

971
ST. ANDREW
284-918

Západ

Ročník 7. Číslo 1. Únor 1985

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.00

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks,
published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

***

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník

Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Václav Táborský, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma

Administrátorka: Milada Reinišová

Grafická úprava: Věra Držmíšková, Ctirad Smolík

Sazba: Prague Typesetting, Inc.

Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

***

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, On., Canada K1G 3T8

Články **nemusi vyjadřovat názory redakce**
Nevyžádané rukopisy se **nevracejí**

Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků
Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, On., Canada N2J 4A4

Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres
zasílejte na adresu administrace

***

Předplatné

1 rok:		2 roky:
Can: \$16.00	Kanada	Can: \$30.00
US: \$16.00	USA	US: \$30.00
US: \$19.00	ostatní země (letecky) nebo ekvivalent v cizí měně	US \$36.00

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma
Cena jednotlivého čísla \$3.00

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem
V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele)

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD
Bankovní směrové číslo 200 100 20

Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, On., Canada N2J 4H5 (TSA No. 5037-246)

Ročník 7. Číslo 1. Únor 1985

Obsah

Svět

Znovu o americko-sovětských a jiných vztazích (Ota Ulč) 1

Pravda má "vždy pravdu" (M. Šuchma) 6

Našinec v Zimbabwe (M. Zelený) 7

Interview

Rozhovor se šéfem kanadských potápěčů (M. Šuchma) 10

Humor

O drsném rubu falešného pozlátka (V. Táborský) 13

Fórum

Věda o stvoření versus kreacionismus 15

Reportáž

Návrat do Osvětimi (J. Drábek st.) 19

Svědectví

Vznik K-231 (Ota Rambousek) 21

Literatura

Kdo žertuje, nelže (Iva Kotrlá) 26

Kafkova Amerika (Z. Reimann) 27

Příběh o zdravotní sestře a totálním básníkovi (K. Kyncl) 30

Román o roku 1968 32

Trhovci a básníci (J. Vejvoda) 33

Dopisy

34

Autorem fotografie *Únorový motiv* na titulní straně je Antonín Lhotský.

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Ota Ullé

Znovu o americko-sovětských a jiných vztazích

Západ v srpnovém čísle r. 1982 uveřejnil překlad mé přednášky "Sdělení o Sovětském Svazu anebo pokus o osvětu" pro americké politiky, právníky a průmyslníky spíš krajského než celostátního formátu.

Zmiňoval jsem se například o tom, co je nám samozřejmé, a západním tvorům — intelektuálům především — dost obtížně pochopitelné. Tíž tvorevé, kteří absurdně zveličují nedostatky demokratických systémů a nevšímají si hanebnosti nedemokratických systémů, též stále hledají "novou" — zlidštěnou, značně laskavější — politiku Sovětského svazu. A mnozí nadále považují SSSR za revoluční, modernizující stát.

Které státní uspořádání je však méně novotářské? Partajní byrokracie zašlapala originální mozky, kremelští pradědové se drží svých diluviálních platforem.

Vědečtí socialisté, historičtí vítězové, jsou nejistota sama a mají k tomu dobré důvody:

Strana slíbila zánik státu, jenže stát vyrostl do obrovitých rozměrů.

Strana slíbila rovnost a zavedla systém notné sociální stratifikace.

Strana též slíbila a vědecky zaručila nejvyšší životní úroveň na světě. Víme, jak to se zárukou dopadlo. Ekonomicky vzato, Sovětský svaz je polo-rozvojová země — vyváží suroviny, není schopen konkurovat se svými průmyslovými výrobky. Vztah Sovětů k Západu je směsicí závisti a pohrdání, komplexu méněcennosti a pocitu morální převahy.

Tak či onak, ideologie, státní to ersatz náboženství, selhala a vakuum zaplnil ruský nacionalismus. Marxismus byl porušen — co je dobré pro SSSR, je dobré pro světový komunismus. A tyto zájmy prosazuje obrovská armádní moc.

Modernizace ekonomie by vyžadovala decentralizaci v rozhodování, jež by i ohrozilo stranický mocenský monopol. Proto tedy détente, dovoz kapitalistického umu a úvěrů k oddálení změn ve státě. A Kremli místo vědeckosti a umírněnosti nadále projevuje agresivní choutky. Došlo na Afghánistán a Carter se divil, proč leninisté se zachovali leninsky. Chtějí válku? Nikoliv. Chtějí mír, jehož podmínky budou diktovat.

Tolik k podstatě oné osvětové přednášky.

***

Ronald Reagan se nastěhoval do Bílého domu v lednu 1981 a Sovětský Svaz charakterizoval jako "evil empire" — ano, jako imperium zlé a hanebné. Snad jednou historie ocení tuto definici, jako ocenila touž pravdu, kterou v třicátých letech o nacistickém Německu vyslovil Winston Churchill.

Nelze nevidět cosi komického v rozhořčené reakci Kremli — že si někdo troufl použít slova, druh mluvy, na který měl Kremli dosud monopol. Stačí si listovat v *Pravdě*, v *Rudém právu*; téměř v každém výtisku je víc nehorázných urážek Západu, než se za rok Západ vyjádří otevřeně a přímočaře o Sovětském Svazu.

Demokratické státy jsou zbytečně mlčenlivé, až stydlivé, prohlásila Jeanne Kirkpatricková, americká reprezentantka u OSN (ve významném interview s George Urbanem v měsíčníku *Encounter*, listopad 1983). Jako by snad bylo vyjádřením špatného vkusu, kdyby demokracie zřetelně prohlásily a hájily, že svoboda je vskutku hodnotnější než tyranie, sebeurčení křivenější než cizí hegemonie. Však západní státy skoro nikdy nereagují na nejdivočejší osočování Moskvy a rovněž vesměs ignorují masivní porušování lidských práv v komunistických zemích.

Ale že prý Reagan svou verbální necitlivostí zranil Sovětský svaz, tím ohrozil světový mír, nutno přece chápat sovětská historická traumata, válečná utrpení, jejich paranoia...

Pozastavme se u těchto námitek: Zranitelnost Sovětského svazu — není země rozsáhlejší a méně dobytelné.

Historická traumata — toto je přece země, jež víc invazí spáchala, než jich zažila na svém území. A dnes je posledním impériem, jež si drží každou píď násilím získané půdy.

A traumata způsobená velkými ztrátami na životech? V třicátých letech zahynuly milióny ne cizí, ale domácí stalinskou rukou. Za druhé světové války značné procento ztrát zaviniil sovětský způsob válčení, barbarské pohrdání hodnotou života. Zájemcům o podrobnosti doporučuji knihu sovětského důstojníka Viktora Suvorova *Inside the Soviet Army*; vyšla v Londýně v r. 1982. A postoje v době poválečné, postalinské? Na schůzce ve Vídni v r. 1961 se prezidentu J. F. Kennedymu nepodařilo přesvědčit Nikitu S. Chruščeva, aby — mezi čtyřma očima — připustil, že

předpokládaná ztráta 70 miliónů životů za prvních deset minut nukleárního konfliktu je nepřijatelná prognóza.

A jsou sovětské vůdci věru paranoidní, jak se například domnívá bývalý západoněmecký kancléř Helmut Schmidt? Ať už členové politbyra trpí jakýmikoliv defekty, strach z agrese kapitalistů mezi nimi není — či aspoň ho dosud nikdo nespapřil.

Tvrzení o paranoidní podstatě kremelského vedení je argument, který chodí dokolečka, jak poznamenal Owen Harries, bývalý australský velvyslanec u UNESCO: "Proč se Sovětský svaz chová, jak se chová? Poněvadž je paranoidní. Jak to víme, že je paranoidní? Poněvadž se chová, jak se chová. — Jenže to je právě v podstatě tohoto morbidního stavu, že jeho strachy nelze usmířit jinak, než dosazením totálního nadvládí" (měsíčník *Commentary*, květen 1984).

Zpravidla přehlédneme tento paradox: Proč liberálové, unilaterálové, hulubiččí bojovníci za mír, přesvědčení o fundamentálně nevybojné podstatě Sovětského svazu, se co nejvíc domáhají, aby Západ přinášel jednostranné ústupky jeden za druhým? Jestliže záměry Kremli jsou tak mírové, není se tedy čeho bát. V tom případě — proč tak překotně ustupovat?

***

Není politika, jenž by pokládal volební kampaň za příležitost k uplatňování přílišné objektivity. Ale i kdyby je zlomek obvinění měl co společného s pravdou, prezident Reagan, místo na cestě ke znovuzvolení v r. 1984, by býval měl putovat za mříže buď blázince či vězení. Nukleární maniak a válečný zločinec — vzdor řadě faktů svědčících o opaku: o prodeji zrní Sovětům, o příznivé úvěrové politice vůči polské juntě, o řadě návrhů na kontrolu zbrojení, atd.

Hyperboly charakterizují každou kampaň, ale tato potvrzovala dva významné trendy:

Za prvé, polarizace mezi Demokrati a Republikány a jejich výměna rolí. Strany, kdysi málo k rozeznání, si nyní již ani slepec nesplete. Navíc, Demokrati, někdejší internacionalisté, t.j. zastánci aktivního účastenství ve světě (Liga národů, pak OSN, války — druhá světová za Roosevelta, korejská za Trumana, vietnamská za Johnsona — samí to Demokraté), se sta-

KOLAŽ: PAVEL TAUSSIG

hují a jejich místo přebírají Republikáni, někdejší zastánci izolacionismu.

Za druhé, Demokratická strana se pohnula doleva, značně doleva od většiny amerického voličstva, s následky předvídanými a v listopadu 1984 potvrzenými.

Přetváření začalo již začátkem sedmdesátých let. Pyšnou hlavou této změny byl senátor George McGovern (kandidát na prezidentství v r. 1972, potupně poražen Nixonem), který prosazoval nové principy: že Amerika je nemravný kolos, má na svědomí studené války a rovněž chudobu Třetího světa.

Sólisty podporuje početný chór tak zvaných "Blame America Firsters". Jsem-li konfrontován s problémem, jakýmkoliv problémem, napřed obviním Ameriku, to je můj princip. A pak, možná, se podívám po jiných, nepochybně podružných příčinách. Příkladem poslouží Richard J. Barnet, zakladatel a spolufundátor pokrokového ústavu Institute for Policy Studies. U prestižního newyorského nakladatelství Simon and Schuster vydal knihu *The Alliance*, v níž dokazuje, že Sovětský svaz vždy jednal a jedná v sebeobraně. Čili Zorin přijel v únoru 1948 do Prahy v defenzivní reakci na Marshallův plán; Stalinova blokáda Berlína byla reakcí na západní pokusy znovuoobzbrojit Německo, Brežněvova výprava do Afghánistánu byla oprávněnou reakcí na cosi zase jináčího, atd.

Aktivisté a pokrokoví kněží odjíždí na poutě do Nikaraguy; ale ona jedna katolická země, kde věřící povstali a objali křesťanské, vskutku demokratické hodnoty — totiž Polsko —, nikoho nezajímá. Bylo by velkým omylem

zmiňovat se o lidských právech v diskusích se sovětskými delegacemi, zdůraznil mimořádně pokrokový Reverend William Sloane Coffin.

V r. 1984 skupina pokrokových kongresmanů poslala do Nikaraguy zdravotci. Šéfa sandinistické junty Ortegu oslovili "Dear Comrade". Ano, "Drahý soudruhu".

Však jeden americký černošský předák se dal slyšet, že levicová diktatura *neexistuje*. Ergo, komunistické režimy jsou následováním hodné demokracie. Patrně.

Tedy kardinální to posun v Demokratické straně. Senátor Henry Jackson byl poslední významný a důsledný obhájce jejich tradičních principů: patriot, populista, zastánce zájmu dělníků, odborového hnutí — a nekompromisní antikomunista. Zemřel v září 1983 (po tiskové konferenci o sovětském sestřelení korejského letadla) a nezanechal dědice.

Tedy od Henry Jacksona k demagogickému velebníčkovi Jesse Jacksonovi, uchazeči o prezidentství, zastánci názorů nového typu:

— že vládní formou USA po získání nezávislosti byla vojenská diktatura.

— že americká občanská válka neměla nic společného s emancipací otroků.

Berlínskou zed' charakterizoval jako "pomník ke krizi v porozumění" (a monument to a crisis in communication).

Tento druhý Jackson navštívil sjednocený Vietnam a v tisku (*Chicago Tribune*) vyjádřil své nadšení nad novým stavem věcí, jak výtečné to osvobození. Jackson líbí Arafata, objímá se s Castrem, a jakožto kandidát prezidentství jezdí po světě a zdůrazňuje, že je kandidátem Třetího světa, nikoliiv tedy Amerikou.

A na nominujícím sjezdu Demokratické strany v San Franciscu přivítali tohoto tvora frenetickým potleskem, komentátoři se rozněžňovali.

Sjezd trval několik dní; strávil jsem u televizoru nezdravé množství hodin. Jistěže nepadlo slovo "antikomunismus". Nepadlo ani slovo antikomunistické. Natož pak protisovětské. Třebaže v Afghánistánu není vše zcela v pořádku, o něm rovněž ani slovo. Zato hanebná a zločinná role Ameriky ve světě — na Středním východě, ve Střední Americe — to je středem naší pozornosti.

Zatrativše Reaganovy válečnické choutky, kandidáti se předháněli v závazcích odjet do Moskvy a dohodnout se, zastavit zbrojení, zmírnit napětí, nastolit mír.

***

Poněvadž většina Američanů nejsou chudšasové, nezaměstnaní, černoši, Indiáni či homosexuálové, vzdor snaze státníků typu Jesse Jacksona vnutit veřejnosti tuto analýzu, volby dopadly, jak dopadly.

Dost mě děsí poznatek, že nikdo z předáků Demokratické strany se nezmínil o *podstatě* sovětského režimu, stejně jako se příliš neobtěžovali předáci v třicátých letech, v době výletů k Hitlerovi, odstranit jejich tehdejší "nedorozumění" a nastolit mír.

O podstatě se tedy nemluví, je tabu, asi jako ještě donedávna byla rakovina. Příliš řečí a zájmu chorobu vybudí. A tak i sebemenší zmínka o užitečnosti protiatomové obrany válku nejen přivolá, ale navíc je důkazem argesivních choutek, strachujících se o obranu zájem projevíví strany.

O povaze Sovětského svazu, jeho záměrech, se v přemnoha politických kruzích nejen nemluví, ale ani *neptěmyšlí*.

Tímto dost úděsným stavem se zabývá Paul Johnson, v USA žijící Brit, autor knihy *Modern Times* (New York: Harper and Row, 1983), patrně nejlepší analýzy historie tohoto století od dvacátých do osmdesátých let. Johnson pokládá nechuť, ba přímo averzi k faktům, za jeden z nejpodivnějších rysů moderní doby. Marxisty, neo-marxisty, strukturalisty, post-strukturalisty a mnohé další sjednocuje odpor k empirickým důkazům. Vše možnými teoriemi se snaží reformulovat k popření faktů. Jestliže si praxe troufne odporovat teorii, teoretici — a posléze i političti a jiní praktici — ji přestanou brát na vědomí. A za příslušných politických podmínek tudíž přestane existovat.

Cílem již není *porozumění* světa, nýbrž jeho *vysvětlení*. A právě to poskytnou interpreti neomylných ideologií. Nejen neomylných, ale intolerantních, nesnášenlivějších než většina náboženství.

Pro zastánce totalitních vizí jsou jejich neuskutečnitelné teorie důležitější než reálná, každodenní zkušenost. Pohrdání fakty se nám rozlezo po celé planetě. Však jak na příklad v západní Evropě bují neochota, neschopnost připustit existenci základního rozdílu mezi dvěma supervelmocemi, mezi dokonalou tyranii a nedokonalou demokracií.

***

Názorů o Sovětském svazu koluje hodně. Snad bez velkého násilí, jež generalizace často způsobují, je lze rozdělit do dvou skupin — jak jsem už jednou v *Západu* učinil (v článku "Co mají kremeľští pod čepicí", červen 1983).

Jednu skupinu charakterizuje termín, postulát REASSURANCE: ujišťování sebejistého, historii traumatizovaného, ale v podstatě mírumilovného Sovětského svazu, že to s ním myslíme dobře a dobrou vůli nutno prokazovat ústupky, ba velkorysosti. Proto détente, líbánky vrcholí v červnu 1979, Carter se přísál na Brežněvovy rty.

Vůdčím termínem druhé, značně odlišnější skupiny, je RECIPROCITY, čili vzájemnost; odmítnutí politiky jednostranných ústupků. Ty nikdy neuspokojí expanzivní režim — a za takový je Sovětský svaz považován. Dobrá vůle není opětována. Místo aby medvěda ukonejšila, dostane šelma ještě větší hlad a odvalu. Tedy konec praxí poskytování něčeho za nic. A jen co se stal Reagan prezidentem, sovětský velvyslanec Dobrynin ve Washingtonu ztratil unilaterální privilegium parkování vozu ve State Departmentu. Prý malichernost, šlápnutí na kuří oko, tvrdili kritici. Jenže v politice, a ještě víc v diplomacii, hrají symboly důležitou úlohu; a věru, nezůstane pak jen u tohoto jednoho šlápnutí.

Nepřátelství sovětského režimu vůči všem jiným vládním formám je základní problém, který zastánci détente odmítají vidět, připustit, setrvávajíce v přesvědčení, že budeme-li se Sovětským svazem zacházet jako se status quo zemí, inu, stane se takovou.

Porovnejme toto přesvědčení s fakty: Kremľ usiluje o zachování statu quo pouze doma a v satelitních zemích. A že by vize globálního vítězství byla odložena na neurčito? Přece k tomu se vědeckí socialisté nerozhodli dobrovolně. Rozhodli, poněvadž to jinak nešlo. Proletariát, dělnická třída na Západě, projevuje stále značnou politickou zanedbanost, je nerevoluční, a proto nezbyvá než se přeorientovat na západní buržoazii, o mír bojující, unilaterálně odzbrojující, a též se dvořit Třetímu světu. Poskytovat radu, poradce, zbraně, značné

ZDANLIVO MATE PRAVDU: NA ZÁPADĚ VYMYSLELI FAREBNŮ TELEVÍZIU, VIDEOREKORDÉR A DIGITÁLKU. ALE NEZABŮDAJTE, ČO MEDZITÝM DOKÁZAL SOVIĚTSKÝ ZVÁZ A BRATSKÉ ŠTÁTY. VEZMÍME NAPRÍKLAD... PŮVEDZME... ALEBO... TO SI VYPIJETE, VOJNOVÝ ŠTVAČ AKÝSI!

KOLÁŽ: PAVEL TAUSSIG

méně však pomoc hospodářskou. SSSR, velký to šampion sebeurčení národů — všude mimo dosah vlastní moci.

Za téměř sedmdesát let se světu nepodařilo ovlivnit sovětské chování. Ani bojkotem, ani měkkýšským chováním v Jaltě, ani nukleární výhrůzkou či podplácením ekonomickými výhodami.

Představme si na okamžik détente jako *dvojsměrnou záležitost*. Jeanne Kirkpatricková přednesla takové scénario (v citovaném interview v *Encounteru*) — Kafka a Lonesco aby se drželi za ruce:

"Americký kapitalistický systém je v hlubokých potížích. Jeho zemědělství je zruinováno, průmysl je neschopen konkurence, měna není směnitelná, dokonce i v oblasti vojenské připravenosti je nedostatek fondů. Lid stojí ve frontě na chléb v lowě, benzín je na příděl v Kalifornii a dočasně masa v Chicagu se zhroutily. Amerika upírá svůj zrak na spolupráci se Sovětským svazem, aby tak odvrátila katastrofu v nedostatku dobytčích krmiv. Amerika požaduje a láká transfer sovětské technologie a úvěrů za účelem modernizace jejího systému transkontinentálních raket a hodlá dovézt rumunské vrtací zařízení, aby se tak pomohlo domácí těžbě ropy.

Dovede si vůbec někdo představit, že by sovětské vedení řeklo: 'My přece nemůžeme dovolit, aby se americký kapitalismus rozpadl, protože kapitalismus by přece neopustil dějinnou scénu bez boje a v následném

střetnutí bychom zahynuli i my. Tedy dodejme Američanům vše co potřebují a umožněme jim, aby nás dohnali v oblasti jaderného vybavení. Sytý kapitalista je lepší soused než hubený kapitalista. A nedostatečně bezpečné Spojené státy znamenají též nedostatečnou bezpečnost pro Sovětský svaz'."

Absurdní, že ano?! Ale toliko v této verzi. Onu původní, opačnou, opakuje, zdůrazňuje a jejího naplnění se domáhají ty nejpokrokovější hlavy, neříkám mozky, světa.

Jiná výborná dáma, totiž Golda Meierová, o détente řekla: "Proč používat tohle nůbl francouzské slovo, když máme k dispozici starý, osvědčený a zcela adekvátní výraz 'studená válka'?"

Richard Pipes je v Polsku narozený vědec, působil jako poradce prezidenta Reagana, vrátil se na Harvardskou univerzitu a koncem roku 1984 vydal vynikající knihu *Survival Is Not Enough*. Dlouhá do podstaty sovětského chování a agresivní tendence nachází v několika kořenech — v historii, geografii, marx-leninské teorii a praxi — a zejména v roli a sebezájmu politických vládců, nikým nezvolené šlechty. Fakt její moci, bohatství a privilegií vyžaduje jakési vysvětlení, ospravedlnění — a tím je povyk a propagační panika o nebezpečí imperialistického vpádu. Status a moc této vládnoucí třídy je přímo spjat se stavem mezinárodního napětí. Bez napětí by se notně snížily podmínky držet masy v područí.

Tato kontrola vyžaduje veliké pro-

pagandistické dávky a neméně značnou neinformovanost veřejnosti o pravém stavu věci.

Sovětská vládnoucí třída veledobře ví, že nikdo na ni nebude zvenčí útočit, neboť proč by útočil?

1. Vojensky dobývat Sovětský svaz k vyhlazení zdroje nebezpečné revoluční doktríny, jež, jestliže nevyhlazena, by rozvášnila, do tranzu přivedla podupané americké, lucemburské a další takové masy?

2. Útočit za účelem dobytí nerostů, minerálů? Však ty lze v naprosto dostatečném množství za daleko menší ceny získat na světových trzích, v míru.

3. Útočit za účelem zmocnění se komunistického průmyslu a umu? Čtenáři netřeba urážet pokusem o jakoukoliv odpověď.

4. Útočit za účelem získání nových trhů? A čím by, prosím vás, platili? Jejich nesměnitelnými papírky?

"Komunismus — tato smutná, bizární kapitola v historii lidstva," definoval Ronald Reagan. A teď si představme: I kdyby došlo k vymýcení komunismu, kdo by byl ochoten či schopen platit útratu za veškerou způsobenou spoušť? Marshallův plán by byl v porovnání jen zanedbatelný výdaj z jedné kapsy.

Moskva si je velmi dobře vědoma této reality. Do světa křičí o nejkritičtějších krizích a napětích, nicméně armádě nenařizuje pohotovost. Hlavním účelem je ovlivnit veřejnost na Západě, veřejnost věru ovlivnitelnou prastarým trikem: přisuzovat oponentovi své vlastní záměry. Tudiž se pak pochoduje a protestuje proti americkým raketám a americkým agresivním zásluskům.

Čili už jsme zase u oné módní, patrně i perverzní nechuti k faktům, nechuti, již se zabýval Paul Johnson.

***

Čím větší nechuť k faktům, tím je ovšem lajdák více manipulovatelný. Nukleární zbraně, kontrola zbrojení, cíl odzbrojení: není snad jiné tématiky, která by přilákala tolik kubiců. I děti vzít do průvodu a domáhat se jednoduchého řešení, pokud možno okamžitě.

Zbraně taktické, strategické, interkontinentální, SALT I, SALT II, START a tak dlouho dále — neznám tvora, jenž by se v tak obłudně džungli pořádně vyznal. Ševcovskému mistru neradíme, jak přitlouct kramflek, ale jaderné otázky, to se za mudrce považuje skoro každý ignoramus.

A Kreml se právem raduje. Otázka kontroly zbrojení je přece jednosměrná. Na domácí frontě, pro domácí spotřebu, se jí věnuje pramalá pozornost, pramálo se o ní píše, v Moskvě se dokonce ani nenamáhalo zřídit protějšek americké U.S. Arms Control and Disarmament Agency.

Poté, co vzletí všechny Picassovy holubice na mírovém shromáždění a třepot ustane, sovětská taktika je snadno pozorovatelná a pochopitelná: zabránit technologickým novotám Západu, rozdělit Západ — jak se málem povedlo v r. 1983 — rozdělit, uspat tamější veřejné mínění.

Pomiňme druh myslitelů, přesvědčených o andělských úmyslech Sovětského svazu. Patrně všichni zastánci nukleárního odzbrojení vycházejí z předpokladu, že přesunem strategie na konvenční zbraně jaksi dojde ke snížení atomového nebezpečí.

Což je nesmysl. V sovětské strategii mají jaderné zbraně *centrální* roli. Ne tedy napřed palba kanónem obyčejným a pak atomovým, v případě nezbytí (čili západní vojenský koncept). A proč že se tohle neví? Inu, jedno z oněch tabu, nechceme vědět.

Tytéž hlasy domáhající se omezení, respektive likvidace jaderných zbraní, by se asi velmi rozhořčily nad výsledným účtem svých požadavků. Jaderné zbraně jsou relativně laciné, pozřou jen 10-15% vojenského rozpočtu jak v USA tak v SSSR. Zachovat bojeschopnost země zvýšením výdajů na konvenční armádu by se notně prodražilo — na Západě. Americký voják pobírá měsíční žold ve výši \$600, sovětský voják pobírá 4 rubly, čili 5 dolarů na oficiálním trhu, 1 dolar na černém.

Mnozí z těch, kteří z principu odmítají nukleární zbraně, nemají zábrany prodebatovat a připouštět eventuality konfliktu vedeného konvenčními zbraněmi. Za druhé světové války bylo konvenčně zabito 50 miliónů osob.

Neexistuje důkaz, že by jakékoliv dosud vedené jednání a dojednání o kontrole zbraní bylo přispělo k bezpečnosti demokratického světa. V r. 1970, v době jednání o SALT I, měl Sovětský svaz 1.400 strategických nukleárních hlavic (*warheads*); v r. 1977, když končilo jednání o SALT II, hlavic měl již téměř 7.000. A v r. 1983-84, během jednání START, moskevská zásoba stoupla na 8.700. Americká studie porovnávala vzájemnou americko-sovětskou nukleární sílu s použitím 41 ukazatelů (množství hlavic, megatonáž, dolet raket apod.). V r. 1962, v době kubánské krize, vedli Američané ve všech 41 kategoriích. V r. 1980 už vedli Sověti a to v 39 kategoriích. Slovy Richarda Pipesa: "Jestliže tohle je kontrola zbrojení, bylo by zajímavé na chvíli experimentovat s poctivým závodem ve zbrojení" (*Commentary*, srpen 1984, str. 19).

Leninisté v Kremlu porušovali smlouvy SALT I, SALT II, porušování vládám známé, ale nepřiliš zveřejňované. Zastánci déteté, místo aby se zlobili na Moskvu, si zlobu vybili na těch jedincích ve Washingtonu, kteří se snažili toto porušování dostat na

veřejnost: horší tedy námitka proti podtrhu než podtrh sám. Dokonce ani jedna americká vláda, od doby Nixona až po Reagana, nejednala ve věci rezolutně — z důvodů politických, aby totiž kritik nebyl obviněn z nedostatku podpory kontroly zbrojení, cíle tak populárního.

A to máme raději pokračovat v horečném, bezuzdném zbrojení?

Věru nejsme ani horeční, ani bezuzdí. Richard Perle, náměstek ministra národní obrany (Assistant Secretary of Defense) svědčil v Kongresu, že Spojené státy mají ve svém nukleárním arzenálu o 25% megatonáže *méně*, než před 20 lety. A nikoliv to výsledek dohod s Moskvou.

Kontrolní dohody naprosto nezabránily Sovětům uskutečňovat jejich program. Přece dnešní stav světa není věc nedostatku *dohody*, ale existence závažného *konfliktu zájmů* mezi světem demokratickým a komunistickým. A teď, když se ekonomicky daleko slabšímu komunistickému světu podařilo získat — za obrovskou cenu — nukleární superioritu, kdo si jen může myslet, že tuto superioritu odhodí a zbaví se jí u vyjednávacího stolu?

Ze je lepší jednat než bojovat. Námitka častá, leč lichá. Vždyť oni bojují! Přímou (Afghanistán), nepřímou (Střední Amerika), s třaskavinami, s podporou teroristů, s propagandou po všech kontinentech.

Seymour Weiss, bývalý americký velvyslanec, se o kontrole zbrojení vyjádřil takto: "Neprospívá nařízením bezpečnosti, neušetrí peníze a nesnižuje riziko války. Kontrola zbrojení je zcela určitě populární politicky, ale právě tak určitě je zdrojem falešných a nebezpečných nadějí." (*Commentary*, listopad 1984, str.23).

***

Hlavním cílem sovětské mírové propagandy je přesvědčit druhé, aby se přestali bránit. Rozdělit, oddělit západní Evropu od Ameriky, je jádro její politické strategie. Není zcela neúspěšná — zásluhou slepoty Západu, též měknutí mozku a páteře.

Být spojencem Sovětského svazu znamená být jeho satelitem.

Být spojencem Spojených států znamená stát se požitníkem jednostranných výhod.

Spojenectví a aliance znamená, má znamenat, dohodu o spolupráci, o vzájemném dodržování práv a povinností. Tato vzájemnost neexistovala, když vzniklo NATO v r. 1949 a neexistuje ani teď. Nepoměr dával smysl v oněch poválečných počátcích, nedává však smysl dnes, kdy západní Evropa — oblast s počtem obyvatelstva jeden a půlkrát větším a s hospodářstvím dvakrát silnějším než Sovětský svaz — se rozhodla pro roli

permanentní vojenské méněcennosti. Zatímco USA mají povinnost bránit Evropu, spojenci NATO nemají vzájemné závazky k severoamerickému kontinentu a odmítají se podílet na obraně kdekoli mimo Evropu, například v Perském zálivu, končině zdaleka víc důležité pro Evropany než pro Američany. Kdykoliv se komunisté dopustí agrese v periferních končinách, Evropa zaujme pozici neutrálního pozorovatele. Pozorovatele nikoliv nejnešťastnějšího, však dobře, že si Moskva vybíjí energii například v dalekém Afghánistánu.

Nejeden evropský spojenc se uchází o přízeň a kádrové vylepšení v zemích Třetího světa ostentativním odstupem od Spojených států. V r. 1982 volili evropští spojenci proti pořádání voleb v El Salvadoru. Jen Velká Británie si troufla — zdržet se hlasování. Jack Lang, francouzský ministr kultury, zatratil v Mexico City americký "kulturní imperialismus" a chválil kubánskou "kulturní otevřenost".

Příklady přemnoho k potvrzení staré zkušenosti, že role bez odpovědnosti často vede k nezodpovědnému chování. Nerovný vztah, nikoliv *alliance*, ale *insurance*, pojištění. *America is being taken for granted*, vždy na ni lze spoléhnout, jakkoliv bývá peskována. Například v roli tak zvaného BIG ALIBI: svádet na Washington odpovědnost za nepřízně všeho druhu. Lát kvůli dolaru příliš slabému (a pak nám zaplaví laciným zbožím naše trhy), příliš silnému (způsobuje odliv fondů a vysokou úrokovou míru), za blízké vztahy s Evropou (imperialistické vměšování), za ochlazenější vztahy (sobecký izolacionismus), a tak dlouho dále.

Zmínku si též zaslouží tradiční pocit, věru přesvědčení, o intelektuální převaze starého kontinentu. "Těžko lze potkat sofistického Evropana, jenž by obdivoval Ronalda Reagana," napsal Robert G. Kaiser (*International Herald Tribune*, 6. června 1984). "Evropané mají daleko lepší porozumění pro složitosti současných problémů světa, než mají Američané," napsal bývalý britský ministerský předseda James Callaghan (v londýnských *Times*, 19. února 1982).

Kde věru jsou důkazy o evropské superioritě ve státnictví od — třeba — roku 1914?

Evropané prý rozumí Sovětskému svazu a nebyť amerického tlaku, vztahy s Moskvou by se vylepšily. A je v zájmu nás, Evropanů, vypomoci Sovětskému svazu při řešení jeho problémů. Tento názor je zejména populární v západním Německu.

A tak se mnohým zámořským pozorovatelům zdá, že příprava na co nejméně bolestnou porážku se stává esencí západoevropské zahraniční politiky. Vzkřísen byl výraz APPEASE-

RONALD REAGAN LAW and ORDER

KAREL TRINKEWITZ

MENT, pro něž český jazyk nemá odpovídající výraz (dohoda za každou cenu, podrobení se tlaku, smíření s osudem), a jehož byl český národ v r. 1938 víc než adekvátní obětí.

Vynikající francouzský komentátor Jean-Francois Revel přednesl tuto diagnózu: "Demokratická civilizace je první v dějinách, jež se sama obviňuje proto, že se jí jiná moc snaží zničit. Významným znamením našeho století není ani tolik odhodlanost komunismu vyhladit demokracii z této planety nebo jeho úspěchy na cestě k dosažení tohoto cíle, ale je to pokora, s níž demokracie nejenže souhlasí, ale i se podílí na úsilí dodat legitimitu vítězství tohoto svého smrtelného nepřítel" (z knihy *How Democracies Perish*, Doubleday, 1984).

O smutném stavu věcí se nehovoří jen za zavřenými dveřmi. Jeanne Kirkpatricková ve svém projevu u Royal Institute for International Affairs v Londýně, 4. dubna 1984, připustila pravděpodobnost rozpadu západní aliance, rozpadu se vzájemným souhlasem, založeným na nedůvěře (*distrust*) z evropské strany, a zhnusení (*disgust*) z americké strany. Požadavek stáhnout americká vojska z Evropy získává u USA rostoucí podporu jak v liberálních tak konzervativních kruzích.

Takže Rusům se třeba jejich hlavní strategický záměr — rozbití západní aliance — povede naší vlastní iniciativou, místo aby se Západ okamžitě semknul, kdykoliv se Rusové objeví se svými rozkolnickými záměry. My dovolíme míchat se do našich záležitostí, my si netroufneme míchat se do záležitostí jejich; však by to byl nebezpečný, nezodpovědný, přímo paličský krok ohrožující světový mír.

Prezident Reagan dal popud ke svolání konference k podumání, co podniknout s onou smutnou bizarní kapitolou v historii lidstva. Co dělat? ptát se s Leninem, ale proti Leninovi. Sto mudrců se sešlo na State Departmentu; byl jsem mezi pozvanými.

V průběhu dumání jsem navrhl cosi konkrétního, uskutečnitelného a určitě užitečného — užitečného z hlediska účelu konference.

"Ale to by byl destabilizační krok!" vyletěla na mne vědecká pracovnice z institutu, jenž má na Západě pověst konzervativní a na Východě se mu říká ideo-diverzní centrála.

"Nerozumím," odvětil jsem. "Byli jsme sem pozváni sovětský systém a východoevropské režimy stabilizovat?"

"Ze sovětského hlediska, to co vy navrhuje, je provokativní," znovu zdůraznila.

"Ze sovětského hlediska, existence demokracie, nás, i vás, dámo, je zcela provokativní," nedal jsem se.

Mezi přítomnými byl též Richard Pipes a ve své, již citované knize, se přimlouvá za užitečnost aktivních nápadů a kroků. Netáhnout ovšem na Rus napoleonsko-hitlerianským stylem, ale rovněž nepomáhat sovětskému režimu v udržování moci, tak jak dosud pomáháme. Kremelští vládcí mají před sebou nepřijemnou volbu a Pipes to vyjádřil těmito slovy:

"Mají volbu buď se držet vši své moci a privilegii, a tak risknout podstatnější domácí nepokoje, tak jak k nim došlo v Polsku, nebo jim zabránit drahými a nestavitelnými ústupky. Samozřejmě, že dávají přednost tomu, aby se vlk našel a koza zůstala celá. V tomto úsilí se jim dostává pomoci zásluhou bezdůvodných přátelských kroků ze Západu, ať už formou

Pravda má "vždy pravdu"

ovlivnění sovětským nukleárním vyděračstvím, přijetím dvojího standardu v mezinárodních vztazích, nebo vypomáháním sovětskému hospodářství z mizérie. Všechny tyto akce pomáhají komunistické elitě oddálit to nevyhnutelné; pomáhají udržet bez změny režim, který tlačí zemi do stálých agresí.

Místo hledání jak modifikovat sovětské chování, Západ by měl pomáhat těm silám uvnitř komunistického bloku, které usilují o změnu systému. To lze nejlépe docílit odmítnutím hry v mezinárodních vztazích stylem, který Moskvě vyhovuje, a též odepřením možností exploatovat vojenské, politické a hospodářské vztahy se Západem k jejímu prospěchu. Západ nemůže destabilizovat Sovětský svaz, ale rovněž by neměl pomáhat sovětské elitě stabilizovat systém, který se dostává pod stále větší tlak zásluhou neslučitelnosti prostředků, jež má k dispozici, a cílů, které sleduje."

Elegantní originál se mi nepodařilo přeložit nekostrbatě, ale jádro sdělení jsem snad přinesl.

Teď jde o to, zda si doporučení, v již jakémkoliv překladu, všimnou demokratičtí předáci a rozhoupají se k užitečné činnosti. □

NA SNIMKU OD LEVA: VIKTOR KORYAKOVTVSEV, TAMARA KOVALENKO, ARNOLD ADAMYAN A MICHAEL LUCAS, PREZIDENT ASOCIACE KANADA-SSSR.

Pod tímto názvem přinesly torontské noviny "The Toronto Sun" 5. prosince 1984 článek Petera Howella o návštěvě 16 členné delegace sovětských odborů.

Zajímavé je myšlení a filozofování Viktora Koryakovtseva, který má v sovětských odborech na starosti rozvíjení přátelství mezi sovětskými a seвероamerickými odbory.

"Věřím na sto procent pravdivosti 'Pravdy' a totéž mohu říci o 'Izvestijích' a 'Trudu'." Podle něho torontské noviny "Sun", "Star" a "Globe and Mail" jsou jednostranné a nepravdivé.

"My dáváme přednost domácím informacím, zatímco vy dáváte přednost informacím, které přinesou více peněz," říká Koryakovtsev. Na dotaz kanadského novináře, zda věří, že Američané opravdu chodili po měsíci, po chvilkovém zaváhání sovětský odborář, který mluví plyně anglicky a prý bez problémů si kdykoli může v Moskvě koupit "Globe and Mail", odpovídá: "Když sovětské noviny nás

o tom informují, proč bychom tomu neměli věřit".

Jedním z důvodů, proč sovětský tisk je nejlepší, je podle Koryakovtseva skutečnost, že má "dopisy čtenářů", oproti americkému "dopisy redakci". "Národní zákon" v SSSR ale prý donutí redakci uveřejnit rozdílné názory čtenářů.

Na závěr V. Koryakovtsev dodal, že jeho práce od roku 1978 je znesnadňována, protože "Canadian Labor Congress" přerušil všechny styky na protest proti sovětskému porušování lidských práv.

Celá sovětská skupina byla pozvána a hostěna Asociací Kanada-SSSR, kde je hlavním mužem náš známý udavač Michael Lucas, rodák z Humenného (viz obrázek).

Miloš Šuchma

Neuvěřitelné, čtenáři Západu? Ano, neuvěřitelné. □

Plánujete dovolenou na Floridě?

JASMIN VILLA MOTEL

801 S. Ocean Blvd.

Pompano Beach, Florida 33062

Tel.: (305) 941-7930

Jednolůžnicové byty s kuchyňkou •
Pokoje s kuchyňkou • Hotelové pokoje
s ledničkou • Barevná televize a telefon
v každém pokoji • Velký bazén • Pouze
100 m od moře • Kulečník • Ping-pong •
Shuffleboard • Barbecue • Obchody a
restaurace nablízku

Těší se na Vás Vaši krajané
Lajoš a Jana Naňákoví

**CHCETE SI KOUPIŤ POZEMEK
NEBO DŮM V KRÁSNÉM
ONTARIU?**

Prodá Vám jej

DIMITR NENKOV

P.E. OLSEN REALTY

1770 King St. East

Kitchener, Ontario

Tel.: (519) 579-3570

Res.: (519) 893-7192

VALENTIN MOLPECERES, LL.L. (MONTREAL)
HYNEK ZIKOVSKY, B.C.L. (McGILL), JUDR (PRAGUE)

MOLPECERES, ZIKOVSKY

AVOCATS ATTORNEYS AT LAW ABOGADOS, PRAVNICI

225, Notre-Dame Ouest, suite 230
Montréal, Québec, Canada H2Y 1T4

Tel.: (514) 282-8050
Télex: 055-61271

Našinec v Zimbabwe

"Tak já zítra letím do Zimbabwe."

"My tady říkáme Rhodesie, odjakživa," upozorňovala milá paní. "Já bych tam nejel ani za nic, není to bezpečné," říkal sotva odrostlý mládelec.

"A hele, nezapomeň říct Mugabemu, že to nepracuje - ať toho nechá," žertoval při loučení Vašek z Pretorie.

"A dávejte si v Rhodesii pozor," loučili se ostatní přátelé, "oni tam turisty střílejí, zvláště americké."

To už jsem ale přistával v Harrare (co tomu odjakživa říkali Salisbury) a než jsem si mohl všechny ty jihoafrické rady přebrat, už jsem měl na pokoji v Meikle's tři černochoy, kteří přinesli jednu růži - že na uvítanou. Bylo ihned poznat, že jsem v jiném světě: v televizi programy z Londýna či Ameriky - a bez podpisových akcí; před hotelem Meikle's černé prostitutky; ulice plné i po půlnoci; bíločerné páry držící se za ruce; přítlučený rozhovor; a věř si či nevěř - lidé se usmívali. Fotbalová jedenáctka Baťa Zimbabwe dominovala sportovní stránce novin. Později jsem se zúčastnil setkání, kde více než tři lidé kritizovali vládu a nemuseli to předem hlásit na policii. A jeden z nich byl ten posedlý stařeček, Ian Smith.

* * *

Kariba. Mají tu přehradu větší než celá americká Hoover Dam. Je po půlnoci a já si dávám pivo před spaním v hotelu Cutty Sark (nikdo mi tu neříká, že po půlnoci a v neděli pivo pít nesmím - tak si dávám). Od vedlejšího stolu vnímám vzrušené debaty nějakých lidí, černých i bílých, hádajících se zrovna o dobrých či špatných stránkách euthanasie.

Z půlnočního šumu hlasů a cinkání sklenic najednou zaregistruji:

"Tak nesedíte sám, prosím pěkně, pane, nesedíte sám, pane z Prahy."

Bylo mi asi na nic z toho vedra a možná podroušeně z toho piva (a snad i z té krásky vedle u stolu), ale češtinu jsem slyšel.

A ten hlásek, až protivný, se ozval znovu:

"Čeeskoslovéensko, to být těžský průmsl a lechká ženy, ha-ha," znělo čím dál protivněji.

Ale to přece není pravda, rozhořčilo se to mé malé vnitřní já.

Byl to černochoy, co tam na mě pokřikoval, a seděla s ním majitelka hotelu, Němka, které jsem sdělil svoji národnost hned po příjezdu. Chechtal se na mne a mával, že ať si přisednu a dám si s nimi pivo. I paní Němka se usmívala - říkala, že má nedaleko farmu a že se v noci bojí leopardů - nu což, přisednu.

Z černochoy hned vylezlo, že studoval na Vysoké škole ekonomické v Praze na Žižkově, na začátku šedesátých let, stejně jako já.

A už jsme povykovali: "A pamatuješ Veltruského na finance? A Rychlého na matiku? A znal jsi toho arabského prince co znásilnil instruktorku vědeckého komunismu a stejně to doštal za jedna?" - a tak: abiturienti po dvaceti letech. Ze stejné školy, na opačných stranách.

Vyprávěl mi o Mugabem, který vystudoval ve Forth Hare Academy v Jižní Africe, a jak on ho nyní zastupuje ve Spojených národech v New Yorku. Mugabe prý měl vychování jezuitské, ale když mu později zabili syna a nedovolil mu ani jít na pohřeb, zatrpkl a dnes se asi mstí. Sliboval, že mě v New Yorku navštíví. Však víte, jak se takové řeči vedou.

Byly asi dvě ráno, když jsem klopýtal ve tmě podívat se na ty leopardy, odkopával jsem smrduté, dvacetimetrové tisícinožky a říkal si: hergot, kde všude ty černé z Vysoké ekonomické takový našinec může potkat.

* * *

Vysedávám na verandě staronového Victoria Falls hotelu, čtu dovážěný Windhoek Observer, a pozoruji několikamilový sloup "páry" (tedy vodní tříště) stoupající z vodopádů. Mezinárodní turisté, Švýcaři, Francouzi, Australani, Angličani, Američani - a i spousta místních, ze Zimbabwe - poslouchají proměnlivou muziku před večerí. Ta dekadentní atmosféra hotelu, jak o tom člověk čítával již v Maughamovi, stále přežívá.

Vytáhla Švýcarka, mluvící lámanou franglais, přiběhla na verandu a gestikulovala, že Mugabe, že venku u vchodu Mugabe.

Vzpomněl jsem si na Vaška z Pretorie a že co mám od něho vyřídít panu ministerskému předsedovi - nemohl jsem tedy odolat. Ukázalo se, že Mugabe s Kaundou tu otevírali novou komunikační linku, která spojí Zimbabwe s celým severem Afriky - no sláva. Mugabe měl přijet každou chvíli.

Policejní a i vojenské automobily přijížděly jeden za druhým, sirény kvílely, domorodci křepčili a křičeli nějaká hesla. Ten portýr od vchodu, co byl celé odpoledne jen samé "Yes, madam", najednou také křepčil jako pomínutý, téměř v extazi. Dobře mu tak.

Blondatý chlápek s pistolí v podpaží (to se pozná) mi vysvětloval, že Mugabe přijede za chvíli, ale že toho stejně moc nevidím, že oni jen tak

PORTÝR VE VICTORIA FALLS HOTEL

prolétnou kolem, a že ať mne neporazí - ať se tedy moc nepletu. Všichni ti tajní kolem Mugabeho jsou bílí a mají blond vlasy.

Ale neměl pravdu, Němeček. Mugabe vyskočil z auta, ale nikam se nehnal, okouněl kolem, až ho někdo postříčil k tančícím soukmenovcům, aby na ně zíral a pokyvoval hlavou. Přišel až k místu, kde jsem stál. Vrhla jsem na něho hromy a blesky z kapsního Kodaku, ale byl moc blízko a brejle mu odrážely světlo, tak to bude všechno asi rozmazané.

Asi o půlnoci jsem ještě posedával v baru, když se najednou v opuštěné hale objevil tenhle nevděčný graduát z Kapského města, trochu unavený, studující nějaký počítačový výtisk toho nového komunikačního spojení se Zambií, ale hlavně nedávající přerušeni jistě monotonních jednání. Kolem něho, v uctivé vzdálenosti, několik těch blondatých knechtů.

"I hope it works, Mr. Prime Minister," říká mu cizinec se sklenicí piva v ruce. Takhle zblízka vypadá Mugabe mnohem mladší než na těch svých 60 let, a mnohem drobnější než na fotografiích, co je všude pověšený s tím Bananou, prezidentem.

Ohlédl se, zřejmě si oddychl, a říká: "Thank you, thank you - where are you from?"

"From America, but also from Czechoslovakia, originally," zní odpověď.

"Oh, Czechoslovakia, sewing machines, hmm? We have our industry represented at the Fair in Bulawayo, next Sunday. Are you enjoying your stay?"

"You have a beautiful country, Mr. Prime Minister, and beautiful people. I do hope it works out. It would be a pity if it didn't."

MATOPOS. RHODESŮV HROB

Pozvání k návštěvě — získání nežádoucích informací

Čs. konzulát v Kanadě (obdobně jako v jiných zemích, počínaje 1. 1. 1985) začal prostřednictvím cestovních kanceláří rozšiřovat zvací listinu pro návštěvníky Kanady k jejich rodinám a přátelům.

Pozvání zahrnuje některé ryze soukromé a důvěrné informace jako datum a místo narození, povolání, zaměstnavatel a roční příjem. Vyplněný formulář ověřený notářem se má údajně poslat spolu s Can \$10.00 za osobu na čs. konzulát v duplikátu, který si jednu kopii ponechá a druhou vrátí odeslateli, jenž pak pozvání může poslat zvané osobě.

Ve Švédsku si čs. velvyslanectví vymyslelo další zvláštnost v tom, že hostitel by měl na čs. velvyslanectví rovněž zaslat svůj švédský pas k tzv. "vidování".

Není pochyb, že obdobně jako u Směrnic 58, čs. zastupitelské úřady opět zasahují do soukromí občanů cizích zemí. Zatímco tzv. legalizaci se podrobilo relativně malé množství čs. emigrantů a většina je ignorovala, požadavek nežádoucích údajů prostřednictvím pozvání má mnohem širší platnost, protože návštěvy rodin jsou v zájmu všech.

Není rovněž pochyb o tom, že čs. úřady touto akcí sledují získání informací k zmapování čs. emigrace a jejímu následnému vydirání. Akce je vítaným projektem pro automatické zpracování pomocí počítače čs. ministerstva vnitra (kam by zvaná osoba měla na SPV-SNB toto pozvání přinést).

Jak na tuto situaci reagovat? Především je nutno prostřednictvím reprezentativních krajských organizací, ale i jednotlivě, vznést co nejsilnější protest u místních vlád, které by měly podat stížnost u čs. vlády prostřednictvím čs. zastupitelských úřadů o neakceptovatelnosti takovýchto požadavků. Československé sdružení v Kanadě tento protest již vzneslo a věc je v jednání.

Mezitím by jednotlivci měli postupovat jako dosud, to je posláním notářsky ověřeného místopřísežného prohlášení svým rodinám do Česko-

než my. Disidenti již zabili přes čtyřicet bílých farmářů v Matabeleland, a Mugabe nic, jen rozdává medaile."

"What a way to go," naléhá Matabele Mike, její syn.

Sir Richard, i když se zajímá o to, kde přebývají "chaps", není úplný pitomec. Zrovna teď sice mluví o způsobu přípravy čaje, na krku má zženštilé šátek, do kterého bys Sokola živého nechytily, ale kolem úst a očí má tvrdé vryp.

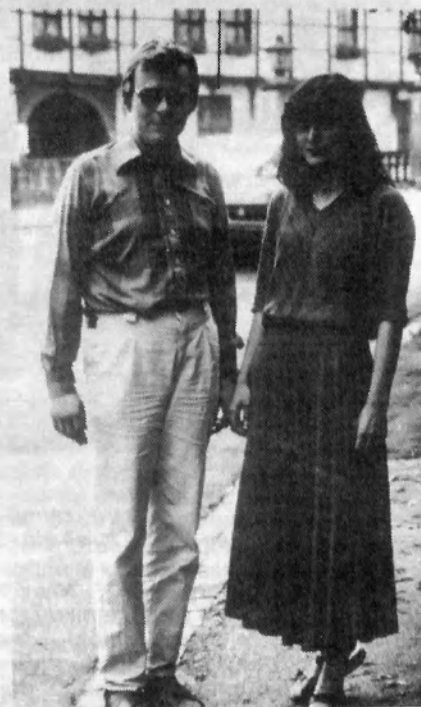
"Oni ho disidenti střílili do krku," šeptá Vanessa, "asi před půl rokem. Měl hrozně štěstí, jen mu to trochu pochroumalo hlasivky. Za nic na světě by o tom nemluvil. A Rhodesii by nikdy neopustil, zrovna tak jako farmář, tamhle děda, anebo Mike. Ani já."

Stařeček v koutě se rozčilil: "Celý

slovenska. Údaje o schopnosti se o pozvaného starat jsou ověřovány místními imigračními úřady, které na základě ověření vydávají vstupní víza do Kanady. Žadatel obdrží v Kanadě kopii formuláře FG-1812 (Confirmation of Proposed Visit - Potvrzení navrhované návštěvy). Není proto třeba duplikovat pozvání podle požadavků čs. úřadů. Je sice pravda, že pozvání pro návštěvníky ze SSSR jsou takto požadována, ale nedovolme si však být spolupracovníky příkladně kolaborace čs. policie. V případě nátlaku na příbuzné, informujte místní ministerstvo zahraničí. Pokud budete považovat za účelné, informujte také časopis Západ.

M. Š.

□

NA SNIMKU OBĚT MICHAELA LUCASE NA TAŠA BAYEROVA S MANŽELEM V ZÁPADNÍM NĚMECKU (FOTO O. ULC)

problém je emigrace, emigrace povídám. Za chvíli, my bílí, budeme geriatrická kolonie. Mladí odcházejí a staré nechá Mugabe vybijet disidenty. Shame, shame."

Sir Richard si popotáhl šátek a zaskřehotal:

"You call this dishwater a tea, old boy?"

Asi za měsíc po té již byla Vanessa v Londýně - navždy. Jen pak jsem se dozvěděl, že ten stařeček byl Ian Smith, který měl v Bulawayu schůzku s ministrem zemědělství Dennisem Normanem. Allard senior byl jeho starý soudruh ve zbrani.

Pretorijský Vašek říkal, že to jsou všechno dekadenti a že to on tedy by se leopardů nebál. On ví, že je tam hlad a bída a vůbec, že mu je z mého vyprávění mírně k vrhnutí: Krkl: "Co tím vším chtěl básník říci?" □

Podpořte fond Jana Husa

Fond Jana Husa je v existenci již po několik let v Anglii, Francii a USA. Účelem fondu je podporovat vědce, spisovatele, studenty, umělce a hudebníky v Československu. Jedná se o jednotlivce, kteří z čistě politických důvodů nemohou studovat nebo pokračovat ve své profesi. Mnozí z nich pracují v manuálních zaměstnáních a ve většině případech nemají přístup k základním materiálům.

Nezbytně je třeba jim poskytnout pomoc v nákupu a zprostředkování knih, časopisů, pásků, desek, stipendii, zařízení zakoupeného v zahraničí nebo prostředků na jeho zakoupení v Československu, umožnění publikačních možností atd.

V současné době situace českých a slovenských intelektuálů a umělců se stále zhoršuje. Je proto nezbytné, aby se nezávislá kulturní a intelektuální tvorba ve východní Evropě udržovala při životě.

Pomůže k tomu podle vašich možností jakýkoli dar (vše daňově odpočitatelné) a podpora kolegů v Československu (dejte také vědět o věnování knih a časopisů).

Příspěvky posílejte na:

**The Jan Hus Fund
87 Walmsley Blvd.
Toronto, Ont.
Canada M4V 1X7**

H. Gordon Skilling, President
Charles Taylor, Vice-President
Paul Wilson, Secretary-Treasurer

Čestní patroni:

Margaret Atwood, Robertson Davies, Northrop Frye, Vladimír Krajina, Stephen Lewis, Antonine Laillet, Pierre Nadeau, Peter Newman, Rabbi W. C. Plaut, Jean-Louis Roy, Zdena Salivarová, Josef Škvorecký, René Wellek.

Rozhovor se šéfem kanadských potápěčů

Rozlohou je Kanada druhou největší zemí na světě. Prvenství jí ale patří ve vlastnictví pobřežních vod sestávající ze tří oceánů — Atlantického, Pacifického a Arktického, s celkovým pobřežím dlouhým téměř tisíc kilometrů.

Kanadská vláda, která si je vědoma nebezpečí spojeného s jakoukoliv prací pod vodou, založila v roce 1981 nové oddělení, zodpovědné za všechny druhy hloubkového potápění, ponorky, potápěcí přístroje, podmořskou technologii a také výzkum a budoucí rozvoj. Kromě toho je oddělení zodpovědné i za příslušné směrnice, bezpečnostní opatření, inspekce, různá zařízení a rovněž za vyšetřování jakýchkoliv nehod a podmořských katastrof spojených s potápěním — tak třeba například událost ze začátku roku 1982, kdy se v Atlantickém oceánu za veliké bouře potopila s 84 lidmi na palubě největší kdy člověkem postavená plovoucí struktura, vrtná olejová platforma "Ocean Ranger", na níž později při pokusu o její vyzvednutí ztratili život další tři potápěči.

Veškerou odpovědnost za činnost tohoto vládního oddělení byla svěřena Janu Mertovi, který se tak nejen stal prvním šéfem kanadského potápění, ale vlastně první osobou, která byla v historii amerického světadilu do takové funkce jmenována.

Čtyřicetiletý Jan Merta je člověkem širokých zájmů s bohatou škálou vzdělání a zkušeností. Nejprve se vyučil technickému oboru, později studoval na škole sociálního práva. V Kanadě získal na univerzitě McGill v Montrealu titul vědeckého bakaláře a na univerzitě ve skotském Aberdeenu oddržel doktorát v oboru experimentální psychologie. Jeho další studie ve fyziologii se zaměřením na potápěče a v technických směrech s důrazem na konstrukci a bezpečnost mořských olejových věží pro vrtání a těžbu ropy, se specializací na moderní potápěčské přístroje a technologii potřebnou pro výstavbu olejových a plynových potrubí na dně oceánů, jsou dobře známa a jeho odborná znalost v těchto oborech je věhlasná. Jan Merta je členem různých vědeckých a technických společností. Mezi jinými též skotského Institutu naftových inženýrů, anglického Institutu mechanických inženýrů a americké Podmořské lékařské společnosti. Mezinárodní biografická společnost se sídlem v anglickém Cambridge, vydávající známé "Kdo je kdo", se o jeho mnohostranné činnosti zmínila ve dvou rozdílných svazcích.

Jeho kariéra před nástupem do kanadské vládní funkce byla mnohostranná. Pracoval ve výzkumném ústavu na univerzitě McGill, byl spoluzakladatelem a vydavatelem dvojazyčného časopisu "Market Place" v Montrealu. Jeho originální experimenty a teorie, mezi jinými též v oblastech biologického, psychologického a psychického chování, jsou známe nejen z četných přednášek a z knih, které se o jeho práci zmiňují, ale také z rozhlasových, televizních a novinových rozhovorů, které poskytl v USA, Kanadě, Anglii a Skotsku. Pracoval u řady největších světových potápěčských firem jako potápěč, bezpečnostní vedoucí potápění, vedoucí jediné nemocnice pro potápěče, hlavní šéf potápěčů firmy I.T.P.M. v oblasti Perského zálivu, ředitel výzkumu a rozvoje pro Oceanering International, což je největší potápěčská firma na světě. Kromě toho je autorem několika patentovaných vynálezů a zakladatelem Kanadské společnosti profesionálních potápěčských firem.

S Janem Mertou v Ottawě rozmlouval Miloš Suchma.

PŘED ZVONEM

Západ: Honzo, tvůj rejstřík zájmů je velice široký. Jak a proč jsi se ale stal potápěčem?

Merta: Abych pravdu řekl, vždy jsem o něčem takovém snil, ale nikdy mne nenapadlo, že bych to mohl jednou dělat. Jako kluk jsem dostal k vánocům knihu Kamila Lhotáka "Z dějin ponorek a potápěčských přístrojů". To

bylo tak před třiceti lety. Obrázky starých ponorek a skafandrů se mi vryly hluboko do paměti a někdy se mi zdají živější než ta dnešní podmořská technologie, se kterou jsem neustále ve styku. Ale jak jsem se stal potápěčem? Náhoda? Osud? Kdo ví. Začalo to hrozně nevině. Ujel mi autobus. Z dlouhé chvíle v prázdné čekárně jsem zvedl ze země kousek novin, které tam někdo odhodil. Byla to stránka inzerátů nabízejících práci. Jeden z nich mi padl do oka. Zněl fantasticky. "Hledají se hloukoví potápěči pro práci v Severním moři. Pracovní pohovory se budou konat v pondělí a v úterý." Pak telefonní číslo a nic víc. Zavola jsem příští ráno. Ne že bych se chtěl potápět, ale byl jsem zvědavý, co vlastně takový potápěč dělá, v jakých hloubkách se potápí a kde v Severním moři? Jednoduše, chtěl jsem si popovídat s někým, kdo o tom všem ví! Naštěstí osoba na telefonu neměla o potápění nejmenší potuchu. Její funkce byla jen zprostředkovat pracovní pohovor mezi zájemci a někým, kdo měl přijet ze Skotska. "Máte alespoň tříletou praxi jako potápěč?" zeptala se. "Proč?" "Protože vám to umožní dostat se k pohovoru a tam se můžete zeptat na co chcete." Rozhovor byl domluven na úterý v deset hodin ráno v jednom z montrealských hotelů. Noc z pondělí na úterý byla hrozná. Sněhová vichřice zparalyzovala městskou dopravu a ráno to vypadalo, že kromě buldozérů, nákladáků a mne nic jiného neexistuje. Do hotelu jsem se vloženo doplazil. Byl jsem polozmrzlý a trvalo to hodnou chvíli, než mne roztavili a já mohl mluvit. Dostal jsem horký čaj a čtyři hodiny rozmluvy s ředitelem potápěčské firmy ve Skotsku, protože nikdo jiný se toho dne k pohovoru nedostavil a já nemohl vzhledem k počasí z tohoto hotelu jen tak odejít. Pěkně jsem si s panem ředitelem popovídal, poděkoval za všechno a tím to pro mne skončilo. Dva měsíce později zadrnčel telefon a neznámý hlas na mne vyhrkl: "Jste Jan Merta? Mám vám vyřídít nabídku místa hloubkového potápěče v Aberdeenu. Vaše mzda bude tolik a tolik, když souhlasíte, jste očekáván v podniku od příštího pondělí." Husí kůže mi naskočila po celém těle, vlasy mi vstaly hrůzou, ale řekl jsem "ano". Cvak a bylo po rozhovoru. Čtyři dny později jsem vystoupil z letadla ve skotském Aberdeenu. Moje odyssea hloubkového potápěče na olejových platformách v Severním moři začala. Z: Hloubkové potápění jistě vyžaduje nejen perfektní fyzickou kondici, ale

i psychickou přípravu. Jaké jsou předpoklady předtím, než má potápeč povoleno jít do hloubky?

M: V době, kdy já jsem začínal, hloubkové potápění více méně vznikalo. Vládní směrnice téměř neexistovaly a všechno záleželo na zaměstnavatelích potápěčů. Jedna z nejstarších firem v té době existovala jen šest roků a tak si lze představit, jak omezené byly zkušenosti, co se týče výcviku a zdravotního stavu. Převážná většina potápěčů byla získávána z armádních potápěčů a zbytek ze schopných zájemců. Začátky byly pro každého těžké a všechno jsme se museli naučit na pracovišti. Z každých deseti potápěčů osm toho nechalo z různých důvodů během prvního roku. Mezi lety 1973-79 dobrá stovka potápěčů zahynula při práci, což mělo za následek, že vlády a olejové podniky zpřísnily bezpečnostní kritéria pro hloubkové potápění. Dnešní potápěcí firmy mají daleko více a mnohem lepších zkušeností, používají moderní technologii a vědecký výzkum vyřešil mnoho problémů, se kterými se dřívější potápěči museli každodenně potýkat. Většina hloubkových potápěčů pracujících na olejových instalacích je vycvičena ve vládou kontrolovaných a sponzorovaných školách pro potápěče. Cena výcviku je velmi vysoká a může dosáhnout až třiceti tisíc dolarů za osobu. Zdravotní předpoklady pro potápěče jsou velmi náročné a speciálně školení lékaři potřebují v průměru půl dne pro základní zdravotní prohlídku. Kolem dvaceti procent uchazečů během ní propadne a ti, co jí projdou, absolvují pak vyšetření každý rok.

Z: *Jak dlouhá je potápěčská kariéra? Kdy začne a kdy skončí?*

M: Pracovní, zdravotní, technické a rodinné požadavky mají velký vliv na délku kariéry hloubkových potápěčů. Převážná většina začíná kolem dvacátého druhého roku, průměrný věk je kolem dvaceti osmi let a jen málo z nich se potápí profesionálně když překročí třicítku.

Z: *Jakých hloubek se dosahuje a kterých zařízení se používá?*

M: Hloubkové potápění je charakterizováno vyšší hloubkou než padesát metrů. V Severním moři se například průměrná pracovní hloubka pohybuje mezi 150-200 metry. V Kanadě to jde až do 300 metrů. Normálně žijí potápěči pod tlakem těchto hloubek bez jakéhokoliv přerušení po dobu jednoho měsíce. Zařízení, udržující umělé atmosféru a dopravující potápěče na pracoviště jsou technicky velmi náročná a navíc drahá. Potápěcí zvon s velkou tlakovou komorou a ostatním potřebným zařízením jako jsou kompresory, komunikační prostředky atd. stojí přes přes milion dolarů. Jeden pracovní den přijde v průměru na sedmdesát tisíc dolarů.

Takže jak je vidět, není to zrovna nejlevnější podnikání. Co se týče extrémních hloubek, ve Středozemním moři mezi Izraelem a Egyptem jsme pracovali ve 450 metrech. Později jako vědecký pracovník jsem spolupracoval na sérii experimentů na Pennsylvánské univerzitě, kde potápěči dýchali kombinace jednoho procenta kyslíku a devadesáti devíti procent neónu v hloubkách kolem 400 metrů. V roce 1982 jsem na pozvání americké "Duke" univerzity v Severní Karolině působil jako kanadský vědecký konzultant při experimentálním potápění do hloubky 686 metrů, což je světový rekord. Životní podmínky v takových hloubkách jsou těžké a riziko vážné nehody velmi vysoké. Tak jenom pro zajímavost: zpáteční návrat i za ideálních podmínek trvá kolem 30 dní nepřetržitého výstupu.

Z: *I když potápeč má veškeré předpoklady a podporu, jistě překonání strachu je psychologickým problémem. Jaká je tvá zkušenost?*

M: Co se týče psychologického stavu potápěčů, je velmi těžké na to odpovědět několika slovy. Doma jsme říkali "Kdo se bojí, nesmí do lesa". Já bych to změnil na "Kdo se bojí, nesmí do vody". To je první předpoklad. Potom spolupráce. Život potápěče leží v rukách lidí na povrchu. Jejich zkušenost a znalost je nejlepší zárukou, že potápeč zůstane klidný a vyrovnaný, i když se octne ve nebezpečné situaci. Pracovní prostředí potápěčů je kruté a nesmlouvavé a rychle vytříbí ty, co se ho bojí, co ho nerespektují anebo nejsou této práce schopni.

Z: *Byl jsi vedoucím první nemocnice na světě, určené výhradně pro potápěče. Jaké jsou hlavní zdravotní problémy potápěčů?*

M: Tato nemocnice je ve skotském Aberdeenu a slouží převážně pro úrazy, které se přihodí pod tlakem a kvůli nimž musí potápeč zůstat pod vodou. Za normálních okolností jsou potápěči ve velmi dobrém zdravotním stavu. Jejich problémy jsou převážně způsobené nevhodou, která se stane, když jsou pod tlakem. Může to být úraz jako zlomeniny, krvácení, řezy, nebo problém způsobený rychlou změnou tlaku. Rozsah tlakových nehod je ve většině případech malý. Bolest v kloubech a potíže s dýcháním jsou nejčastější, ale dají se velmi rychle a dobře vyléčit. Na druhé straně jsem viděl případy, které skončily celoživotní paralýzou nebo smrtí.

Z: *Během tvé potápěčské praxe jsi se účastnil některých záchranných prací. Řekni nám o některém tragickém a také šťastném případě!*

M: Ano, několikrát jsem se účastnil záchranných prací v Severním moři a jednou v Perském zálivu mezi Íránem a Kuvajtem. Na neštěstí ve všech případech záchrana přišla příliš pozdě a potápěči zahynuli. V roce 1975 se jeden z mých kolegů dostal do potíží ve 160metrové hloubce v Severním moři. Šel jsem mu na pomoc a oba jsme se octli v situaci, ze které jsme se nemohli dostat. Po třídenním neúspěšném pokusu o výstup můj partner zemřel za dramatických okolností a navíc v mé přítomnosti. Mě vytáhli o dvacet hodin později. Během výstupu se stala nehoda a já byl po krátkou dobu úplně paralyzovaný a život mi visel doslova na vlásku. Ale jak vidíš, skončilo to šťastně, alespoň pro mne. Tahle podmořská tragédie byla široce publikována a její vliv na vylepšení bezpečnosti potápění a bezpečnostních směrnic několika zemí byl jedním z rozhodujících faktorů.

OLEJOVÁ PLATOFORMA

Z: Před časem byla veřejnost seznámena s akcí vyzvednutí sovětského zlata z anglické lodě H.M.S. Edinburgh. Zúčastnil ses jí nějak?

M: Ano, do určité míry. Pracoval jsem totiž pro firmu, která zlato vyzvedla: vypracoval jsem dekompresní tabulky a pracovní postupy včetně specifikací pro umělou atmosféru a dýchací plyny. V kanceláři mám hodně suvenýrů včetně filmu, který celou expedici dokumentuje.

Z: Jaké nejzajímavější projekty na tebe čekají?

M: Co se týče pokladů, jeden z nejzajímavějších leží ve třístametrové hloubce poblíž Kolumbie. Celková hodnota pokladu se odhaduje kolem dvou miliard dolarů. Ale myslím si, že ho nikdo tak rychle nevyzvedne. Odměna je nadměrně vysoká a příliš mnoho firem, vlád a podnikavců je do toho zapleteno až po krk již po několika letech.

Z: Vedle dobrodružného aspektu, potápění má velký význam při výzkumu podmořských ložisek ropy. Jaké předpoklady a naděje má v tomto směru Kanada ve srovnání s ostatními zeměmi?

M: Bez potápěčů je nemyslitelné stavět mořské olejové platformy a podmořská naftová a plynová potrubí. Dokud zájem o těžbu podmořské ropy a její cena budou na vzestupu, budoucnost hloubkového potápění je zaručená. Kanadská plynová a naftová ložiska zejména v Atlantickém oceánu jsou veliká a v tomto směru zaručují Kanadě skvělou budoucnost.

Z: Trochu odbočím. Při potápění jsi dosáhl doktorátu prací na téma "Vliv televize na agresivitu dětí". To je přeci námět zcela odlišný od potápění. Co tě k tomu přimělo a jaký ohlas práce měla?

M: Když jsem pracoval v Severním moři, můj pracovní režim byl měsíc na platformě, měsíc volno. Psychologie mě vždy zajímala, vystudoval jsem ji v Kanadě a vzhledem k volnému času, se kterým jsem musel něco udělat, rozhodl jsem se pokračovat ve studiu. Námět, na který jsem se soustředil v mé dizertační práci zajímal téměř každého, ale dostupná experimentální evidence byla nedostupná. Myslel jsem, že svou práci přispěji k lepšímu porozumění tohoto

komplikovaného, ale přitom důležitého problému moderní doby. Za tímto účelem jsem vytvořil speciální přístroj, který mi umožnil měřit mezi jinými také intenzitu motivace a délku agresivního chování. Během čtyř let jsem ve skotských obecných školách testoval s pomocí tohoto přístroje přes tisíc žáků, jejichž věk se pohyboval mezi devátým a dvanáctým rokem. Výsledky způsobily široký ohlas v několika organizacích, a přestože jsem obdržel několik nabídek umožňujících mi pokračovat v tomto směru, rozhodl jsem se zůstat u potápění.

Z: Víš, že se zajímáš o řadu jiných věcí, například lety balónem, radioamatérství, kulturu. Přihlásil jsi se také do výběru na prvního kanadského kosmonauta. Jak jsi uspěl?

M: Moře a vesmír mají mnoho společného. V obou případech se člověk musí adaptovat do prostředí, které je mu cizí. Technologie, která je potřebná k udržování života kosmonauta je velmi podobná té, co se používá k udržování života potápěčů. Měl jsem naději. Z velkého počtu přes 2.500 zájemců jsem byl vybrán jako jeden z mála pro další pohovory a testy. Nevyšlo to! První kanadský kosmonaut pochází z Quebecu.

Z: Jaké jsou tvé plány pro nejbližší dobu?

M: Moje práce vyžaduje hodně cestování. Jsem rád, že trávím polovinu měsíce v Ottawě. Moje zájmy se proto musí přizpůsobit. Trochu cvičím, hodně čtu. Moje knihovna je rozsáhlá a někteří lidé říkají, že je jedna z nejzajímavějších. Rád poslouchám muziku a když mám čas, zajdu si na kus řeči a na dobrou večeři do zdejší restaurace Slavie. Co se týká projektů, snažím se neustále vylepšovat světovou pozici, kterou má Kanada v zákonech týkajících se bezpečnosti potápění, potápěcích přístrojů a pracovního bezpečnostního výsledku. Jako ředitel Kanadské celonárodní asociace pro standardy záchranných obleků se snažím vytvořit kanadská kritéria pro jejich výrobu a zároveň stanovit podmínky pro jejich používání námořníky a lidmi, kteří pracují na moři a létají přes vodu v helikoptérech. Nedávno se pod mým vedením dokončil půlmilionový výzkum týkající se bezpečnosti potápěcích zvonů a ponorek, které se octnou v kritických situacích. Experimentální typ potápěcího zvonu, který jsme postavili ve Vancouveru, je první svého druhu na světě a za pár let jistě vytlačí tradiční technologii, která se dnes používá pro potápění. Několik dalších projektů v různých stupních vývoje, týkajících se převážně podmořských robotů a speciálně vybavených ponorek pro potápěče, je pod mým vedením a věřím, že o některých z nich dříve nebo později uslyšíte.

□

O drsném rubu falešného pozlátka

(Článek z *Večerní Prahy*, 5. června 1984, doplněný poznámkami, které uvádějí tuto propagandu na pravou míru.)

Bylo jí devatenáct let. Právě složila maturitu na ekonomické škole. Ve věku, kdy její kamarádky dumaly nad tím, zda se vdát, nebo dál studovat, přemýšlela Vlasta M. o emigraci. Seděli jsme proti sobě — ona s nedůvěrou v očích. Zcela očividně byla psychicky na dně. Od nás emigrovala mladá hezká žena, hledajíc na Západě svobodu a dobrodružství. Vrátila se zklamaná, smutná s vráskami hluboko zarytými do tváře.

K čemu ale dlouhé úvody. Pokusme se alespoň několika větami jejího vyprávění přiblížit život dnes teprve čtyřiatřicetileté Vlasty v emigraci...

"Škola mne moc nebavila, ale učila jsem se dobře. Snad trochu jazyky byly zajímavé. Na rok jsem odjela do Anglie, abych se tam v jedné rodině lépe naučila anglicky. Dělal jsem asi čtyři měsíce služku, ale přestalo mne to bavit. Chtěla jsem cestovat. Indiáni, to byla moje velká láska. O rozhodnutí nevrátit se domů jsem se s nikým neradila. Zašla jsem na kanadskou ambasádu, tam mi půjčili peníze na cestu do Kanady, a jela jsem.

Patřím od dětství k samotářům, žádné citové vazby k rodině jsem neměla, nic mne domů netáhlo. Venku se navíc koncem osmašedesátého roku povídalo leccos... Začátky byly těžké. Nakonec celý život v Kanadě byl takový. Učila jsem se dál anglicky, našla si byt, emigrantské úřady mi dávaly nějaké peníze, které jsem pak dlouhá léta splácela.

Omyl. Peníze placené provinčními vládami v Kanadě přistěhovalcům, zařazených do jazykových kurzů, se nevracejí.

Jediná práce, kterou jsem našla, bylo uklízení. Po jazykovém kurzu jsem bydlela různé a v různých měsících, v Ottawě, Torontu... požádala jsem o politický azyl, ale ani jsem nevěděla, co to je, fakt, věřte mi to.

Nesmysl. Jazykové kurzy jsou poskytovány jen lidem, kteří už jsou "landed immigrants", čili něco jako potvrzení přistěhovalci. Nikdo tedy nemůže po jazykovém kurzu žádat o politický azyl.

Kanada je krásná země a má hluboké lesy.

Kanadské hluboké lesy jsou obvykle v nejnepřístupnějších místech. Rozhodně nejsou tam, kde sl. Drsná Pozlátková žila: kolem Ottawy a Toronta.

To byl hlavní důvod, proč jsem si tu zem vybrala. Ale když jsem byla na emigračním úřadě, málem bych se vrátila. S člověkem zacházejí jako s něčím, co páchně, co je podradné, snad horší než zvíře.

Lež jako věž. Jen v několika málo zemích na světě, včetně USA a Kanady, úředníci zacházejí s občany slušně. Pokud si sl. Pozlátková stěžuje, že s ní jednali, jako kdyby páchla, patrně nepoužívala deodorantu pro svá podpaží, což je ovšem společenský faux pas.

Ani v práci to nebylo jiné. Střídala jsem zaměstnání velmi často. Nikde mne totiž nenechali dlouho. Naštěstí se mi vždy podařilo něco našetřit. A taky jsem nějaký čas žila z podpory v nezaměstnanosti. Jenže člověk z toho brzy dostane 'mindráky', připadá si jako žebrák.

Nepřesný termín. Jako žebrák si člověk může připadat, pokud na ulici natahuje ruku směrem k chodcům a něco mumlá. V Kanadě jsou vyřizené podpory v nezaměstnanosti zaslány šekem domů. Po rozhodnutí o podpoře už nikdy ke konfrontaci žadatele s přidělovatelům nedojde.

Měla jsem tam také pár známosti. Mluvila jsem celkem obstojně anglicky, tak vždycky chvíli trvalo, než partner zjistil, že jsem emigrantka. Hned bylo po lásce. Šance, že získám kanadské občanství, byla malá.

Občanství se v Kanadě uděluje tři roky po schválení přistěhovaleckého stavu, pokud ovšem žadatel nemá oplétačky kvůli krádežím, drogám či mravnosti.

A nakonec emigrant zůstane emigrantem, i když občanství měl. Ten, kdo se v Kanadě nenarodil, za Kanáďana není nikým považován.

Ležověž. Kanáďané patří mezi nejslušnější lidi na světě. Také by se těžko nad přistěhovalcem vyvyšovali, protože domorodci tu jsou jen Indiáni a Eskymáci. Jen v Torontě žije například 50% lidí narozených jinde než v Kanadě. K rasistickým vztahům, kterými např. Čechoslováci častují Kubance, Vietnamce, studující černochy a jiné cizáky, na severoamerickém kontinentu nedochází.

Snažila jsem se studovat. To abych lépe zapadla do prostředí. Peníze jsem vydělávala těžce, ale celkem jich nebylo málo. Bylo nás pár mladých děvčat — jezdily jsme do lesů vařit a hospodařit dřevorubcům. Od rána dlouho do noci — vařit, uklízet... Neměla jsem tam možnost utrácet, a tak mi skoro všechny peníze zůstávaly. A tak zbylo i na zaplacení školy. Když jsem měla volno, toulala jsem se po lesích. To bylo nejkrásnější období v emigraci. Trvalo ale jen krátce. Pak mne po pár měsících propustili.

Hledala jsem pořád dobrodružství. A tak jsem se vydala do Britské Kolumbie. Našla jsem si práci na poště, což byl div, protože do státních služeb se emigranti neberou.

Sl. Pozlátková zde vyvrací sama sebe.

Měla jsem se celkem slušně, dokonce jsem si mohla koupit dřevěný domek. Potom mne ale vedoucí pošty obvinil z nějaké krádeže, byla jsem každou chvíli na policii u výslechu. Nic mi nedokázali, ale z pošty mne propustili.

Státní služba v Kanadě je prakticky doživotní. Práce na poště (minimální plat \$ 19.000 ročně) trvá každému až do penze. Ovšem s výjimkou lidí, kteří své pozice zneužijí třeba ke krádeži. Poštovní odbory jsou jedny z nejsilnějších. Kdyby sl. P. u soudu nikdo nic nedokázal, odbory by se jí vehementně zastaly. Asi to s těmi "nějakými krádežemi" bylo zcela jinak.

Pak jsem našla práci na naftových polích. Vařila jsem čtyři jídla denně — tři týdny a potom byl týden dovolené. Jenže mne vzali jen na ty tři týdny. Začalo propouštění, první jsem šla já. Kdo by se staral o emigrantku...

Začala jsem mít řadu psychických problémů. Policie mi bez důvodů otevírala poštu. Když jsem si stěžovala, vysmáli se mi a zavřeli mne na šest týdnů na psychiatrii do nemocnice.

Kvůli stížnostem na otvírání pošty zavírají do bláznince pouze v komunismu. D.P. si v tomto odstavci opět sama protiřečí. V první větě přiznala, že měla řadu psychických problémů.

Psala jsem si celou dobu v emigraci deníky. Všechny mi během pobytu v nemocnici policie vzala. To bylo v roce 1982. V té době jsem začala toužit po domově. Byla jsem definitivně bez práce. Napřed jsem žila z našetřených peněz, potom asi čtyři měsíce z podpory pro nezaměstnané.

Pokud pracovala nepřetržitě aspoň 20 týdnů, dostávala sl. Pozlátková nezaměstnanečskou podporu nejméně 10 měsíců. Čtyřměsíční vyplácení nezaměstnanečské podpory je nemyšl.

Platili mi byt a pár dolarů mi dávali na útratu. To nebyl život.

Když jsem v té době přemýšlela o životě, o emigraci, najednou jsem si uvědomila, že se mi vlastně venku nikdy nelíbilo. Bylo mi ale trapné vrátit se. S emigranty tam zacházejí opravdu ošklivě.

S emigranty TYPUSL. POZLÁTKOVÉ tu zacházejí ošklivě a zaplaťpámbu za to!

Každému známému jsem vyprávěla o své touze vrátit se domů. Když jsem pak seděla v letadle (letenku mi museli zaplatit rodiče), měla jsem pocit, který se snad ani nedá vypsát...

Na letišti mne čekali rodiče a sestra. Patnáct let jsem je neviděla. Nic mi nevyčítali. Od samého počátku se mi snažili pomoci zapomenout na všechno, co jsem zažila. Styděla jsem se, hrozně jsem se styděla za to, že jsem prohrála. Ten vysněný svět na Západě je opravdu úplně jiný. Vrátila jsem se po patnácti letech domů a zůstalo mi dvanáct dolarů..."

***

Vlasta M. dnes pracuje v jednom pražském závodě. Bydlí u rodičů, je stále svobodná. Hledá smysl života někde tam, těsně za hranicí dospělosti. Jenže od té doby uplynulo patnáct let. Ty už jí nikdo nevymaže. Naštěstí má kolem sebe dost lidí, kteří ochotně pomáhají.

Nedá se do několika řádek vtěsnat osud jednoho člověka v emigraci. Necht' je smutek ve Vlastiných očích a hluboké vrásky kolem nich varováním pro jiné, kteří by to snad také chtěli zkusit...

**Za Večerní Prahu: Jiří Dlouhý
Za Západ: VT**

Útěk domů

Tribuna, 17. října 1984

...Dívám se do tváře sedmatřicetileté ženy, která prošla tvrdou zkouškou. Byla svým mužem přinucena k emigraci.

...Nic jim neřekl o miliónech nezaměstnaných ani o jejich strádajících rodinách. Takovou Ameriku odmítal vidět. Měl svůj sen, vylhaný sen. A za ním se rozhodl jít bez ohledu na své nejbližší. Museli s ním — sám odejít ze své vlasti se bál...

Na Spojené státy americké mají lidé různé názory. Zaslíbení vidí pouze to, že v dějinách lidstva zazářily jako meteor ze zlata. Díky propagandě USA se podařilo vytvořit v řadě lidí představu typu — Amerika je země nadbytku, stačí natáhnout ruku a vzít si...

...Bydleli jsme v chudinské čtvrti, protože jsme nemohli platit drahý nájem v bytě, který nám dali po přeletu. ... Manžel tam bydlí dodnes.

Přitom ta čtvrt' je opravdu strašná. Jednou jsem šla do práce a přede mnou vynesl z domu člověka s vypichanými očima...

...Cím asi zaujala země všech možností mladou maminku dvou dětí? Když jsem položil tuto otázku Aleně M., pozorně jsem se jí díval do očí. Prý se podle nich pozná, jestli člověk lže. Podívala se na ruku s perem a blok s poznámkami. A pomalu řekla: "Vůbec nicím. Na jedné straně jsou tu bohatí, a těch je málo, a na druhé straně veliká bída. Té je hodně. Přeskočit tu propast mezi oběma skupinami se možná může podařit Američanovi. Ale emigrantovi těžko..."

...Čas utíkal jako voda. Touha po domově byla však stále silnější. "Všude jsem vyprávěla o svém přání jet domů. Jen málo bylo těch, kteří byli ochotni mne vyslechnout. Všichni přitom mluvili o vlasti. Ne, nenadávali. Ale báli se mi přiznat, že jsou životem v USA zklamáni. Manžel se dokonce rozhodl, že se se mnou za mě řečí rozvede. ... Teď píše, že se mu stýská, chtěl by se vrátit domů. Snad to opravdu udělá."

Jiří Janouškovec

K zamyšlení z kanadského tisku:

Češi drží muže z Ontaria; žádná zpráva o procesu

The Globe and Mail, 23. 11. 1984

Přestože muž z ontarijského Londonu strávil více než tři měsíce v československém vězení a byl obviněn z pašování zlata přes hranice, kanadské úřady stále nevědí, kdy dojde k procesu.

Michal Kožumplik, 33-letý dělník z montážní linky kanadské Fordovy továrny byl zatčen 17. srpna na čs.-rakouských hranicích.

Pan Kožumplik, který vlastní dvojí kanadsko-čs. občanství, cestoval na čs. pas, prohlásila mluvčí kanadského ministerstva zahraničí Dilys Buckley-Jones.

Vracel se do Československa, aby se zúčastnil pohřbu matky a při odjezdu měl u sebe několik zlatých prstenu, které zdědil. Prsteny v hodnotě

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte krajskou

RESTAURACI MITRO

164 Victoria Street North,
Kitchener, Ontario. Tel.: 743-2720.

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu

1.200 dolarů měly být hlášeny na úředním vývozním povolení.

Alice Kožumpliková, která píše dopisy svému manželovi prostřednictvím kanadského ministerstva zahraničí řekla, že kanadská vláda by měla uspořádat úsilí k jeho propuštění.

Pan Kožumplik byl také propuštěn ze zaměstnání, když se nedostavil do práce po pět dní po sobě. Mluvčí továrny Ford, James Howard, potvrdil propuštění, ale řekl, že je to rutinní postup, který je stanoven v pracovní smlouvě. "Není to však bezcitná součást naší politiky," řekl a dodal, že přijatelné vysvětlení po návratu pana Kožumplíka velmi pravděpodobně bude znamenat jeho znovu-přijetí.

Paní Kožumpliková řekla, že kanadští úředníci v Československu nenavštěvují jejího manžela tak často jako dříve. Má strach, že jeho případ "přešlapuje na místě"...

Miloš Šuchma, Ottawa

Pozn. red. Západu:

Po čtyřech měsících byl M. Kožumplik propuštěn a přistál 4. prosince v Kanadě, kde po příletu řekl: "Nebudete mi věřit, jaký je to pocit být opět doma." Rádi věříme.

PAMATUJTE NA ZADNÍ KOLEČKA

KUPTÉ SI POZEMEK NEBO NEMOVITOST V KANADĚ

Postaráme se i o jeho spravování.

FRANTIŠEK HEROLD

21 CENTURY, Forest Heights Realty, Ltd.
421 Greenbrook Drive, Kitchener, Ontario
N2M 4K1

Tel.: Bus. (519) 744-7304 nebo 578-8810
nebo 746-1020
Res. (519) 885-1374

POMOZTE ZÍSKAT PŘEDPLATITELE

Těm, kteří nám získají 3 předplatitele časopisu Západ, pošleme desku Jaroslava Hutky "Pravděpodobné vzdálenosti".

Ti, kteří si přejí věnovat předplatné časopisu Západ svým přátelům, necht' uvedou adresu nového předplatitele, jakož i jméno dárce a případně text přání, který zašleme spolu s časopisem.

Věda o stvoření versus kreacionismus

Redakce obdržela na téma "Creatio" řadu příspěvků a dopisů. Uvádíme nejzajímavější názory, i když někde ve zkrácené úpravě.

Věda o stvoření pro našeho čtenáře jen lehce ochucená

Vladimíra Burke se zase zapletla do něčeho, co se jí asi vymstí. V srpnovém Západu (4/84) se pustila do obhajoby tzv. "vědy o stvoření". Jako laik Vladimíra užívá důkazy, které byly tak dobré ve čtyřicátých letech, ale teď už nemají moc cenu. Je divné, že ti kreacionisté předkládají stále stejné argumenty. Jeden den jim to člověk vyvrátí a druhý den jsou s nimi zase zpátky. Tak třeba ten její argument o tom, že většina mutací je škodlivých a jen sem tam nějaká je účelná. A protože nemohou mutace mít vliv na vývoj života na Zemi, jako příklad uvádí dvojhlavé tele, které ale vůbec není mutantem, ale vývojovou anomálií. Taková věc se nedědí.

S mutacemi je to ovšem jinak. Mutace jsou většinou němé, t.j. takové, které se navenek nijak neprojevují. Jinak to ani není možné. Z celkového množství genetického materiálu, který je uložen v každé buňce našeho těla, je zhruba známa pouze funkce těch genů, které jsou přímo odpovědné za tvorbu tělesných bílkovin. Ty ovšem reprezentují jen asi 1% genu. O zbývajících 99 procentech se pouze dohadujeme, k čemu vlastně jsou. Někteří autoři tuto část genomu označují za tzv. "sobeckou" deoxyribonukleovou kyselinu, která se nechá pouze tělem žít a k ničemu není. Ale snad je k něčemu dobrá. Může třeba řídit činnost těch ostatních, strukturálních genů, aktivovat je nebo blokovat jejich funkci, nebo oddělovat jeden gen od druhého, nebo umožňuje přesuny genů z místa na místo, jejich zdvojování a podobně. V takovém komplexu různých druhů DNK se jednotlivé mutace snadno skryjí.

Omezovat změny genomu (t.j. souboru všech genů, kterými organismus disponuje) na pouhé mutace je v dnešní době známkou neznalosti věci. Genetický materiál je ve stavu neustálé změny, některé části genomu produkují kopie genů a vyvrhují je jako sopka, tyto nové kopie genů se mohou dále přeměňovat a podléhat mutaci, přesunovat se z místa na místo, zanikat, atd. atd. To o té sopce nemám ze sebe, genetik Philip Leder z Harvardu už v roce 1981 vyslovil teorii "Vesuviánského modelu" genomu.

Na druhé straně jsou tyto němé mutace pro nás důležitým ukazatelem vývoje tvorstva. Zatím toho o vývoji genů moc nevíme. V posledních letech se studují hodně mutace tzv. globinových genů. Bílkovina globin je součástí hemoglobinu, který potřebují všichni obratlovci ve svých červených krvinkách. Drobné strukturální změny v těchto genech jsou zčásti funkční, vedoucí ke změně existujících bílkovin, zčásti němé. Za dobu existence obratlovců na Zemi, tj. asi 500 miliónů let, se tyto geny měnily, zdvojovaly se, přesouvaly se z chromozomu na chromozom, a nakonec se stalo, že dnes třeba člověk má globinových genů několik. Podle map těchto globinových genů je možné vypočítat, že třeba králik se oddělil od našeho společného předka před 90 milióny lety, pavíán před 20 milióny lety atd. Podobné změny se zjišťují postupně i v jiných genech, a celkově nám mohou hodně říci. Tak kupř. víme, že šimpanz se od člověka liší jen asi v 5% všech genů, patrně v těch, které řídí činnost ostatních genů.

Většina mutací se stejně správně sama regulačním procesem, který se jmenuje excise. Některé změny genomu se mohou zachovat a rozšířit se v populaci.

Mutace v něm mohou hrát roli, a mohou se nahromadit natolik, že změní vzezření organismu. Také genetický tlak v malých populacích a nutnost změny vlastností organismu pod vlivem změny prostředí jsou asi podmínkou vývojových změn. Nevíme. Ale na druhé straně tvrdit, že když něco nevíme, tak to jednoduše vyřešíme stvořením, znamená, že Vladimíra neporozuměla tomu, jak se lidské poznání vyvíjí.

Také mi uniká logika tvrzení, že jestli proces vývoje není spojitý, ale probíhá ve skocích, tak že tyto skoky jsou nutně řízeny nadpřirozenými silami, zázraky. Vladimíra tvrdí, že "fosilní nálezy potvrzují model bez spojovacích článků, tedy model kreacionistický, model beze změn po celou dobu existence jednotlivých druhů". Za ty skoky ve vývoji se schovával už Josef Stalin, když zdůvodňoval rozkulačení kulaků, a Lysenko, když říkal, že když pěnkava žere chlupaté housenky, vylihně se jí pak z vajíčka kukačka. Skoky ve vývoji nejsou důkazem ani na tu, ani na onu stranu.

Ostatně to, co nám Vladimíra předložila ve svém slohovém cvičení jako "kreacionismus", je jen jeho mírná, pro uši a oči československého čtenáře upravená verze. Obsah kreacio-

nismu je stanoven zákonem. Opravdu. V roce 1981 přijala legislatura státu Arkansas zákon o "vyrovnané výuce vědy o stvoření a vědy o vývoji", ve kterém přikazuje učitelům věnovat stejný čas ve škole výkladu stvoření a výkladu vývoje. V tomto zákoně se definuje kreacionismus jako soubor vědeckých důkazů o tom, že svět, energie a život vznikly náhle z ničeho: že mutace a přirozený výběr jsou nedostatečným vysvětlením vývoje živých forem z jednoho organismu; že jsou možné jen omezené změny původně stvořených forem rostlin a živočichů; že původ člověka a opic je oddělený a nezávislý; že geologie Země se má vysvětlovat katastrofismem, který zahrnuje všeobecnou potopu; že země a živé formy vznikly poměrně nedávno. Zvláště zajímavý je ten "nedávný vznik Země". Kreacionisté jej odhadují na 6 až 20 tisíc let. Kreacionisté také nepřipouštějí žádný vznik nových druhů, ale jen "omezené změny". K tomu všemu se nám Vladimíra nepřiznala.

Tento zákon samozřejmě vzbudil rozruch. Když mělo dojít k jeho uskutečnění, vyzvala školní rada okresu Pulaski v Arkansasu svoji zaměstnankyni Marianne Wilsonovou, aby sestavila příslušné učební osnovy. Okres Pulaski je největším okresem Arkansasu. Marianne Wilsonová prostudovala příslušnou literaturu a zjistila, že neexistuje ani jeden vědecký důkaz pro potopu, pro stáří Země 6 až 20 tisíc let, ani pro omezené změny životních forem. Kreacionisté neuznávají názvu druh, užívají názvu forma (kind). Co tím myslí, to vědí asi jen oni. Co se týče nedostatečnosti mutací jako jediného vysvětlení vývoje, to není specialita kreacionistů, to přiznávají i evolucionisté. Osnovy tedy nebylo možno sestavit.

Arkansaský zákon č. 590 byl pak napaden soudně. Americká společnost pro občanské svobody žalovala stát Arkansas, že tento zákon odporuje ústavě Spojených států. Soud měl dosti humorný průběh; svědci, kteří měli dokázat, že kreacionismus je věda a opírá se o vědecké důkazy, byli zčásti u soudu při výsledku rozcupování, zčásti rychle odjeli z města. Vcelku bylo zjištěno, že neexistuje ani jeden vědecký důkaz, o který by se kreacionisté mohli opřít. Soudce William R. Overton, který soudu předsedal, napsal ve svém soudním rozhodnutí o argumentu podobném tomu, který nám také uvedl Vladimíra: "Například; obžalovaní dokázali, že matematická pravděpodobnost, že náhodná kombinace chemi-

kálii dá vznik životu z neživé hmoty, je tak vzdálená, že je to mimo naši představu. Tato matematická fakta, tvrdí obžalovaní, jsou vědeckým důkazem, že život je produktem tvůrce... Vyžaduje to čin viry interpretovat tato čísla jako důkaz složité doktriny, která předpokládá náhlé stvoření z ničeho, celosvětovou potopu, oddělení vznik člověka a opic, a mladou Zemi."

Vcelku není kreacionismus vědou, která by přinášela vědecky prokázané poznatky. Kreacionismus je pouze souhrnem námitek vůči vývoje teorii a čerpá z nedostatků této teorie a nevysvětlených bodů, které na našem stupni poznání jsou součástí každého vědního oboru. Nejsme např. schopni vysvětlit určité mechanismy vývoje embrya. To nás však neopravňuje k tomu, abychom embryologii nahradili teorií čápa a vyžadovali pro ni stejnou dobu při vyučování. Kreacionismus nepřinesl ani jeden pozitivní vědecký důkaz pro svá tvrzení. Opírá se o argumenty, které jsou mimo přírodní vědu, a není tedy přírodní vědou. Když soudce Overton probral všechny argumenty pro a proti kreacionismu, rozhodl, že arkansaský zákon č. 590 nesmí být uplatňován v praxi.

Pokus kreacionistů nařídít, aby se kreacionismus povinně učil ve školách, se setkal s odporem také proto, že se jednalo o něco v USA zcela neobvyklého. Učitelé by měli učit něco, o čem nejsou přesvědčeni. Z Československa je na to každý zvyklý, marxismus učí i ti, kdo o něm vůbec přesvědčeni nejsou, ale v Americe si takové omezení akademické svobody nikdo nedá líbit. To je nakonec i pro nás to hlavní poučení. V demokratickém systému se dá prosadit leccos, když se o to skupina lidí opravdu vezme. Když se to jiným nelíbí, může se zrušit i zákon. V tom je síla a záruka vývoje. Kdyby se demokracie omezila v jedné věci, v otázce svobody učení toho, v co člověk věří, došlo by brzy k dalším omezením, a nakonec ke stagnaci, jaká je v systému reálného socialismu.

Nemyslím si, že existuje vážný rozpor mezi vědou a náboženstvím. Kreacionisté se dopouštějí chyby tím, že považují bibli za přírodovědný dokument a nechápou, že hlavním poselstvím Bible je vysvětlit věřícímu člověku smysl existence světa a člověka. Přírodní vědy mají jiný účel: vysvětlují, jak k tomu všemu došlo, jakými mechanismy, a jak svět funguje. V tom není rozpor.

S. Reiniš

Vladimíra Burke je odvážná holka

V. Burke se inteligentně podařilo seznámit nevěřící čtenáře s teorií kreativity. Co jsem dosud na tohle téma přečetla — tedy i Vaše "Creatio", naprosto souhlasí s mým způsobem

myšlení. Jelikož žijeme dosud v době, kdy všechny ostatní filozofické i vědecké směry se postupně povýšily do kategorie nejbližší neomylnosti, teorie kreativity — ironicky se jí i tak říká — spadá sice do sfér kreativních, něco v tom smyslu, jako že se to dobře poslouchá, ale ve skutečnosti je to science-fiction a v těch mezích to teda taky necháme.

Nechápu, co na tom lidi mají, že se zcela dobrovolně a bez donucení přiklánějí k různým hypotézám honosně sešroubovaným do vědecké terminologie (zatímco vysvětlení je pravděpodobně zcela prosté: někdo to tady prostě stvořil — lépe — vytvořil).

Od dětství jsem hledala odpověď na otázku, jaký to má tady vlastně všechno smysl, jaký je v tom úmysl nebo důvod, proč tu jsme. Darwinismus po marxisticko-leninsku modifikovaný mi na to měl dát odpověď. Nedař. Darwin byl dobrý spisovatel, Marx taky. (Lenin ani to ne.) Teorie "Velkého Bum" se taky dobře poslouchá, ale já si jeho historii taky troufám oponovat slovy: tak dobře, všechno to náhle bouchlo a pak, až to vychladlo, zůstaly všude hromady šutrů. Jak z nich ale vůbec někdy — za hodinu či 700 miliónů let — vznikl ČLOVĚK? (rajka, myš, krokodýl, orl nebo velryba) — dejte mi těch několik desítek či set miliónů let a já vám dokážu, že se nic nestane! Šutr se sotva hne. Nic se nesloží samo — ať tu existovaly prvky v jakémkoliv skupenství, schopné se za určitých okolností patřičně slučovat. Jenže — to patřičně, muselo být sakramentsky patřičné! Aby vznikla jediná živá buňka, je k tomu zapotřebí — to nevím přesně — asi 30 elementů, patřičně a přesně zřetězovaných a je zcela vyloučeno (jak dokázal počítač), aby se tak stalo jen náhodně. A to je jen jedna buňka. Kde jsou druhy? Ale, copak druhy, kde jsou jejich tvary, tak fantasticky vytvořené, mechanicky a esteticky vyvážené, dále pudy, možnost rozlišování, přizpůsobovací schopnosti — slovem — je tu tolik náhod, že jeden musí náhle souhlasit — "život je jen náhoda", zvaná evoluce.

Darwin použil za příklad oko, já zase vždycky říkám: ruka, bože, to je ale přístroj! A co ty všechny enzymy, krvinky, vnitřnosti vůbec — přesně naplánované funkce v živočišném těle, copak se to nenabízí zcela otevřeně, že kdyby tedy dali evoluci dalších pár miliónů let a nerušili ji technikou, zjistíme, že tělo stejně někdo vytvořil — mechanicky i biochemicky. Z toho asi usoudíte, že nejsem člověk rigorózní náboženský. O Jeho existenci ale vůbec nepochybuju, jenže On — ve své velikosti a inteligenci bez konce — po mně něco chce. Ale co když vůbec globálně nechápeme nějaký Jeho záměr? Samozřejmě a to ještě se za mých mladších let vůbec nevě-

dělo, že fosilní objevy jsou prakticky vyčerpané, nepřítomnost přechodných typů a teorie mutantů mi vždycky smrděla na dálku a raději jsem podléhala intuicím, které se občas ukázaly být alternativní. Neboť to mi zcela a návždy potvrdilo mou vlastní teorii kreativity: byli jsme vytvořeni nesmírnou Inteligencí, nebo jsme sem byli přeneseni odněkud jinud. To je ovšem pro ateisticky laděnou vědu zcela absurdní a zřejmě by to dlouho nevynášelo. A tak pan vědec by možná musel ve středních letech změnit kariéru a stát se prelátem. Já v tom osobně ale pořád nevidím důvod k náboženství, tím méně k pábníčkářství, aspoň ne takovému, jak je známe. A tady je můj závěr: proč někdo, kdo věří ze zcela fundovaných důvodů v teorii kreativity, musí pokaždé vypadat jako fantasta, zatímco evolucionisté ovládající vzdělávací systém jsou — a ještě dlouho budou — renomovanými vědci? U mě jste si teda rozhodně ostudu netrhla. Naopak, jste strašně odvážná holka.

Olga Wagnerová

Burkeová není odvážná

Emigranti v cizině leccíms načichnou ve snaze přizpůsobit se novému prostředí. Myslím si, že to, co Burkeová v Západu napsala, není známkou velké odvahy, spíše naopak. Kreacionismus, kvůli kterému se lidé Americe posmívají už od dob Scopesova procesu, existoval v USA po mnoho let. Je zajímavé, že ještě v roce 1979 polovina Američanů dávala přednost víře ve stvoření Adama a Evy před vědeckým vysvětlením vzniku člověka. Kreacionismus zde má dlouhou a hlučnou historii a v šedesátých letech znovu ožil. Taktika se však proti minulým letům značně změnila. Místo snahy o zákaz evolucionismu se dnes kreacionisté snaží získat stejný čas ve vyučování jako mají evolucionisté. Neopírají se již tolik o bibli, ale snaží se najít pro stvoření vědecké důkazy. Institut pro výzkum stvoření zde v San Diegu už dokonce nabízí i titul doktora filozofie. Kreacionismus se začal šířit i za hranicemi USA. Skupiny kreacionistů existují dnes v Anglii, Holandsku, Austrálii i v Jižní Americe. Praktické důsledky tohoto šíření kreacionismu se projevují např. v tom, že nakladatelé odmítají vydávat učebnice biologie s výkladem evoluce, protože se bojí, že je nebudou moci prodávat. Kreacionismus je hnutí nesnášenlivé, a rány pod pás jsou jejich obvyklým prostředkem. Proto jsem proti nim.

Jaroslava Bukovcová, San Diego

Subjektivní víra a objektivní věda

Z článků Západu, jak po sobě následovaly, by čtenář mohl získat dojem, že idea evoluce v biologii je něco sporného. Obávám se, že tento dojem by neodpovídal skutečnosti.

Darwinova teorie evoluce, tak jak byla publikována v roce 1859, má dnes částečně jen význam historický, podobně jako Kopernikova teorie pro astronomii. Darwinismus byl doplněn a pozměněn řadou pozdějších pozorování a teorií. Avšak věda o evoluci je dnes daleko lépe fundována než za časů Darwinových. Evoluce a poznání blízké přítomnosti lidoopů a člověka bylo dále potvrzeno řadou objevů ve vědách, které za časů Darwinových neexistovaly (biochemie, molekulární biologie, genetika populací, cytogenetika, sociobiologie). Nelze popřít, že pro některá dílčí fakta chybí dosud vysvětlení, nebo je sporné. To na věci nic nemění; vedle evoluce prostě neexistuje žádná alternativní rozpracovaná teorie podložená pozorováními a experimenty.

Naštěstí v této zemi nikdo není nucen vyznávat předepsaný názor. Kdo má instinktivní odpor ke koncepci evoluce (a ten mají mnozí) a kdo nemá smysl pro vznešenost představy, že vše živé na Zemi je nám příbuzné, může si vybrat některý z mýtů a legend o stvoření člověka — výběr je bohatý. Všechny jsou založeny na subjektivní víře a nikoliv na objektivní vědě, která se ptá především po důkazech.

D. Soudek, Kanada

Podpora V. Burke

Jestli žirafa má být příkladem "přežití nejschopnějšího", čili vítězem v konkurenci o potravu, co potom ovce, "biologická sestřenice" žirafy, se svým nepoměrně krátkým krkem?

Když vezmeme v úvahu, že jednobuněčné organismy jako např. améby stále existují, co nám vysvětlí, že některé z nich se vyvinuly (v člověka?) a některé se zřejmě rozhodly, že se vyvíjet nebudou?

Abych odpovděl na závěrečnou otázku Ms. Burke, co si myslím: Darwinova teorie není ničím jiným než pozoruhodnou báchorkou.

V. Š., Kanada

Další argumenty proti stvoření

Zastánci teorie vývoje života na Zemi mají lepší argumenty než zastánci teorie stvoření života. Připomínám namátkou několik, které paní Burke ve svém článku neuvedla:

Existují biochemické důkazy o příbuznosti současných primitivních forem života se samotným člověkem: stejná sekvence, neboli následnost, aminokyselin v dýchacím enzymu, který je společný jak bakteriím tak člověku.

Tzv. imunologická příbuznost zřetelně dokazuje, že máme daleko blíže k lidoopům — což je dokázáno neméně zřetelně kosterním srovnáním — než třeba k veverce. Ale i k té veverce jistý stupeň příbuznosti je. Existuje tedy jakási vývojová řada, na jejímž vrcholu stojí člověk.

F. Chapeville, P.P. Grassé, F. Jacob, A. Jacquard, J. Ninio, J. Piveteau, A. de Ricqlès, J. Roger, P. Thuillier
Interrogés par Emile Noël

Le darwinisme aujourd'hui

V extrémních zákoutích, např. v blízkosti sopek či v mořských hlubinách, jsou nalézány primitivní archaické bakterie schopné života bez přístupu kyslíku. Jsou to zřejmě zbytky prastarých, kdysi silně rozšířených forem života z dob, kdy v zemské atmosféře ještě žádný kyslík nebyl.

Země je stará asi 4,5 miliardy a život asi 3,5 miliardy let. Těch prvních 1,5 až 2 miliardy z oněch 3,5 existovali jen jednobuněční tvorové. Kámen úrazu je v tom, že si prakticky nedovedeme představit, co za tak enormním číslem vězí. Stejně tak si nedovedeme představit astronomické vzdálenosti měřené na světelné roky. Tento nepředstavitelně dlouhý čas měl život k dispozici pro experimentování. Proč by to za tu dobu pokusničení nemohli dotáhnout od bakterií až ke člověku?

I. K., Hannover

Moc kreacionistů

Historicky tu nie je nič nového. Ide o spor medzi vedou a náboženskou vierou. Čo je tu však nové je to, že títo kreacionisti majú teraz obrovskú fi-

nančnú a politickú moc. Len Falwellov ročný príjem presahuje 50 miliónov dolárov. Keď pomáhal tento reverend pri zvolení prezidenta Reagana v r. 1980 za prezidenta, vysvetľoval to takto: Reagan je výborný muž. Verí v to, čo "Morálna väčšina" verí, verí v to, čo nám káže Boh.

Môžeme tu vidieť silnú snahu likvidovať oddelenie štátu od cirkvi, politické problémy sa stávajú nábožensko-politickými problémami. Mnohých tento trend znekludňuje, pretože signalizuje možný návrat spoločnosti puritánskeho typu. Je čas vyhnať všetkých hriešnikov, teda tých, s ktorými útoční kresťania nesúhlasia. Inými slovami, akákoľvek alternatívna filozofia, alebo protichodná pozícia je bezbožná, nemorálna alebo nekresťanská a konečný výsledok môže byť teokratická diktatúra, ktorá miluje svoje obete, tak ako ich likviduje.

Pred pár rokmi sme mohli vidieť v niektorých novinách fotografiu detí, stojacich okolo vatry. Žiaci z kresťanskej súkromnej školy v Omaha s nevinnými tvármi sledovali, ako ich riaditeľ čítal z biblie a pritom hádzal

do plameňov kópie "National Geographic Magazine", ktorý vraj ničí kresťanský život. Čomu sa tieto deti naučili? Keď budú staršie, čo budú robiť s knihami (alebo ľuďmi), čo budú veriť, že hatia kresťanský život?

Vrátim sa však k evolúcii, ktorá je neodškriepiteľná. Existujú milióny podrobných skúmaní, od biochemických po morfológické, ktoré všetky bez výnimky posilujú argument v prospech evolučného procesu. Otázka teraz znie, čo spôsobuje, že sa druhy menia? Vedci, ktorí sa zaoberajú týmto problémom, majú mnohé sporné argumenty. Žiadni však nepovažujú evolúciu za diskutabilnú ako takú.

Najsilnejší fakt v prospech evolúcie a teórie prírodného výberu je v tom, že všetky nezávislé objavy vo všetkých oblastiach vedy, ak majú čo do činenia s biologickým vývinom vôbec, vždy posilnia prípad a nikdy ho neoslavia. Môžeme teda povedať, že evolúcia je fakt a nie viera, ako kážu kreacionisti, ktorý nemôže byť popretý. V opačnom prípade by sme museli zavrhnúť celú modernú biológiu, biochémiu, geológiu, astronómiu, museli by sme zavrhnúť celú vedu.

Veľmi zaujímavé objavy chemickej evolúcie vo vesmíre dostávame od našich astrochemikov. Je to mladý vedný odbor, "narodený" v r. 1968, keď tím fyzikovia a astronómovia z kalifornskej univerzity Berkeley objavili prvú kombináciu viac ako dvoch atómov blízko stredu našej galaxie. Toto je však už širšia záležitosť súvisiaca s pôvodom života, ktorá by mohla byť už predmetom iného článku.

Ján Vadovič, London

Kreacionistické filipky

Četl jsem už několik kreacionistických filipik; tahle je první, která kreacionismus ospravedlňuje tím, že je to představa jednodušší. No, dobrá. Ale pak proč nevěřit v samoplození, to je představa prajednoduchá, která se obejde bez vajíček a spermií a nepotřebuje celou tu hrůzu genetické nadstavby. I Einsteinova teorie je trochu moc komplikovaná — snad by bylo lépe vrátit se k Newtonovi (bez tak se realita rozleza všude a zrelativizovala všechno, takže dneska už nikdo neví, na čem kdo je).

Je podivuhodné, jak kreacionistům vadí "mezery" ve fosilním záznamu. Bylo by ovšem moc pěkné, kdybychom dinosaurův kádrový materiál měli úplný. Bohužel... Je ale stejně podivuhodné, jak daleko úplnější sbírku fosilií nechávají kreacionisté skoro bez povšimnutí — vývoj člověka jako druhu. Tam je "zkažený" podstatně víc (i když ani tam nejsou řady úplné). Smím se v této souvislosti zeptat paní a pánů z kreacionistické-

ho tábora: který z té řady pra-pra-lidi (Australopithecus, Pithecanthropus, Homo habilis a tak dále), který byl Adam? A když už jsme u Adama, jak to bylo s Kainem? Když tento zavraždil bratra svého, bydlil v zemi Nád na východní straně naproti Eden. Poznal pak Kain ženu svou. Tak čteme v Genesis. Prosim pěkně, kde se tam ta ženská vzala? Adamova dcera to nebyla — to by byl incest a to bible zavrhuje. Bylo více Adamů? A každému bylo odňato žebro? — Tohle je staříčkový argument těch, kteří brojí proti doslovné interpretaci biblické zvěsti, já vím. Mne by však zajímalo, jak tohle vysvětluje paní Burke.

V. B.

Problém prvotního vzniku

Vladimíra Burke ve svém článku o stvoření světa smísila dvě věci: vznik života stvořením a další vývoj živých organismů přirozeným, či stvořitelem řízeným vývojem. O faktu vývoje snad není možno pochybovat. Otevřenou otázkou však zůstává prvotní problém vzniku života z neživé hmoty. Tzv. Darwinova - Haldanova - Oparinova teorie "malého teplého rybníčku" předpokládá spontánní spojování organických molekul do větších celků, které přežívají přirozeným výběrem. Pro tento proces existuje zatím velmi málo důkazů. Oparin se stále ještě vyjadřuje jen ve velmi všeobecných, nezávazných termínech. Např. v roce 1974 řekl na semináři o původu života:

"S našimi současnými znalostmi nemůžeme předpokládat náhodný vývoj racionálně uspořádaných molekul. Toto je důvod pro pokusy, které by vysvětlily vývoj biologicky důležitých polymerů z jejich přirozeného výběru na molekulární úrovni. Tento výzkum může být úspěšný až po vyřešení závažných teoretických a experimentálních problémů."

Vznik života nebyl zatím vyřešen žádnou teorií, která by se opírala aspoň o pravděpodobná fakta. Náhodný vznik životaschopné molekuly asi nepřipadá v úvahu. Nejdelší gen, který by mohl vzniknout za miliardu let s 95% pravděpodobností, by mohl produkovat pouze bílkovinu se 49 aminovými kyselinami (Hubert Yockey v Journal of Theoretical Biology, 1977). To nás odsuzuje k víře ve stvoření nebo k víře ve vědu, která vše jednou vysvětlí.

Josef Kotrba, Jižní Afrika

K darwinismu

Myslím, že je dost nevědecké, nahradit naslouchání výsměchem. Paní Burke má velikou smůlu, že její článek je zařazen za článkem předchozím tak těsně, že srovnání se nám přímo vnučuje. Zatímco ten první je nejen odborně vysoce fundovaný, ale

navíc taky OBJEKTIVNÍ, bojím se, že více čtenářů Západu bude se mnou sdílet nemilý dojem, že její článek je pozastřeným výsměchem darwinismu. Jestli ne, prosím o prominutí. Cítím se nucen uvést na pravou míru několik nejasností až nepravd, pramenících asi, paní Burke nechť opět promine, spíše z neinformovanosti než ze špatných úmyslů.

Jen velmi zjednodušeně může být řečeno, že mutace se dějí z důvodů nejasných. Vlivy chemických látek i některých druhů záření jsou jasné.

Co se týče "neexistence" přechodných typů, pamatují jistě všichni stredoškolaři na Archeopteryx, okřídlenou ještěrku, paleontology nalezenou a paní Burke zamlčenou. A přivšší úctě k panu profesorovi Heribert-Niisonovi (spíš snad Nilssonovi) z univerzity v Lundu, nemohu jeho citovanou větu nesrovnat s výrokem pana ředitele jednoho patentního úřadu z roku 1832 (!): navrhuji zrušení patentního úřadu, neboť vše už bylo vynalezeno a nic nového už nelze objevit. Kromě toho myslím, je logicky pochybné vyvozovat jakékoliv závěry takového dosahu z faktu CHYBĚNÍ nálezů.

Že si darwinisté uvědomili, že v teorii něco neklape a pokoušeli se ji revidovat, to je jenom ctí. Přenechme soudruhům proces opačný, kdy trvalým lhaním a likvidací nevěřících je skutečnost přizpůsobována teorii. Revidování teorii pod vlivem nových poznatků je smyslem vědy. Jen diletant postaví teorii a snaží se ji dokázat. Vědec postaví teorii a snaží se ji prověřit. Teprve když ji nemůže vrátit, je možné, že platí (za současného stavu vědy). Ale nevylévejme prosím z vaničky s vodou i dítě.

Praktický příklad závěrem: Myslím, že můžeme považovat za prokázaný fakt, že tuleň je zvíře mořské, a to sekundárně vodě přizpůsobené. Co je to přizpůsobené? Věnujme se jednomu znaku, přední ploutvičce. Rentgen nám prozradí, že kostních paprsků je v ní pět. Proč vlastně, když stačilo stvořit jen jeden? I u lidí existuje choroba, zvaná syndaktylie, chorobný srůst prstů. Jde o nemoc dědičnou. Představme si dobu, kdy pra-předchůdce tuleně, žijící více na souši, byl měnicím se podmínkami, zaplavováním větších a větších dílů pevniny, nucen více a více plavat. Ryby už asi lovil předtím. Plaval se svými pěti prsty jakž takž. A najednou se jedné pratulenici narodilo mládě, mutant, "chudák" syndaktylik s ploutvičkama. A co se ukázalo? Že plave rychleji, obratněji, naloví více ryb, je silnější a až vyroste, plodí víc než ostatní. Předpokládáme-li plnou dominanci a autosomní chromozom, budou všichni jeho potomci s ploutvičkama. Za několik generací nebude "prstnatých" pratuleňů. A to je ten

Jaroslav Drábek st.

Návrat do Osvětimi

Vrátil jsem se z této cesty smutný. Nejen z návštěvy obrovského hřbitova zvaného Osvětimi, místa, kde byla spáchána patrně největší vražda lidských dějin, ale také deprimován tím, co jsem viděl jak v Polsku tak ve východním Berlíně. Musím předeslat, že k cestě došlo nikoli z mého podnětu, ale na návrh redakce velkého amerického časopisu *Reader's Digest*, která vyzvala mého syna, žijícího v Kanadě, aby společně se mnou navštívil Osvětimi — Auschwitz a napsal potom reportáž nejen o tom, co jsem viděl, ale o tom, jaké byly jeho dojmy z návštěvy tábora, kde jeho otec prožil řadu měsíců za války. Patřím totiž mezi tak zvané "survivors" — lidi, kteří pobyt v Osvětimi přežili a jejichž počet se postupem let již povážlivě tenčí. Musím se ovšem přiznat, že patřit do této kategorie bývalých Hitlerových vězňů není žádná zásluha a že to člověka naplní na celý zbytek života trýznivou otázkou: Proč zrovna já? Jinak jsem toho názoru, že oblundný zločin spáchaný v Osvětimi musí být novým generacím znovu a znovu připomínán, už proto, aby se nemohl nikdy více opakovat. A proto jsem jel. Nejprve do Varšavy. Ale už příjezd byl poznamenán dojmem nevalně příznivým. Neznámí nás tahali za šosy. "Koupím dolary", znělo kolem nás, jen jsme vyšli z hotelu. My jsme však už své dolary vyměnili u muže, který za námi přišel jako zástupce agentury, jež nám obstarala lístky a pobyt. Ačkoli úřední kurs dolaru byl 122 zlotých, vyplatil nám bez řečí 500. Později jsme se dozvěděli, že nám měl dát prý spíše 600. Tedy inflace, která způsobila, že jsme za lístek první třídy v rychlíku z Varšavy do Krakova platili něco přes jeden dolar a stejně tak za večeři v nejlepší restauraci. Nejsem přirozeně kompetentní, abych na základě krátkých návštěv ve Varšavě a Krakově činil konečné závěry, ale i za těch pár dní jsem bezpečně zjistil, že Poláci tráví spoustu času ve frontách — na maso, na benzín — i na jízdenku na nádraží. Stáli jsme taky na lístky do

Berlína, ačkoli ty bylo nutno platit v dolarech, až můj syn se v jakési vyhláše dočetl, že osoby starší 75 let ve frontě stát nemusí. Tak za pomoci úředníka vydobyli pro mne, který jsem této věkové hranice dosáhl už dosti dávno, místo v první řadě; což ovšem vyvolalo v řadách za námi značnou nevoli. Byl bych se rád svého pořadí vzdal, kdybychom byli nespěchali. Jinak ovšem mne překvapilo, jak poměrně pohledně chodí Poláci oblečení. V autu najatém už z Kanady za dolary, jsme se z Krakova vypravili do Osvětimi, což je asi 60 kilometrů. Byl jsem tam už jednou po válce, když jsem v Krakově svědčil v procesu proti veliteli osvětimského tábora, Rudolfu Hoessovi. Ale přesto mi bylo úzko. Poláci přeměnili celý tábor na mezinárodní muzeum a to velmi pietně. Před pověstným vchodem s nápisem "Arbeit macht frei" — Práce činí člověka svobodným, nápisem, který svou výsměšnou arogancí dodnes uráží svět, stojí řady autobusů a malých aut. Zástupy návštěvní-

ků, hlavně mladých, zachovávají důstojné ticho, nikdo se nezasměje. V táboře, který je dnes po 40 letech utopen v moři zeleně, panuje dusivé ticho. Řekl jsem, že tábor je jako muzeum pietně udržován. To ovšem neznamená, že se ani při jeho muzeální úpravě neprojevil komunistické vlivy. Tak předně, nikde není dost zdůrazněno, že z oněch nejméně 4 miliónů lidí, kteří tu byli umučeni a zavražděni, byla nesporná většina židů. Příjmu urážkou je ovšem blok č. 16, určený pro Československo. Má návštěvníku popsat vznik a vývoj československé nezávislosti až do jejího zániku v roce 1939 a pak zase obnovení v roce 1945. Jenomže co exponát nebo obraz to polopravda nebo přímo nestoudná lež. Marň hledáte nějakou významnější zmínku o Masarykovi nebo Štefáníkovi; českoslovenští legionáři prostě neexistovali. Československou samostatnost vybojovali a vybudovali jen komunisté! Jen oni bojovali proti Hitlerovi a jen oni nakonec stvořili Československo opravdu demokratické! Z vitrin na vás zírají jen velké portréty Julia Fučíka, Gottwalda, Zápotockého i řady dalších, jejichž jména vůbec neznáte, také výtisky Rudého práva. Jen komunisté prostě Československo zřídili; vybudovali, za války obhajovali, ti druzí nic! Je z toho člověku až úzko. Na dvoře pověstného "bloku smrti", kde jsem strávil v roce 1943 několik měsíců, jsem sledoval tváře zástupu mladých, kterým průvodce vykládal, že tady u té zdi bylo zavražděno celkem 20 tisíc lidí ranou do týla a že tam za těmi okny zvrhli nacističtí lékaři provádějí bestialní pokusy na živých lidech, i dětech. Někteří z návštěvníků setřeli slzu, jedna žena položila ke zdi kytičku. A průvodce zas ukazoval na podzemní bunkry, kde byli lidé mučeni také tím, že je prostě nechali umřít hladu. Ve stoje, nebylo místa kam si sednout. Zašli jsme také k původnímu krematoriu a plynové komoře. V jejím sousedství stojí šibenice, na níž ukončil svůj ničemný život velitel této továrny na smrt, Rudolf Hoess, v roce 1947, kdy ho polský Nejvyšší národní soud odsoudil k smrti. Mám zadostiučinění, že jsem také svou troškou přispěl k odsouzení tohoto zločince svou svědeckou výpovědí před polským soudem. Také jsem s ním během procesu mluvil. Hledal jsem tehdy stopy po lidických dětech, jejichž smutný osud nebyl ještě tehdy znám. Ptal jsem se Hoesse, zda se na takový transport nepamatuje. Zavrtěl hlavou. "Říkáte asi sto

KRESBA: OTIRAD SMOLÍK

přírodní výběr. Syndaktylická chudinka opička spadne se stromu už jako kojeneček, neploď. Syndaktylický tuleň však byl další krůček na cestě vývoje druhů k dnešnímu, stále a stále dál se vyvíjejícímu stavu. Možná, že nějaký paleontolog vykope jednou pratlouhé s pěti prsty. Pak bude důkaz "na světě".

Aleš Novotný, Německo

děti? Takových transportů přišlo! To se nemohu pamatovat." To byla jeho odpověď. Tato epizoda mě poučila o tom, jak těžké je stanovit přesný počet těch, kdo v Osvětimi zahynuli. Uvádí se mezi 4 až 6 milióny. 4 milióny je, jak se dnes zdá, minimum.

Asi tři kilometry od ústředního osvětimského tábora je vyhlazovací tábor Birkenau, Březinka. Také patří do komplexu muzea. Čtyřicet let ovšem způsobilo, že zmizely nekoněčné řady dřevěných baráků. Jen cihlové komíny ční k zamračenému nebi jako hrozba i výstraha. V této "čekárně krematorií" — jak se Birkenau nazývalo, jsem bohudíky strávil jen několik týdnů. Správa muzea zachovala jen první řadu baráků, aby návštěvníci viděli, jak vězni v nich žili. Syn pilně fotografoval, já mu vykládal. Bylo na něm vidět, jak je vzrušen, jistě si nedovedl představit, že tady, kde dnes roste tráva a je mrtvé ticho, to kdysi hučelo jako v úle, žádná tráva, jen bahno a v něm mrtvolky těch, kteří už v zápase o život padli. Esemani se nám posmívali, že z Birkenau není jiného východu než komínem krematoria. Bohužel měli pravdu skoro na sto procent. Ta krematoria, celkem čtyři, i plynové komory, měli ještě čas vyhodit do vzduchu, když prchali před Rudou armádou v roce 1944, ale jejich trosky dosud podávají jasné svědectví o tom, kam až mohl klesnout člověk ve své bestialitě.

KRESBA: CTIRAD SMOLÍK

Vracíme se do Krakova, na poličkách pracují lidé, potkáváme jejich vozy s koňskými potahy, sem tam nějaká benzínová pumpa s velkou frontou aut čekajících na benzín. Ale snad nejvýmluvněji nám podal obraz zotročeného Polska výjev na varšavském nádraží při odjezdu do Berlína. Přijel rychlík, jen samé spací vozy, poslední vůz napůl první a druhá třída. Ta byla okamžitě přeplněná.

Do první třídy vůbec nepouštěli, ačkoli tam byla prázdná místa. Ukázal jsem průvodčímu — Rusovi — svůj lístek. "Neponímáju po polsky" a odešel. Zatím se z lůžkových vozů vyrovovali novodobí ruští aristokrati — někteří v nočních čepičkách à la otec Kondelík, jiní v pyžamech, v nich promenovali po perónu varšavského ústředního nádraží, otlí a arogantní. Nikoho si nevšímal, ale také nikdo z Poláků si nevšímal jich. Byla to scéna, na kterou hned tak nezapomenu. A takových spacích vlaků, rozvážejících sovětské pohlavary a špióny po celé Evropě, jsme potkali několik. My jsme museli jet později jiným vlakem. Pak přišel západní Berlín, s neuvěřitelnou životností a luxusem na nových širokých bulvárech, kterým by mohl závidět i New York, potom odporná zeď, oddělující Západ od Východu, a nakonec Berlín východní. S procovskými sice stavbami a věžemi, také s širokými bulváry, na nichž však život nevěl a kde se v poloprázdných obchodech prodává buď za čtyřnásobné ceny, jak mi prozradil jeden známý, který východní Berlín zná, nebo jen za cizí valuty. A tak raději zpět do západního Berlína, kde se nikdo neptá, kolik máte peněz v kapse a kde se nemusíte obávat, že pod vaši postelí je tajný mikrofon!

□

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO, ONT. M6J 1E4

Tel.: 364-1787

Služba čtenářům

Latin American Ladies want you. Let them know about yourself. ALFA, Box 979-Z. San José, Costa Rica 1002.

*

Mladý muž 33 let (175 cm, 72 kg) svobodný, nekuřák, hledá ženu v Kanadě (British Columbia nebo někde na jihu Kanady), která je také sama. Zn.: "Věk nerozhoduje, foto čestně vrátím."

*

Manžella Koválčkoví hľadajú strýka, ktorý sa volá Ladislav Dubový, vek okolo 50 rokov, pochádzal z Nitrianskej Stredy v okrese Topoľčany. Zn.: "Wien"

*

Hledám paní Alindu roz. Václavíkovou. Maturita na Akademickém gymn., později Paříž — filmový obor. Lask. informace na: Jar. Synek, Kanada, do adm. Západu.

*

28/167/56, atraktivní brunetka, vysokoškolačka, se seznámí s vysokoškolačkou do 33 let, bez závazku, se zájmem o umění, hudbu, sport, s dobrým charakterem a smyslem pro humor. Prosím píše: D. F., Box. 222, USF, Tampa, Fl., 33620, USA.

30-letý akademik, svobodný, by se rád seznámil s Veronikou ze Skvoreckého "Inženýra", s ideály a smyslem pro humor. Zn.: "Cit a intelekt"

*

Hledá se Zdeněk Pospíšil

Kanadský červený kříž hledá Zdeňka Pospíšila, narozeného 18. června 1946 v Novém Bydžově. Informace sdělte na: The Canadian Red Cross Society, 460 Jarvis St., Toronto, Ont. M4Y 2H5, nebo volejte Gerta Solan, Training and Reunion Officer, tel. (416) 923-6692, ext. 212.

Opravy a omluvy

Omlouváme se, že v prosincovém čísle 6/84 Západu jsme se dopustili chyby v článku našeho redakčního kolegy-germanisty Jana Uhdeho "Ještě jednou Hunderennen", kdy jsme na straně 24 uvedli...prestižní deník Neue Züricher Zeitung (místo správného Neue Zürcher Zeitung) a v dopisu "Odpověď J. Pelikána" (zadní strana obálky) správná věta má znít: Kdy bude soud, to nevím, ale že se Svoboda nedostaví, to vím, protože by musel své obvinění dokázat a to ovšem (nikoli vše) nemůže.

Ota Rambousek

Vznik K-231

Dostalo se mi laskavé výzvy od redakce Západu, abych napsal něco o jedné z kapitol Pražského jara, o Klubu 231., který měl sdružovat a také sdružoval bývalé politické vězně padesátých let.

Nechci - a ani nemohu s odstupem šestnácti let a při naprostém nedostatku archivních materiálů nárokovat si právo na nějakou exaktní historickou práci.

Omezím se na osobní zážitky a vzpomínky, protože isem dnes jedním z nemnoha členů vedení Káčka, kteří mají možnost svobodně zrekapitulovat těch několik, byť pro nás mukly, historických měsíců.

Čím začít? Nejlépe začátkem: Snad lednem 1968 a výměnou generálního tajemníka KSČ. Každý z nás, kdo tuto dobu pamatuje, ví, že několik týdnů se nedělo nic.

Pak, snad koncem února nebo začátkem března, určité skupiny muklů na různých místech začaly uvažovat o něčem, co v té době nemělo ani formu, program nebo cíl. Ale i to svědčí o nezvratné vůli a chuti i po těch tvrdých zkušenostech - nesložit ruce v klín a dát nějak výraz zájmu o zásadní pravdy a práva každého jednotlivce.

Nepamatuji se již, kdo přesně mne ve středu 27. března 1968 zavolal, abych přišel na Vinohrady, do bytu Jirky Krupičky. Bydlel nedaleko, hned za vinohradskou vodárenskou věží.

Právě tak mi už z hlavy vypadlo, kolik nás tam vlastně bylo. Snad okolo osmi, desíti. Jisté je, že důvodem k pozvání bylo ustavení nějaké muklovské organizace. Mimo Jirky Krupičky byl určitě přítomen Karel Nigrin a Jaroslav Brodský se Zdeňkem Mrázem. Poslední dva jmenovaní navštívili během dne ÚV KSČ. Původně se dožadovali rozmluvy se samotným Dubčekem. Nakonec přišel jeden z tajemníků sekretariátu, soudruh Tóth.

Jemu předložili historický návrh, jehož autorem byl zřejmě Jaroslav Brodský, aby nám komunisté povolili organizaci bývalých vězňů, když teď už se provalují na veřejnost metody vyšetřovatelů, soudců, prokurátorů, bachařů, úředních lékařů a vůbec všechno, co s padesátými lety souviselo.

Soudruh Tóth po několika telefonátech byl svolný povolení udělit. Dokonce připravil další setkání na ministerstvu vnitra a v Národní bance umožnil přidělení bankovního účtu pro Klub 231.

Název, to byl nepopíratelně další nápad "Brodákových", jak jsme Jarovi

prezdívali. Tak se stalo nepředstavitelné skutkem. Odpoledne 27. března 1968 bylo v Praze méně než dvacet lidí, včetně soudruha Tótha, několika soudruhů na MV a úředníka v Národní bance, kteří v tom okamžiku věděli, že muklové budou mít jakýsi Klub (proč právě Klub jsme se nikdy nedozvěděli, ale nijak na tom nezáleželo. Číslo 231 bylo naopak každému jasné. Podle tohoto zákona jsme byli souzeni.)

A tento dosud neexistující Klub měl už svoje konto.

Záležitost, ještě včera utopie, začala dostávat přímo šílené obrátky. Měli jsme najednou organizaci. Nikdo nevěděl přesně jakou. Měli jsme konto, ale nic na něm. Při zakládání konta bylo potřeba udat adresu. Žádnou jsme neměli. Tedy prvních několik dní sídlo Klubu bylo v garsonce Zdeňka Mráze. Dnes už si tuto historickou adresu nepamatuji.

To pozdní odpoledne v bytě u Jirky Krupičky jsme vzali tento, ještě před několika dny fantastický, sen na vědomí a začali uvádět náš "Klub" (později v podvědomí celého národa jako Káčko) v život.

Opravdu si nevzpomínám na všechny přítomné, mimo ty, které jsem jmenoval a nechci se dopustit nějakého omylu. Snad asi po dvou hodinách jsme se rozhodli přejít k nám do bytu, kam jsme již svolali nejbližší mukly, kteří byli v dosahu.

Zde je třeba jen stručně vysvětlit: Většina vězňů, kteří nespádali pod první politickou amnestii v r. 1960 nebo druhou v r. 1962 byla propouštěna individuálně na tzv. podmínku. První v posledních měsících r. 1963 ale hlavně během r. 1964.

Já sám byl propuštěn z Valdic po čtrnácti a půl letech na podmínku sedmi let. To znamená, že během těchto sedmi let za jakékoliv "zakopnutí" bylo mi k prvnímu trestu sloužit zbývajících deset a půl, do původní "palety" 25 let (snižené z doživotí, odborně "fraku") milostivou amnestií v r. 1953 Antonína Zápotockého).

Ale zdůrazňuji! Byla to běžná praxe pro všechny politické vězně. Amnestie byly zatíženy tzv. "podmínkou". Nepamatuji se přesně, ale "podmínky" z amnestií v r. 1960 a 1962 byly prominuty amnestií v r. 1965.

Vysvětluji tuto praxi proto, že jmenovitě v Praze, po desíti a více letech, kdy drtivě většině případů byla vyslovena ztráta majetku, byty většiny z nás po návratu neexistovaly.

A tehdy nám národní výbory přidělovaly - mimo pořadník, byty tzv. čtvrté kategorie. Většinou jednotlivé místnosti na půdách, ve sklepích, bývalých krámech, bez jakéhokoliv příslušenství. Jednomu z nás přidělil "byťák" zrušený řeznický krám. Říka-

li jsme bytu "sekyrárna" protože bílé obkládačky kolem celé místnosti pankráckou sekyrárnou silně připomínaly.

Já měl štěstí. Přidělili mi místnost ve sklepě, jakési družstvo mělo skladiště vedle a tuto místnost mi postoupilo. Nakonec, po velikých úpravách, vznikl docela slušný byt pod uzavřením, s předsluší, sprchovým koutem, teplou vodou a plynovým topením. Ovšem - v hlubokém suterénu s klénbou a s okny vysoko pod stropem.

Sem jsme se tu středu 27. března přesunuli a tady vzniklo naše Káčko...

Pro mne je dnes nemožné pamatovat si jednotlivce, postup a vývoj organizace během toho týdne. Bylo to snad hned první večer, co nám šťastná náhoda nahrála místo setkání:

Neděli co neděli hrávala k poslechu ve velkém sálu Slovanského ostrova, tedy na Žofíně, dochovka hradní strážže nebo ministerstva vnitra. Už nevím. Není to důležité. Tento kulturní dýchánek byl smluvně zajištěn vždy na čtyři neděle v měsíci. Na den 31. března padla neděle v počtu pátá - na Žofíně bolševické žestě nehřímaly!

Prostě - jeden z nás s touto novinou přišel, nájemné na dopoledne obnášelo 1.500 kaček měny, podloženo prací. Vybrali jsme mezi sebou po stovkách - ale to už byl čtvrtek! Dveře našeho bytu se netrhly. Do podzemí vcházely a vycházely desítky známých, ale i těch, které jsem v životě neviděl. Ale znali je zase jiní. Byly to nezapomenutelné hodiny, kdy jsme zase "za to vzali". Telefon (na ten jsem zapomněl, i ten jsme měli) byl teplý od neustálých hovorů sem i tam.

Začalo se rýsovat vedení Klubu. Někteří byli názoru, že v čele by měli být jedinci reprezentativní. Tady jsme několikrát narazili. Byli i takoví, kteří účast odmítli. Z opatrnosti, obav? Ještě není čas, říkali. Ale kdy bude čas? Historie nepromíjí. A Káčko se ukázalo být v Pražském jaru organizací historickou.

Schůzovali jsme denně. Od časného večera dlouho přes půlnoc. Nedařilo se ani dýchat, jak bylo nakouřeno. Okna jsme otvírali na krátké chvíle, protože lidi na chodnících se zastavovali a zvědavě nahlíželi do bytu. Svátba? Možná, že to tak nějak ty dny vypadalo. Vypili jsme potoky kávy a čaje.

Tak přišla sobota večer, 30. března. Na židlich, lavici, postelích a na zemi nás tu sedělo dvaapadesát. Jako večer před útokem na Zimní palác. Jen Lenin tu scházel. Zastupoval ho "gardový učitel" Brodský. Struktura vedení už byla vyřešena. Předseda, tajemník, vedoucí jednotlivých komisi. Snad je dám dohromady: programová, právní, finanční, sociální, tisková a dokumentační.

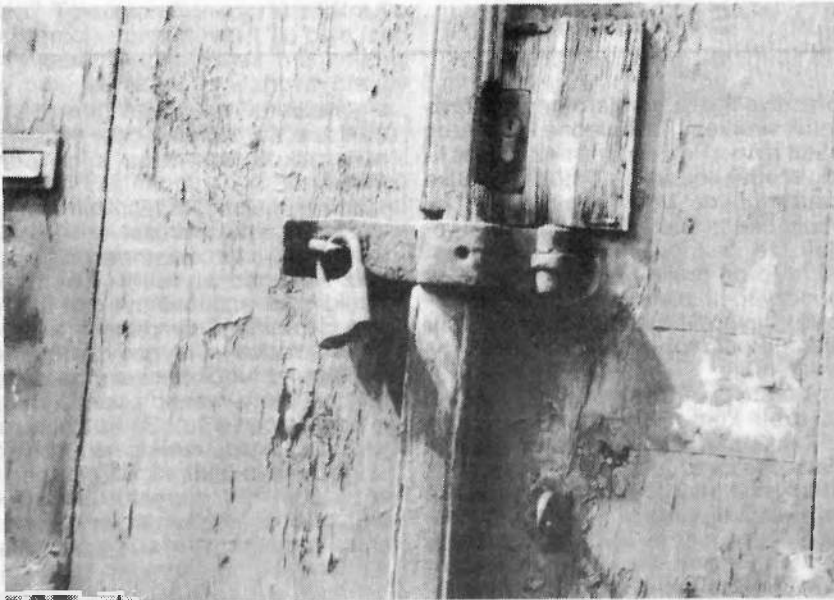

FOTO: BEDŘIŠKA ENGELSOVA

Každá z komisí měla svého předsedu a zástupce. Ti tvořili předsednictvo spolu s předsedou a generálním tajemníkem. Ten předvečer byl i pro mne osobně důležitý: předsedou klubu měl být původně Václav Paleček. Karel Nigrin byl navržen za předsedu dokumentační komise a za svého zástupce si vybral mne.

Karel byl o generaci starší, profesor historie, za války členem londýnského vedení a později členem, či dokonce vedoucím nějaké ilegální skupiny. Když zatklí mě, bylo mi necelých sedmadvacet a nebyl jsem ničím. S Karlem jsem se znal z Leopoldova, kde jsem pobyl devět let a po celou dobu mi byl Karel laskavým přítelem. Nevím proč. A i pak, během působení Káčka i daleko po něm, až do Karlovy smrti, byli jsme důvěrnými přáteli. To jen na vysvětlenou Karlovy volby.

Jenže nevím už zase z jakých důvodů, nastala důležitá změna. Rozhodlo se, že Karel Nigrin bude delegován do funkce předsedy Káčka, Václav Paleček předsedou zítřejší ustavující schůze. Najednou zůstala funkce předsedy dokumentační komise neobsazena a příkládali jsme této komisi značnou důležitost.

Byl to zase Karel, který do pléna vznesl námitku, proč bych já nemohl postoupit na místo vedoucího a přibrat si zástupce. Tak se i stalo; ze sedmicích na zemi jsem si vybral Tondu Roubíka - a jelo se dál.

***

Tu noc jsme nespali. Sotva se rozednilo, sešli jsme se na Žofíně. Bylo potřeba udělat všechno: zaplnit obrovský sál židlemi, zavést rozhlas, sehnat státní vlajku, osvětlení, stoly a ubrusy, transparent "Aby se to ne-

opakovalo" na pozadí a důstojnou výzdobu pódia.

Stranou stál malý stůl s kyticí a otevřeně Palackého Dějiny zakryté černým tylem. Řečnický pult.

A mohlo se to spustit.

S čím jsme nepočítali: I když od středy Čsl. rozhlas stručně oznamoval, že v neděli 31. března bude v hlavním sálu Slovanského ostrova v Praze na Žofíně ustavena organizace bývalých politických vězňů, nikoho z nás nenapadlo, že to nedělní ráno se vevalí na Žofín přes tři tisíce muklů, doslova z celé republiky. Přijeli i kluci, kteří pracovali ve Východoslovenských železárnách v Košicích. Dobrovolníci protahovali linky rozhlasu ven na schodiště a do zahrady.

Nikdy v životě jsem neviděl a už nevidím takovou sešlost, doslova vydupanou ze země a z ničeho, za necelých pět dní.

Pak se několik hodin mluvilo. V předních řadách, u stolů hned pod pódium, seděl náš i zahraniční tisk. Během těch několika hodin se u mikrofonu střídali muklové i muklyně. Zazněly výbuchy citu, smutku, radosti i nenávisti. Ale všechno jsme udrželi v mezích a schůze skončila důstojně. S tím, že dosavadní prozatímní ústřední výbor byl manifestačně schválen.

Konala se tisková konference a svět se dozvěděl, že muklové v Československu se zorganizovali. Byl to v té době kuriózní spolek, kterým jsme se mohli honosit jen my.

Musím též vysvětlit jednu veledůležitou věc. Hned druhý den, tedy ve středu nebo čtvrtek, se objevili u nás v bytě zástupci Slováků. Do výboru byl zvolen dr. Emil Vydra z Bratislavy, který také to nedělní dopoledne na Žofíně mluvil. Po skončení schůze se vrátili domů a za několik dní nám oznámili, že v Bratislavě založili vlast-

ní organizaci, sice se stejným cílem, ale s názvem "spoločnosť pre ľudskú práva". To bylo poslední, co jsme o našich spolumuklech ze Slovenska slyšeli.

Káčko od tohoto okamžiku se organizovalo výhradně v historických zemích. Tolik na vysvětlení poměrů mezi českými a slovenskými mukly během Pražského jara.

Káčko bylo ze strany komunistů pokládáno za jakési nutné zlo od samého začátku, za jakousi splátku na veliký dluh. Společně s KANem byl náš "muklspolek" trpěn jako výstřelek doby.

Jarda Brodský přišel ještě před ustavující schůzí se šilným návrhem: jmenovat Josefa Smrkovského do předsednictva Káčka, protože Smrkovský se v těch dnech stal jedním z nejoblíbenějších vůdců pokusu o renezanzi KSČ. Byl také snad během dvou dnů zvolen za předsedu národního shromáždění. Od prvého dne jsme byli my a komunisté striktně odděleni, pokud jde o členství.

Jedinou výjimkou byl právě zvolený předseda Čs. spisovatelů, dr. Eduard Goldstücker. Poslal na Žofín dopis, v kterém, byť trochu rozpačitě, vítal ustavení klubu.

Ustavující schůze měla ohromující úspěch, okamžitý dopad na další vývoj demokratizace a 31. března 1968 se nesmazatelně zapsal do historie. Ústřední výbor a předsedové komisi byli zvoleni akla mačně jako prozatímní vedení Káčka až do řádného sjezdu, který byl plánován někdy na podzim.

Mimopražští účastníci se rozjeli domů zakládat místní, okresní, krajské a zemské odbočky.

Na tomto místě musím odbočit, abych vysvětlil stručně případ, který měl později nemalý vliv na existenci Káčka a na moji funkci ve vedení:

Již během března, dokonce snad v druhé polovině února začaly jednotlivé noviny otiskovat vzpomínky, úvahy a hlavně svědectví o nezákonnostech padesátých let. Také štáb "Zvědavé kamery" z čs. televize zajel v posledním týdnu března do věznice Mírov, kde natáčel reportáž "Kontrola". Bylo to porovnání poměrů ve věznicích z let padesátých a ze současnosti. Sám jsem byl na Mírově od října 1951 do února 1953 právě na 9. oddělení, kde byl velitelem tehdejší strážmistr Smrčka, známý svou neurvalostí.

Televize ho zastihla po patnácti letech ve funkci náčelníka pracovního nasazení v hodnosti kapitána. Smrčka během natáčení do kamery prohlásil doslova: "Dávám své čestné slovo komunisty, že jsem na nikoho ani nesáhl."

Tehdy redaktor Branislav došel k názoru, že se musí televize buď Smrčkovi omluvit nebo najít někoho, kdo mu lež před kamerou vyvrátí.

Tu památnou neděli 31. března, kdy jsme dopoledne ustavili Káčko a já se vrátil z první porady skoro o půl noci domů, stál před domem jeden ze svědků natáčení na Mírově. Krátce mi vysvětlil problém a já stejně krátce odpověděl, že tedy ráno ve čtyři budu ve Vladislavově ulici, kde bude vůz, který nás zase odveze na Mírov.

Bylo dopoledne, když jsme stáli před mírovskou branou. Moje pocity byly otřesné, když jsem jako svobodný člověk vstoupil opět na místa, která jsem tak důvěrně znal.

Nejdříve Smrčku několik hodin hledali. Nebyl doma a členové štábu se už obávali nejhoršího. Již několik vysokých činitelů z doby, "kdy pěst pracujícího lidu dopadla tvrdě", nevydrželo nervově a viselo po českých hvozdech...

Ale "Bohouš", jak se Smrčkovi říkalo, nebyl citlivka. Přišel, mluvil a namítal - výsledkem byla reportáž, vysílaná v pátek večer 26. dubna. Několik miliónů diváků bylo svědkem a obliba Káčka strmě stoupala. Nakrátko.

V úterý 28. května vyšlo Rudé právo a bylo zase ten den po dlouhé době rozebráno. Na třetí straně byl obsáhlý článek z pera redaktora J. Ambrože "Kdo to chce mluvit za politické vězně", který mne doporučil veřejnosti jako amerického agenta odsouzeného právem.

Tuto epizodu, která se týkala mé osoby, musím uvést, neboť se stala nejúčinnější zbraní "zdravých jader" ve straně proti Káčku. Stal jsem se jakýmsi pomyslným klackem, kterým se komunisté oháněli.

My jsme přesto nezaháleli:

"Soudruzi, stojíme před skutečností, že během šesti týdnů se zformoval Klub bývalých politických vězňů s počtem asi čtyřiceti osmi tisíc lidí, se značnou intelektuální potencií," prohlásil na jakési schůzi člen politbyra Šimon.

Ve skutečnosti, nás bylo mnohem víc. Zákon 231-48 zahrnoval okolo čtyřiceti tisíc odsouzených tzv. státními soudy. Ovšem okresní a krajské soudy v té době poslaly do vězení dalších více než sedmdesát tisíc lidí souzených za politické delikty. Dalších několik desítek tisíc bylo z řad "kulaků", bývalých sedláků, domkářů a chalupníků, kteří odmítali kolektivizaci venkova - oběti dnes tak populárního Smrkovského.

Přibližný odhad členů Káčka, právoplatných členů, tedy bývalých vězňů odsouzených za činy politického charakteru, bylo okolo 130 tisíc. A co ti, kteří byli jenom zatčeni, zmizeli ve vyšetřovnách, lesích Šumavy? Pozůstali, členové našich rodin? To všechno byly otázky, kterými jsme se museli zabývat. Nebyl čas, tlak rostl a překáželi jsme jeden druhému čím dál víc: strana nám - my straně.

Stále značná část veřejnosti byla na naší straně. Během pár dní jsme měli

svůj vlastní sekretariát; přímo ve středu města na Karlově náměstí. Nějaký podnik nám nezištně postoupil místnosti určené pro závodní "kulturák".

Nastaly týdny horečné činnosti. Přes týden jsme pracovali, veškerý volný čas pohltilo Káčko. Soboty a neděle patřily ustavujícím schůzím odboček v Čechách a na Moravě. Snažili jsme se, aby na každé schůzi byl někdo z ústředí. Takhle jsem objednal Šumperk, Vysočany, Příbram, Opavu, Strakonice. Právní komise začala pracovat na návrhu zákona o všeobecném smíru. Vydávali jsme oběžníky, směrnice pro činnost jednotlivých odboček.

V dokumentační komisi jsme začali soustřeďovat dokumenty o nezákonnostech. Velmi rychle jsme se rozrostli asi na desetičlenný tým, který zpracovával jednotlivá svědectví, výpovědi. Vybírala se jména, místa, funkce.

V ústřední kartotéce se začala plnit jednotlivá oddělení s osobními kartami. Měli jsme tu vyšetřovány, soudce, úřední lékaře, bachaře, prokurátory, provokatéry, náčelníky ústavů, udavače, vrahy. Kriminály, tábory, vězeňské nemocnice, vyšetřovny Státní bezpečnosti atd. Velká výhoda byla, že každý z nás znal téměř každého a tak se prakticky nemohl objevit mukl, byť s krátkým trestem, kterého by někdo z nás někde nepotkal. Rozznat podle znalosti prostředí, nako-lik je svědectví pravdivé. Ale každý z pisatelů si byl vědom, že tato výpověď bude posuzována příslušným soudem při případném jednání o rehabilitaci.

Byl to Láďa Gruber, který přišel s návrhem dokumenty duplikovat. "Přeci je znáš. Dnes je to takhle, zítra bůhví jak. Co když uděláme od všeho kopie?"

Byl to znamenitý nápad. Od té chvíle jsem každý dokument kopirovali na kinofilm. A byl to také Láďa, který obstaral dlouho po invazi dopravu negativů do Rakouska, odtud do Švýcar. 18. listopadu 1971 jsem měl v ruce svítek filmového materiálu v rukou. Přecházel, zredigovat, sehnat peníze na vydání. Ale - v r. 1973 vyšla u Škvoreckých "Zpráva dokumentační komise K-231." Lví podíl na tom patří Láďovi.

Jak jsme již shora řekli, od začátku jsme naráželi na potíže a překážky, které postupem času ještě narůstaly. Zásadně jsme jeli od prvního dne po dvou liniích: oficiální na základě osobních konexí a na straně druhé po linii úřední, tak jak nás viděli a chtěli vidět na ÚV KSČ, ministerstvech, v tisku, rozhlasu a televizi.

Tak např. hned první den na Žofíně byla nejmenovaná delegace, která měla být přijata právě zvoleným prezidentem. Jedním z dlouholetých muklů byl Svobodův pobočník, který ho doprovázel od Buzuluku až do Prahy. Přes něho jsme měli slib, že

prezident Svoboda delegaci manifestálně na hradě přijme. To plánovala sama prezidentská kancelář. Po linii úřední bylo Káčku sděleno, že současná složitá politická situace přijetí delegace nedovoluje.

Dubčekovo vedení neustále krok za krokem ustupovalo veřejnému mínění. Lidé žádali stále víc a víc. Objevily se požadavky na zřízení dělnických výborů. Zrušení a rozpuštění milic. Obnovení politických stran, v první řadě sociální demokracie. KAN už pracoval s plnou intenzitou, jako naše Káčko. Ze všech stran nás stíhaly naléhavé prosby. Z ÚV, od Smrkovského, Černíka, Svobody, Císaře, Dubčeka, abychom pomáhali uklidnit rozjitřenou náladu a nestěžovali jim již tak dost těžkou pozici. Ze začátku to byl požadavek další demokratizace, zrušení cenzury, později dokonce odchod z Varšavského paktu a neutralitu.

Ovšem - po linii druhé, titíž lidé nás osočovali v tisku, kladli nám podmínky, kdo může být ve vedení klubu, stanovili kdo je politicky vězeň a kdo ne. Obstavili velmi záhy naše bankovní konto, takže jsme byli zakrátko bez prostředků, než jsme vydali oběžník, aby dary a peněžitou podporu posílali přímo na sekretariát. I tak uvázlo na bankovním kontu přes 80 tisíc korun.

Byli jsme, resp. měli být, spolkovou kuriozitou: ve stanovách měl být paragraf, který říkal, že jsme spolkem pouze prozatímním, že se rozejdeme, jakmile bude splněn vlastní účel klubu - dokončena rehabilitace a naši práci převzeme nějaký jiný orgán.

Stejně jsme se ale ocitli ve slepé uličce. Vedení KSČ se dostávalo ze šoku, který jim uštědřil tzv. "demokratizační proces". Ale na druhé straně rostl tlak Moskvy a ostatních členů komunistické koalice. Podle spolkového zákona jsme se nemohli stát řádnou organizací, dokud ministerstvo vnitra neschválí stanovy. Nejdříve jsme se museli stát členy Národní fronty. A členem Národní fronty nemohl být nikdo bez platných stanov.

Zatím byl ještě na vnitru Pavel. Tedy nám alespoň neustále vraceli stanov s různými připomínkami. Zvláště nepřítele mělo Káčko v předsedovi Národní fronty dr. Františku Kriegrovi. Tento pozdější "geroj" z Moskvy nás přímo nenáviděl. Stejně tak proti nám soustavně vystupoval tehdejší tajemník ÚV KSČ, pozdější signatář tzv. "moskevského protokolu", ještě pozdější emigrant - Zdeněk Mlynář.

Ti dva nebyli ovšem jediní. Jen intenzita nenávisti a štvání proti nám byla nestejná. Např. všechna pozdější tzv. "zdravá jádra"; však jich byla řada, namátkou: Bil'ak, Indra, Švestka, Šalgovič, Molnár, Kolder, Rigo i bývalý spoluvězeň Husák si stačil omočit...

Během července se sice psalo a kri-

tizovalo Káčko, ale umístit v tisku žádost o tiskovou opravu nebo nějaký vysvětlující článek bylo téměř nemožné.

Všeobecně se má za to, že v těchto měsících vládla naprostá volnost, cenzura neexistovala, byl dán průchod veřejnému mínění. Ve skutečnosti, poplatní té vzrušené době byli na všech stupních stranické hierarchie lidé, kteří byli oddáni straně až za hrob - jak se říkalo, ale při tom neopomněli po nějaké, pro ně spolehlivé osobě dát vědět, co se děje - třeba i tomu tolik proskribovanému Káčku.

"Vědí o vás všechno. Máte to zadržované i na hajzlu," přišla informace.

Zavola jsem tehdy další tři naprosto důvěryhodné kámoše z vedení. V parku, naproti vchodu do sekretariátu jsme se velmi rychle dohodli. Mohla to být léčka (jak jsem o mnoho let později zjistil, informace byla správná) k zasetí nedůvěry mezi nás, dlouholeté přátele. Nebo pravda: A tehdy jsme si řekli: "Co se o nás po tom všem ještě mohou nového dozvědět?" A jeli jsme dál.

Nemohu si již přesně vybavit dobu, kdy se mezi námi ve vedení začaly projevovat rozdíly v názorech. Nejdříve nepatrné, později zásadní. Rozdělili jsme se postupně na dvě nestejně skupiny. Brodský stál v čele "holubic", já byl jedním z vedení "jestřábů".

Zastávali jsme názor, že snad nebylo pravým účelem Káčka prokazovat nevinu, žádat o rehabilitaci, jejímž výsledkem "měl být trestní čin zaházen a na rehabilitovaného se pohlíželo jako by vůbec trestán nebyl".

V neposlední řadě hrála úlohu i nepřítomná náhrada, v některých případech značná.

"Přeci snad nebudeme po patnácti letech dokazovat, že jsme vlastně nic neudělali? Všechno byl omyl? Musel bych si nechat naplít do ksichtu, že jsem proti nim nic nedělal. Ale dělal. S chutí a záměrně. A oni mi zase patnáct roků klečeli na prsou," vyjádřil se jeden z nás.

A v práci přes narůstající potíže jsme pokračovali. Náš sekretariát několikrát navštívili důstojníci MV, kteří si vyžádali některé dokumenty, informace o jednotlivých ústavech. Začalo s námi jednat i Ministerstvo spravedlnosti o předání některých podkladů pro zahájení trestního řízení proti jednotlivcům z řad soudců, prokurátorů, vyšetřovatelů.

Náš generální tajemník začal jednat na vlastní pěst. Vyhledával styky v řadách komunistů, které doba vynesla do popředí. Tak jednal s ministrem Pavlem, s Marií Švermovou a několika jinými, kteří zase měli spojení na tehdejší ÚV...

A tak pravidelně každou středu, kdy byla schůze předsednictva Káčka, jsme se dostávali do rozporu. Brodský čím dále více zastával názor, že to komunistům nemáme ztěžovat, být co nejméně nápadní, protože oni teď

mají plné ruce práce s vysvětlováním svého postoje Sovětům a ostatním. Nemáme je dráždit.

Současné nastínil jakýsi plán, který jistě neměl ze své hlavy: Káčko převzme Ministerstvo sociální péče. Nynější vedení Káčka se stane Ústřední rehabilitační komisí (sám prý má slíbeno místo sekčního šéfa). V tom byl Jarda charakteristický. Funkce ho přímo přiváděly do transu. Všichni jsme se divili, když přišel s myšlenkou kandidovat do Národního shromáždění za Litoměřice, na místo uprázdněné po uprchlém "seminkovém generálovi".

Byl konec července a ve slovníku všech veřejných sdělovacích prostředků se začaly objevovat termíny: pravcové nebezpečí, revizionismus, kontrarevoluce.

Bylo těsně před setkáním delegací v Čierné, kdy stálo Káčko před třemi skupinami, různě velikými, s různým vlivem, celkem vyčkávavě, co se z celé situace "vyvrbí".

FOTO: BEDŘIŠKA ENGELSOVÁ

Ovšem ta nejpočetnější bez podstatného vlivu - veřejnost a část tisku - byla na naší straně. Další dvě skupiny - křídla v KSČ. Jednak Dubčekovci, kterým jsme nyní byli více překážkou již pro svou pouhou existenci, ale stále ještě, byť s výhradami, nás hájili.

S postupujícím vývojem nabývala stále víc a víc na vlivu frakce v ÚV, tzv. "zdravá jádra", Káčku vyložené a otevřeně nepřátelská.

Budí k našemu dobru připsáno, že jsme my, "jestřábi", proti menšině "holubic", stále hájili názor, že vedení Káčka určuje, kdo má být ve vedení. Všude jsme se vyjadřovali v tom smyslu, že politický vězeň je ten, kdo se dopustil "trestného činu" z pohledu vysokých a čestných. Deklarovali jsme naše zásadní stanovisko: jsme věřitelé, ne prosebníci!

29. července začala jednání v Čierné. Podle svědectví očitých svědků i podle oficiálního komuniké byly na programu hlavně dva požadavky ze strany Sovětů: zrušení a zastavení činnosti různých "klubů" a zavedení tuhé cenzury. Není pochyby o tom, co tím bylo míněno. Kluby byly pouze dva a oba komunistům nepříjemné.

Byl to Dubček, který vysvětloval, že KAN je organizace, která nemá žádné okresní nebo krajské výbory, o Káčku se vyjádřil, že se stejně rozejdeme, jakmile bude rehabilitace skončena.

Až po mnoha letech, tady v exilu jsem se dočetl, že Sověti přišli do Čierné se dvěma různými seznamy, 50 až 250 lidí, kteří mají být okamžitě zatčeni. Mimoto různí sovětské představitelé uváděli ve svých vystoupeních jména tzv. revizionistů a kontrarevolucionářů... Byl to vlastně seznam lidí, index osob, na kterých měli Sověti zájem a podle jejich mínění byli příčinou nynějšího stavu.

Později v srpnu, podle hlášení stanice "Vltava", letáků v ruštině, shazovaných z letadel, a sovětské "Bílých knih", všude se opakovalo několik jmen z vedení Káčka. Tentokrát bychom asi nevyvázli.

A je nutno říci, že to byl Dubček, který tyto policejní akce zamítl.

Potom to už šlo ráz naráz. Zbyvaly tři týdny. Setkání v Bratislavě nepřineslo nic nového. Už bylo rozhodnuto. Z našeho hlediska bylo všechno jen otázkou času. Kdokoliv s elementární znalostí vojenské strategie ví, že rozražení vojenského paktu na dvě křídla, obnažení prostoru do hloubky téměř tisíc kilometrů, Sověti nedovolí. K tomu rostoucí požadavek neutrality, nejistota, jak se zachovají "spojenci" jako Polsko a Maďarsko?

Co vlastně chtěli a co nechtěli dovolit Dubčekovci? Provést proces demokratizace pomaleji? Opatrněji? Vždy to ústilo do jednoho bodu. V dané chvíli Sověti zakročí. Zakročí tvrdě, nekompromisně, jakmile vojenská integrita a suverenita bloku bude v nebezpečí.

Na druhé straně, my jsme si své také řekli. Vstrčili jsme nohu do pootevřených dveří demokratizačního procesu. Národ se dozvěděl pravdu.

Jak jsem shora uvedl, předsednictvo Káčka se scházelo každou středu. Rozhodli jsme se odvolat Jardu Brodského z funkce generálního tajemníka. Na jeho místo byl určen jeden z nejinitiativnějších členů vedení. Inteligentní, čestný, odvážný, dlouholetý mukl, bývalý skaut, František Faler-ski, mezi námi zvaný "Bony".

Provedení změny bylo určeno na středu, 21. srpna.

Ještě v pondělí, 19. srpna jsme předali na ministerstvu spravedlnosti některé dokumenty, které si ministerstvo vyžádalo k vyšetřování a k zahájení trestního řízení.

V úterý večer 20. srpna byl večer jako každý jiný. Přišel jsem z Káčka,

kde jsme denně pracovali na vyhodnocování dokumentů.

Asi v půl jedné v noci mne vzbudil telefon. Přítel mohl Ota Kobylka. Pracoval jako číšník a právě se vrátil domů: "Poslechni si rádio. Obsazují nás Rusáci!"

Státní rozhlas byl němý. První akce zrádců. Ale městský rozhlas vysílal. A tam se zpráva potvrdila. Během čtvrt hodiny jsem byl připraven. Vše, co člověk potřebuje buď do exilu nebo do kriminálu: kartáček na zuby, pastu, mýdlo, ručník, toaletní papír a sadu prádla.

Zavolal jsem zpět Otovi. Vzal auto a za dvacet minut byl u mne. Jeli jsme na Karlák. Ulice byly liduprázdné. Kolem všude ticho. Bylo nás asi pět, co jsme měli klíče od sekretariátu. Otevřel jsem železnou mříž a vešel do suterénu. Potmě, jen po paměti a za sporého svitu pouličních luceren jsem všechno, za co jsem zodpovídal, naložil do dvou velikých kufrů. Zase jsem za sebou zavřel. Naposled jsem pohlédl na modrou, skleněnou tabuli s nápisem: "K-231. Ústřední sekretariát."

Odvezli jsme archiv dokumentační komise do bezpečí a ve dvě hodiny ráno jsme už byli na cestě k hranici. Tentokrát tři. S námi jel i můj spolupracovník v komisi Láďa Gruber.

Země spala. Nikdo neměl ani tušení, co se děje. Okolo páté jsme byli v Jindřichově Hradci; před šestou na náměstí v Bystřici.

Na hranici jsme neuspěli. Nepustili nás sice do Rakouska, ale také nezavřeli. Orgány Ministerstva vnitra a Pohraniční stráže byly natolik dezorientovány, že všechny bez platných pasů a víz jen vraceli od hranice.

V deset dopoledne jsme projížděli Soběslavi, kde jsme také poprvé narazili na okupanty. Jeli dolů, k hranici. Časně odpoledne jsme dojeli do Prahy, ale domů nikdo z nás nešel. Už večer se vedení Káčka zase sešlo a od té chvíle každý den. Celou organizaci převzal Bony. Všechno teď leželo na něm. Obstarával spojení mezi námi, určoval a zajišťoval místa schůzek, úkryty pro členy vedení, kteří se již domů nevrátili.

Já sám byl každý den jinde. Přes den jsem zavolal Bonymu, přišel na určené místo. Měl pro mne klíče a podrobně vysvětlil cestu. Praha neměla jediný název ulice, jediné číslo. "Pojeďte do Branika, vystoupíte na téhle stanici, půjdete dva bloky po směru jízdy, pak doleva a hned zase doprava, paralelně s tramvají. Třetí dům, ve druhém patře, prostřední dveře."

Klíč vklouzl do správného zámku. Otevřel jsem byt. Bylo vzorně uklizeno. V kuchyni na lednici veliký kus papíru: "Vezměte si, co potřebujete." Na skleněných dveřích do obýváku zase veliký transparent: "Vítáme Vás v hotelu Branik." Vešel jsem. Na gauči rozestláno. V temném pokoji konejšivě zářilo světélko ve velkém akváriu. Pestré rybičky líně pohybovaly ploutvemi plující sem a tam.

Ráno jsem vše uklidil, písemně poděkoval.

A večer jsme se zase sešli. Sekretariát byl netknutý. Desku už někdo odebral a vchod vypadal osaměle, nenápadně. Nikdo nikde nic neshodil.

Na nábřeží u Mánesa stály tanky se sovětskými výsadkáři. Nad vchodem visel veliký transparent: "Klub socialistické kultury". Klub jako klub, že ano? A všechny kluby je třeba střežit jako sídlo kontry.

Někdy v té době mezi 21. a 27. srpnem jsme právoplatnou většinou a jednohlasně zbavili Jardu funkce generálního tajemníka.

Čekali se, s čím přijdou z Moskvy. To se stalo 27. srpna a každý zná výsledek. Brečeli do rozhlasu a prvé dny nikdo z nich neměl ani odvahu přiznat celou pravdu.

Lidé podepisovali petice s požadavkem neutrality. Uplynul víc jak týden od té noci. Okolo sekretariátu se stále nic nedělo. Rozhodli jsme se ještě jednou prohlédnout místnosti, nezástalo-li něco, čeho bychom později litovali.

Za hodinu bylo všechno v pořádku. Co jsme ještě trochu závadného našli, jsme spálili.

6. září byl vydán poslední dokument K-231, který pro přesnost ocitují celý:

Vážený příteli,

jak víš z denního zpravodajství, bylo nám 5. září oznámeno, že Ministerstvo vnitra neschvaluje předložený návrh stanov pro K-231, protože úkoly, jež jsme vytyčili jako poslání klubu, budou do důsledku plněny státními orgány za součinnosti rehabilitačních komisí zřízených při Svazu protifašistických bojovníků a orgánů Národní fronty. (Výměr č.j. MV III/3, 1101/68)

V důsledku toho ztrácí oprávnění k další činnosti Ústřední přípravný výbor i přípravné výbory v krajích, okresech a místech.

Na základě této skutečnosti Tě žádáme, abys zastavil jakoukoliv činnost klubu v místě své působnosti a postaral se do 19. září tohoto roku o likvidaci eventuálních závazků vyplývajících z minulé činnosti. Zároveň považujeme za vhodné, abys o likvidaci informoval zástupce lidové správy.

V duchu dřívějších jednání a v souladu s citovaným výměrem vyzýváme všechny, na něž se vztahuje rehabilitační zákon, aby se napříště obraceli na rehabilitační poradny SPB, které mají k této činnosti plnou podporu státních orgánů a porady i právní zastoupení budou poskytovat bezplatně.

Děkujeme Tobě a všem ostatním za iniciativu i práci pro lidi v minulosti tak těžce postižené a s přátelským pozdravem Ti posíláme přání všeho dobrého dnes i v budoucnosti.

Skončili jsme. Ale přece za těch pouhých 159 dní, které nám byly vyměřeny, jsme si řekli své. S nikým a s

ničím jsme si nezahládali. Nastal čas, kdy je třeba zase myslet na svou vlastní bezpečnost. Byl čas jít. "Zbabělec se mstí. A oni nám nikdy nezapomenou chvíle, kdy se museli trást strachy," řekl mi Bony. "Ty musíš vypadnout."

Dobrá rada, ale jak? Žádost o výpis z trestního rejstříku? Žádost o pas? Žádost o doložku? Koncem září jsme se dostali až na Hlavní správu pasů a víz na Hradčanech. "Viděli jste ty tři v čekárně? Pelikán čeká na pas do Itálie, Hanzelka do Stockholmu a ten třetí (nepamatuji se dnes, zda to byl Kolder nebo Köhler) do Sofie. Ale vaše papíry drží na Perštýně pluk. Truhlář na svém stole."

Šli jsme na Perštýn. Asi po dvaceti minutách přišel seshora soudruh "úředník". Typická estébácká držka: "Pánové, váš případ je v jednání. A zákonná lhůta je 42 dní. Musíte čekat."

Vypadli jsme. Už zase na nás vytáhli "zákon". Zůstalo to tedy zase na nás. Dostalo se mi na sto rad, možností a pomoci. Jen jedna cesta je ta správná: co se povede.

Prvního října o půlnoci jsem stál s malým zavazadlem u rychlíku do Sofie. Podruhé do emigrace. Ráno hranice v Komárně, okolo poledne v Budapešti, večer v Bělehradě. Sbohem, Sofie, tam jsem přece nikdy nechtěl. Na druhou stranu, přes Záhřeb, Ljublanu, do Gorice.

5. října večer jsme s manželkou a přítelem z Káčka přešli plot u nádraží v Gorici a stanuli na půdě svobodného světa.

Na závěr chci říci: jako těch patnáct předešlých let, i krátká existence Káčka tvoří neopakovatelnou část mého života. Být ve vedení Dvěstějednatřicítky bylo pro mne velkou ctí. Denní styk a práce, při které jsme se opírali jeden o druhého v naprosté důvěře a vřelém přátelství. Nelze zapomenout ty, kteří už mezi námi nejsou. Karel Nigrin, Pepík Kovařovic, "Bony" Falerski, Honza Šmíd. Také Václav Paleček a všemi opuštěný Jaroslav Brodský.

A ti ostatní? "Šutrolog" Jirka Krupička, Zdeněk Mráz, Láďa Gruber, Ota Kobylka, Tonda Roubík a jiní a jiní, v exilu i doma. Dík za všechno. Je to klika, být jedním z vás. Jedním z nás...

Vilém Hejl, mimochodem též agilní člen tiskové komise Káčka, napsal 27. června 1968 do Literárních listů: "...K-231 je ovšem pouze částí společnosti a nezávisí na něm, kolik prostoru k působení bude mít. Může být ignorován úřady, tiskem, může být potlačován a může být také likvidován."

Potom však zmizí víc než jenom jedna z organizací vzniklých během národního jara 1968. Osud K-231 se stane osudem československé demokracie...

A to se do puntíku vyplnilo!

□

Iva Kotrlá

Kdo žertuje, nelže

Nezdržuj to, řekla mezi hubičkami, jimiž ho zasypávala na oči, a křečovité ho tiskla k sobě, aby se někde z tušených dálek ozýval dětský pláč. A když se pak oblékala a on se na ni díval, přivřela oči a řekla, To je tak krásné, že už máme auto, a pak dodala, Jak jsem se na tyto lesy těšila. A rozhlédla se kolem, z vysoké trávy vyrůstaly hladké košaté stromy, slunce se rozdrobeně komíhalo v listí a mezi vším jako by se přibližoval jásot z dětské košilký.

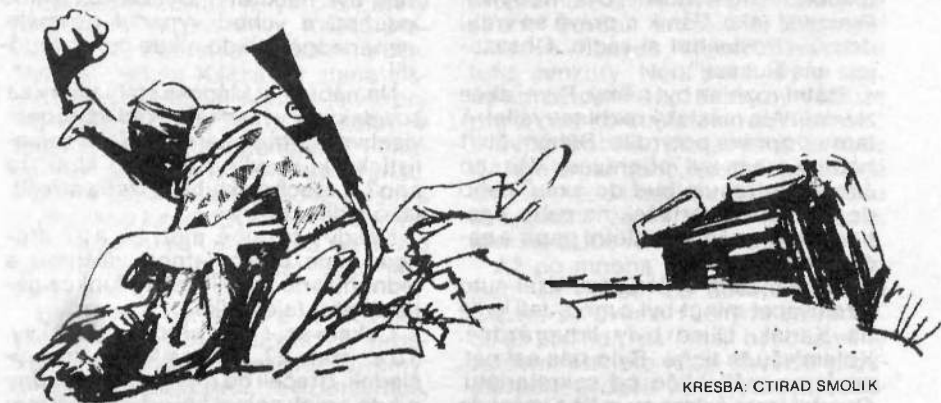
Usmíval se, vyšli z okraje lesa, oprašoval si kolena a ona se zastavila a počala se česat a uhlazovat si vlasy: z praskajících vlasů ženy je slyšet ten třesk, který vychází z porušeného vajíčka v okamžiku oplodnění, a přesto, oproti velkému třesku vesmíru vzniká lidská duše nehlučně, aby vynikla její cena...

Obloha se klidně klenula, oblá jak hřebeny při obzoru, a on jí položil dlaň na rameno a řekl, Ale že je zde krásně. Mlčky přikývla a pak letným pootočením hlavy políbila jeho prsty na svém rameni. Miláčku, řekl on a stromy, sestupující z úbočí, nehnuté stály v rozložené stínů. Přiklonil se k ní, stiskl zuby její vlasy a zašeptal, Já bych tě chtěl ještě jednou. A ona řekla, Ty, a objala ho, a pak ho pustila a začala utíkat ze svahu, sbíhat s něho dolů, on za ní a ona obracela hlavu a usmívala se tak plně, že lazebnice krále Václava by ten úsměv neunesla.

A ve svém běhu nadzdvíhovala ruce, jako motýl zbavený křidel, ale plný vůně a vykřikovala, Mně je krásně, mně je dobře! Mně taky? křičel on a stromy, rostoucí ze svahu, ztrácely lesk. Stůůj! Vykřikl náhle on a tak prudce se zastavil, že málem upadl dozadu. Zachytila se kmene štíhlé břízy a obrátila se, on stál nad nejpříkřejším srázem a překvapeně hleděl dolů na silnici, k mostu, u něhož se rojili kolem jejich auta jacísi muži a smýkali s ním ve snaze převrátit ho zřejmě do příkopu.

Stůůj, stůůj, vykřikl on a jako bujary ovčák řítící se na zboj hnal se a skákal přes skaliska vedle srázu; ona se rozběhla také, zachycovala se stromů jako on a křičela na něho, i když jí jistě nerozuměl. Za jejich křiku muži kolem auta jen na chvíli pozvedli hlavy, aby s posledním vyheknutím sil převalili auto do příkopu; opřelo se střechou o protější svah až zařinčelo rozbité sklo.

On doskočil na silnici skokem, při němž mu hlasitě zaprášteló v kostech

KRESBA: CTIRAD SMOLIK

a za řevu, Nechte toho, co blázníte! se hnal v prachu lesní cesty k autu a k nim. Muži se zatím mlčky oprašovali, při čemž se jeden hlasitě rozchechtal, v divném úpění, a když on vběhl na most, až se dřevěné klády rozduňely, strhl si další z nich s hrudi samopal a vykřikl, Stop! Civil stop!

Lidi, co blázníte! Za toho posledního výkřiku doběhl k muži, zajišťujícímu cestu, ale ten s napřaženým samopalem ještě víc zařval, Stop, civil stop!, až se on zastavil. A muž si uplivil, sklonil samopal a tmavou tvář mu proběhl úsměšek. On zadýchaně stál v půlce mostu a hleděl se stále větším překvapením na převržené auto a na muže, kteří si kolem něj posedali v trávě jak kolem zbytečně veliké kořisti: odkládali v klidu samopaly.

Nepřestával na ně překvapeně hledět: měli na sobě zvláštní typ maskáčů, z kterých vycházela jakási tmavá záře, až jim z opálené pleti vystupovala bělma, jak u mulatů kubánské národnosti.

Ona už také doběhla udýchaně přes kameny k němu, hleděla jako on na auto skleslé na boku v příkopu a nebyla mocná slova. Milost je jistým způsobem viditelná: když věci mají zánikem sešklebenou tvář. Co se to děje, zaúpěla a jeden z těch mužů, který si rozepínal skvrnitou blůzu, na ni udělal sprostý a necudný posunek. Rosťo, co to má znamenat, Rosťo, ptala se úzkostně a tahala ho za loket. Slyšíš, ptala se plačtivým, přiškrceným hlasem, Vypukla válka, nebo co, Rosťo.

A sedící muži si v trávě otvírali konverzery, někteří měli na maskáčích příšitě podivné okrouhlé značky a strážný, stojící proti nim, se opět mocně a zle zašklíbl, a samopalem je oba postříl z mostu zpět. Co blbnete, počkej, vždyť je to naše auto, ohradil se on, ale jaksi bez síly a z kučer prostovlasého ozbrojeného muže snad zadržely černé jiskry.

A jakmile si ten muž všiml, jak se ona hrozně bojí jeho samopalu, rýpl ji nečekaně ocelovým ústím zbraně

do řader, až se zapotácela a vykřikla, zakrývající si prs rukou. Ty hňupe, zařval on a skočil vojákovu po samopalu, a snažil se vytrhnout mu ho z rukou: strážný mu však profesionálně podrazil nohy a s výkřikem Paradezant komando!, mu padl sevřenými lokty do obličej, a už se začali na kládách mostu válet a zmlít.

Po výkřiku svého komplice mu hned někteří přiskočili na pomoc, bez odložených zbraní. Ježíši, pomóc, křičela ona, ale muži už svými těly vytvořili v prachu klubko, pod nímž zůstal on. Pomóc, pomóc, Ježíši, křičela ona v štkavém pláči a slzy se jí s neuvěřitelnou rychlostí řinuly po tvářích, dokud se jeden z nich před ní neobnažil a nezačal bez zájmu močit z mostu do vln říčky. A když se muži s nesrozumitelným nadáváním zvedali z jeho těla, obrátila se těžce k zábradlí mostu a začala zvracet: přehýbala se, až málem přepadla dolů; je tělo muže opravdu spojeno ze ženou?

On chvíli ležel a pak se strnule a napolo vzchopil, na všechny čtyři, s hrozně zaprášenými vlasy; muži stáli kolem něho v udýchaném půlkruhu a jeden z nich ho kopl do stehna a do boku, za výkřiku, Terorista! Komplet terorista!

A ten zkrvavělý terorista opět poklesl na klády mostu a muži se podívali na sebe, ten se samopalem hleděl zálibně na jeho krev, a pak kývl hlavou a chopili se ho: jako žiněnku přenášeli jeho tělo zpět na most. A odložili ho na rozcestí lesní cesty a silnice: prochází tělesné mučení celou osobností?

A strážný se samopalem, pohlédnuv s úsměvem na lesy kolem jako velitel podzemního vojska, přistoupil k ní, chytil ji za rameno a zatřásl s ní, a zasípala důrazně, Madam, stop civilist! Paradezant brigáda!, a jí se táhly od úst dlouhé sliny.

A když neodpovídala, rozhlédl se na zbylé i vracející se muže, s tváří tvrdou jak uzavřená zem, a sám ji první uchopil. Za prsa; a ona se začala zmlít a křičet jako přejížděné dítě,

a vysmekla se jim, a rozběhla se přes most k autu, kde ji zachytili a kde se jim opět vytrhla, a vběhla do stráně, drásajíc rukama drny a drobné keříky, jak štvaná zvěř.

Pánové, to už nic neříkám, řekl jeden z nich. Stáli u příkopu a hleděli, jak se s křikem a vzlykáním dere vzhůru, do oblázkovité sutě, kde jí ujely nohy, takže sjela po břichu zpět až skoro k nim. A zůstala už nehnuté ležet, a záda se jí chvěla nervovým pláčem, a oni hleděli na obrysy její zadnice pod shrnutou sukni. Není za touto oponou dokonalý svět? A jeden z nich vykřikl, Bacha!, a kámen, vržený jejím mužem, jim přeletěl nad hlavami, a udeřil do boku překocenému auta.

A její muž měl ruce nad hlavou a křičel, Hajzli, vy hajzli, co to děláte, nechte toho! A řval na ně, Co ste zač, milicionáři, nebo co!, až strážný s napřáženým samopalem řízně zavelel, Na něj!, a rozběhl se k němu. Ostatní ho s dusotem následovali, běželi přes most jak obživlé sochy vojinů ze všech českých měst, se samopaly, a on odhodil kameny, hřbetem ruky si otřel rozbitá ústa, a ozbrojení muži ho obklopili, a jejich velitel k němu panovačně napřáhl ruku a řekl, Průkaz!

Už by to mohlo skončit, ne, dodal a manžel mu odpověděl. Průkaz? Mám ho tam, v autě. To auto je tedy vaše, zeptal se unaveně strážný a pak dodal, už znechuceně, Předložte dokumenty. To auto jsme museli odstavit. Bude zde projíždět štáb. Ocitli jste se v prostoru vojenského cvičení.

Aha, řekl manžel a znovu si otřel ústa. Tak je to. To jsem nevěděl, a dodal, s pokusem o úsměv v rozbité tváři, Jsem podporučík v záloze.

A jeden z mužů v maskáčích si hvízdal, a další zvolal, Tak to jsme málem kolegové, a na druhé straně mostu ona vstala z prachu, povalené trávy a drtě plné slin, jak Venuše, rychle oplodněná, a bez rozhlédnutí se opřela o sluncem vyhřátou a úplně pomáčkanou střechu auta, a objíždějíc prstem okraje odprýskaného laku, plakala. Ráj je nedostupný. A pro koho?

Zdeněk Reimann

Kafkova Amerika

Když mi emigrační úředník v městečku Louisville, v oblouku řeky Ohio, ve státě Kentucky (koně, whisky, obilí, tabák, country music) stroze sdělil, že jsem ilegální emigrant a tím pádem nežádoucí, docela mě poděsil. Existenci takové třídy jsem si doposavad neuvědomoval, a neměl jsem zdání, zda patřit k ní je ke cti či hanbě. Přišel jsem si jenom prodloužit běžné turistické vízum ve svém anglickém pase, neb jsem se právě octl v Louisville, když mi vypršelo. Měl jsem naléhavé důvody zdržet se o něco déle. Udivně jsem na úředníka zíral, a mlčel. Asi ho moje mlčení mátko, neboť zopakoval, že pokud mám v plánu v Americe zůstat a pracovat bez povolení, spádám do třídy ilegálních emigrantů a musím odcestovat, nebo být deportován.

"Opravdu?" zmohl jsem se na nejasnou otázku.

"Opravdu," potvrdil úředník.

Zeptal jsem se ho na jméno (které mi řekl hned na začátku, ale ve své nadřazenosti vůči státním zaměstnancům jsem ho ignoroval). Zachrchlal něco hluboko pod ohryzky.

"Aáá," řekl jsem, "z Irska? Dokonce z Dublinu?"

Úředník ožil. "Ano," řekl, "můj otec byl Ir. Přišel ve třicátých letech."

"Jestlipak také musel projít takovouhle kanceláří," řekl jsem jakoby pro sebe a rozhlédl se kolem po místnosti zaplněné erárním nábytkem obvyklé neurčité šedavé barvy, "a nechat si vysvětlovat rozdíl mezi turistou na dovolené a ilegálním emigrantem od syna jiného emigranta, možná taky ilegálního?"

"Prosím?" řekl úředník. A z hlasu se mu vytratil přátelský tón.

"Ale nic, jenom tak uvažuju nahlas. Nemohu si zvyknout na termín 'ilegální emigrant'. Nějak jsem ho asi spojoval s Mexičany a Kubánci, co tajně přejdou do Kalifornie, či na Floridu, a pak po nocích myjou nádoby v pajzlech a nevěstincích. Přišel jsem na pozvání zdejší firmy jako odborník svého oboru v rámci založení nové výrobní linky - podle plánu budeme do roka zaměstnávat aspoň padesát lidí. Takže bych se měl za osobu spíše žádoucí než nežádoucí, co myslíte?"

Úředník se na mě díval docela s porozuměním a měl jsem dojem, že shovívavě. Proto mě asi jeho následující prohlášení tak vyvedlo z rovnováhy. Rekl:

"Já jsem tady jenom abych zamezil ilegální emigraci. Příliš mnoho Američanů je bez práce a emigranti, ať už jakéhokoliv druhu, jim berou poslední příležitost k obživě. Když tu chcete pracovat, musíte si podat žádost a čekat na její vyřízení doma, v zemi, od-

kud jste přišel. Ve vašem případě si můžete vybrat Československo, nebo Anglii. Naše úřady musí nejdřív ověřit, jestli náhodou nějaký Američan, vyhovující požadavku vašeho případného zaměstnavatele, není bez práce. Váš případný zaměstnavatel musí inzerovat místo v novinách, na nástěnce v podniku a musí informovat pracovní úřad. Pracovní úřad bude místo inzerovat asi měsíc. Když se nenajde vhodný člověk, váš spis se pošle na vyšší místa. Do hlavního města státu, kde se ucházíte o místo. Odtamtud se časem pošle dál, do centrálního úřadu v Atlantě, kde posoudí, jestli inzerované místo je v zájmu USA. To taky nějaký čas trvá. Jestliže inzerované místo vyžaduje specializovaného odborníka a žádný Američan se nepřihlásí nebo nebude vyhovovat, pošlou spis americkému velvyslanectví ve státě, kde se rozhodnete čekat na vyřízení. Až náš velvyslanec rozhodne pozvat vás na pohovor, bude mít k dispozici veškeré informace o vaší dosavadní činnosti doma, ve vašem případě v Československu a v Anglii, a bude se chtít přesvědčit, zda jste člověk důvěryhodný a poctivý a zda tu není nebezpečí, že po vpuštění do USA se budete věnovat nezákonnému způsobu života, či dokonce kriminální činnosti. A taky, že vaše místo je skutečně solidní, takže nebudete vyžadovat podporu v nezaměstnanosti a nežijete v Americe na obživě. Takových tu máme dost. Tohle všechno zjistit, ověřit a přešetřit taky nějaký čas trvá. Všecko dohromady asi tak rok nebo dva; podle toho."

To vypadá zajímavě, řekl jsem si v duchu. Netuše, co všechno je spojeno s lákavou nabídkou americké firmy, pustil jsem v Anglii místo, prodal dům, najal byt v Louisville a žena s dvěma dětmi jsou na cestě.

"Já nechci práci," řekl jsem úředníkovi sklesle. "Já práci nabízím! Padesáti lidem!"

"Já nejsem pracovní úřad," pravil ten dobrý muž. "Já jsem přes emigraci."

Můj ty bože, řekl jsem si, byrokrati na celém světě se spojili. Povzdechl jsem a podal úředníkovi papír, na němž jsem měl celou svou historii krásně anglicky naklepanou:

Narodil jsem se v lednu 1942 v Praze. Po zakončení všeobecného vzdělání a absolvování průmyslovky v roce 1961 jsem studoval šest a půl roku na Karlově univerzitě a Českém vysokém učení technickém v Praze, v rámci úsilí nabýt nejširšího vzdělání potřebného pro povolání novináře a fotografa, jímž jsem se chtěl stát a později stal. Po sovětské okupaci Československa v srpnu 1968 jsem odešel do Anglie, kde jsem v roce 1971 založil firmu na výrobu svého vynálezu, elektronického expozičního zařízení pro průmyslové mikrofilmovací kamery. V květnu 1982 jsem vystavoval svoje kamery na světové výstavě v

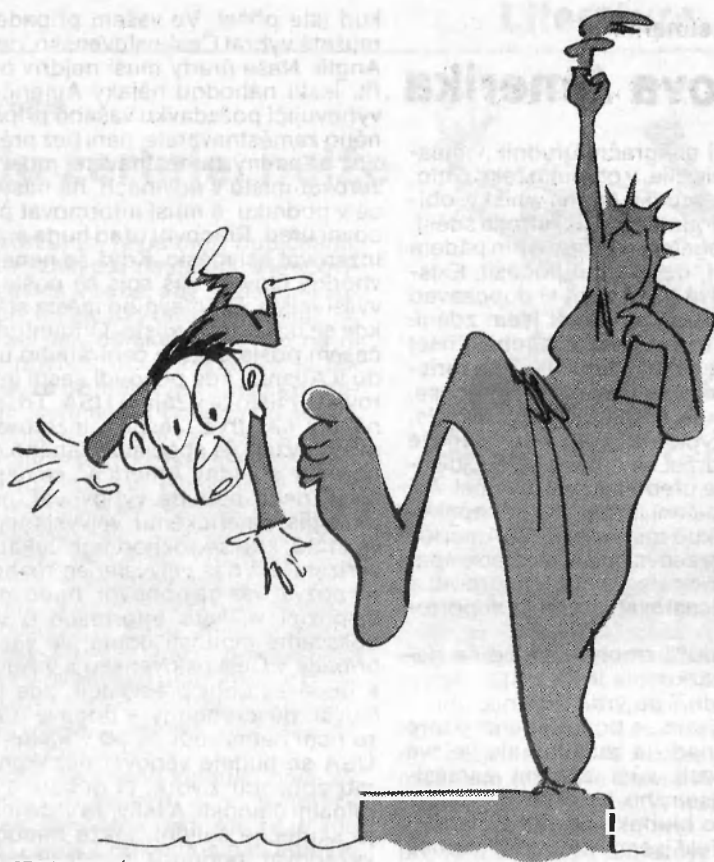
Uveřejňujeme bez vědomí autorky. Iva Kotrlá, matka děti a ve stavu těhotenství, je v Československu soudně pronásledována.

Anonymy do koše

Někteří čtenáři-anonymové vyžadují uveřejňování zpráv v Západu a dokonce rozesílají kolem dopisy se stížností o neuveřejnění.

Opět opakujeme, že uveřejňujeme jenom podepsané autory nebo pseudonymy, jestliže nám jsou jejich jméno a adresa známe.

Redakce

KRESBA: CTIRAD SMOLÍK

Saint Louis, kde jsem se seznámil s ředitelem zdejší firmy na mikrofilmování rentgenových snímků. Dohodli jsme se na založení společné firmy na výrobu kamer a jiného mikrografického zařízení. Proto žádám o pracovní povolení a o povolení k trvalému pobytu v USA.

Úředník dočetl, zpytavě se na mne podíval a pak se zeptal:

"Vy budete část té firmy vlastnit?"

"Ano."

"Takže tu chcete investovat?"

"Ano, samozřejmě."

"A víte, že investování v USA vám nedává žádné automatické právo k pobytu?"

"Opravdu?" opáčil jsem.

"Máte rodinu?" zeptal se úředník. To víš, že mám rodinu, vždyť jsem ti to právě řekl. To je asi nějaká past, chce se ujistit, že mám příslušníky a udělat mi všechno tím pádem ještě těžší.

"Mám," řekl jsem, "ženu a dvě děti, osm a dvanáct. Narodily se už v Londýně a nesmírně se sem těší. Mají perfektní anglický přízvuk, který prý vy, Američané, máte nesmírně rádi."

"Hm," pravil úředník. "Pokusím se najít nějakou doložku. Ale vypadá to beznadějně," dodal povzbudivě. "Budete muset zpátky do Anglie a počkat na rozhodnutí tam."

No maucta. Už jsem tu skoro půl roku, výrobní linka běží, lidi pracují, síť obchodních zástupců v USA a Kanadě už taky existuje, smlouvy s cenami a dodacími lhůtami jsou dojednané a

podepsané, objednávky a zájmu o zboží je víc než dost. Zaměstnáváme patnáct lidí, a všichni vědí o mém předvolání na emigrační úřad. Jak jim říct, že budu pravděpodobně deportován a že tím pádem asi přijdou o místo? Když se moje sekretářka křičovala a líbala mě na čelo, přejíc mi dobré pořízení na emigraci, měla v očích starost, strach a slzu.

"Chcete si vzít na svědomí zavření podniku a tím pádem nezaměstnanost?" zeptal jsem se úředníka.

"Já jsem pouze přes emigraci," řekl úředník flegmaticky. "Jak jsem už řekl. Podejte si žádost. Jediné, co pro vás mohu udělat, je dát vám čtrnáct dní na opuštění USA. Zákon je zákon."

Vypotácel jsem se z nehostinné emigrační kanceláře v Louisville, říká si s Vančurou, že takovýto způsob zakončení léta je poněkud nevhodný. Přítel Pavel Vlček si rval vlasy nejen z plešaté hlavy, ale i z plnovousu. Proč prý jsem tomu úředníkovi říkal pravdu? Mohl jsem si bez problémů prodloužit o pár měsíců svoje turistické vízum. S poctivostí nejdál dojdeš, říkávala maminka a měla pravdu. Já dojdou tři tisíce mil zpátky do Anglie.

Když jsem se vrátil do kanceláře a informoval své partnery o výsledku setkání s emigračním úředníkem, viděl jsem, jak oba, Brendon a Marek, v duchu počítají své investované dolarů, pytlíček už docela břichatý.

Marek nasadil bojovný výraz a prohlásil, nic se neboj, nějak to zařídíme. Můj soused je pojišťovák a dobrý přítel zdejšího senátora. Chodili spolu do školy a pak hráli košíkovou ve stejném klubu. Víš, jako moc má senátor? Pokrčil jsem rameny. Marek přiznal, že sice přesně neví co dělat, ale že uvidíme.

Příští den jsem zavolaal firemnímu právníkovi.

Rekl, že se nedá moc dělat, že emigrační zákony jsou velice složité a přísné, a jejich mnoho, ovšem na druhé straně, je tu přibližně stejné množství doplňků a výjimek a doložek a směrnic; prostě džungle. Aspoň pro něho. Měli bychom prý jít za specialistou, odborníkem v emigračních záležitostech; shodou okolností s jedním studoval a má prý kancelář nedaleko. V duchu jsem počítal peníze, které nemám.

Co se mi v Americe líbí je fakt, že každý je tady emigrantem, nebo jim aspoň byl někdo z předků. Když první přistěhovalci došli v krytých vozech na místo, kde se rozhodli zůstat, nejbližší podobná osada byla na míle daleko a jelo se tam neznámou a mnohdy nepřátelskou krajinou. Přistěhovalci záviseli jeden na druhém, a bez úzké spolupráce a pomoci jeden druhému by nikdo dlouho nepřežil. Tak aspoň referoval prapradědeček Jožka Šimon v rodné kronice. Ten duch otevřeného přátelství a pocit sounáležitosti se zachoval dodnes. Ve srovnání s Anglií, Německem, Francií či skandinávskými zeměmi člověk nemusí v Americe bojovat o jakési "své" místo ve společnosti. Prostě je má. Bez řečí. Jako každý a nezáleží na tom, kdy kdo přišel. Co ze sebe ovšem uděláš, to je jiná otázka.

Takže, když mě Úředník (stal se na jednu instituci, symbolem, cítím, že si zaslouží velké U) informoval, že mám čtrnáct dní na sbalení kufrů, podstatně se mě dotkl. Bez přemýšlení jsem si dělal nárok přijít do Ameriky jako Joe Simon; těch sto třicet let rozdílů mezi jím a mnou nemá žádný význam. Co je jedno století v historii státu? Jaké právo má syn irského přistěhovalce mě odsud vyhánět? Odsud, kde syn jiného irského přistěhovalce se stal jedním z nejslavnějších amerických prezidentů? Svým zamítavým postojem Úředník vlastně odpirá mému synovi právo stát se prezidentem.

Krev se ve mně vařila.

Deportační příkaz mi připadal jako vykopnutí z domu vlastního otce.

Návštěva právníka v oboru emigrace připadla na pondělí ráno. Marek prohlásil, že půjde se mnou, a že po cestě přibereme podnikového právníka. Jeli jsme jeho autem do středu města v podkově zálivu majestátné řeky Ohio; v tomto místě se řeka příliš rozšířila, takže přistěhovalci, cestující ze severu dolů na jih na lodích a parnicích a bárkách a kanoích museli

zastavit kvůli mělké vodě, plavidla prodat, koupit koně a vozy a pokračovat dál. Někteří se tu usadili, neb se jim tu líbilo, jiní se živili obchodem a zůstali, a jiní zůstali, protože jim došly peníze. Zajímalo by mě, kterých bylo nejvíc.

Po usilovné námaze se nám podařilo najít dům emigračního právníka. Měl asi dvacet či třicet poschodí, byl zbrusu nový, nejvyšší v ulici, s parkováním na střeše a s báječným výhledem na louisvillské střechy. Velice často rovněž s parkováním, a sem tam na střeše budov menších, také největšinou plochých. Špičaté věže několika málo místních kostelů se snažily působit nejlepším dojmem. Zbrusu nová budova neměla však ještě zapojený výtah, takže jsme šli dolů po klikatých stupních strmého točitého nouzového schodiště. Když jsme těch třicet či kolik poschodí konečně zdolali a octli se dole na ulici vedle hlavních dveří, dočetli jsem se na tabulce, že emigrační právník má kancelář v poschodí osmnáctém. Pozvěchli jsem si a vydali se nahoru. Sekretářka emigračního právníka nás uvedla do místnosti s konferenčním stolem uprostřed, kolem dokola byly u zdí police s knihami, odhadoval jsem to tak na osm tisíc svazků. Jestli to jsou sbírky emigračních zákonů, výjimek, doplňků, doložek, směrnic a tak podobné, pěkně děkuji (později se ukázalo, že byly).

Vysoký muž, asi čtyřicátník, v tmavém třídílném obleku s londýnským proužkem rozvázně vpochoďoval do konferenční knihovny a posadil se. Řekl: "Jmenuji se David, Dave."

Taky jsme se představili.

"Můj přítel," ukázal emigrační právník na podnikového právníka, "mě s tvým případem předběžně seznámil. Musím říct, že máš štěstí. Především, úplně se uklidní a přestaň mít strach, že přijde policie a posadí tě do letadla do Londýna, nebo do Prahy, když povolenu dobu k pobytu přetáhneš. Přetažení povolené doby pobytu není kriminální přestupkem, nýbrž pouze správním. Bude to nějakou dobu trvat, než emigrační úředník zjistí, že jsi neodletěl; nedejde jim totiž formulář, ten malý bílý papírek, co máš v pase a co jim máš poslat s informací ohledně čísla letu, místa určení a tak. Ten musí porovnat se zprávou pasového úředníka. To jim může trvat měsíc, tři, nebo šest. Znáš případy, kdy se ozvali až po roce. Nebo se vůbec neozvali.

Cítil jsem, že se ve mně rozhostuje niterné ticho.

"Jestliže to ale zjistí včas," pokračoval David, "řekněme do měsíce, což se může stát, úředník ti musí napsat dopis, aby ses v určitém hodinu a v určitý den dostavil k němu do kanceláře na kobereček, a zdůvodnil příčiny svého pokračujícího pobytu."

David se dramaticky odmlčel. Moje

niterné ticho přehlušilo ticho strachu z předvolání. Pohlédl jsem na Marka a podnikového advokáta. Napjatě víseli na Davidových rtech.

A najednou mi to došlo.

Až tohle sezení tady v knihovně skončí, Marek s podnikovým advokátem se mi nějak ztratí, nebo třeba na dlouhých schodech v téhle mnohaposchoďové budově zabloudím, vyjdu ven sám, někdy pozdě odpoledne, nikde ani človíčka, žádné auto, jenom z chodníku na druhé straně ulice mě bude pozorovat starý pes, v očích jakýsi lidský výraz nejasného významu či dokonce porozumění, a sotva se objevím, dá se do pohybu, dívá se na mne, a já ho budu následovat. Objevíme se před starým domem s tlustými, krásně vyřezávanými dveřmi z bukového dřeva bez čísla a cedule, a já pochopím, že tady přebývá Úředník a pes je jeho sluha, přivádějící předvolání ke slyšení. Usmál jsem se a pohlédl na Davida. Samozřejmě neměl o mých kafkovských asociacích ani ponětí.

"Já vím," pokračoval David, "že to zní divně, ale takový je zákon. Musejí tě zavolat a poskytnout ti právo slyšení, v případě, že je tady něco, co mluví v tvůj prospěch, něco, čím můžeš zdůvodnit přetažení legálního pobytu. To je samozřejmě nemožné, ale oni si tě musí poslechnout. Takže až ti to předvolání konečně přijde, prostě ho ignoruj."

Najednou už jsem neslyšel žádné ticho, jen kdesi v dálce zněla Dvořákova symfonie Z nového světa, z níž strýc Ota hrál lango na pohřbu mého tatínka; bylo mi sotva pět let. Bylo mi deset, když jsem se dozvěděl, že to byl kousek z Novosvětské, a dvanáct, když jsem ji poprvé uslyšel celou. Od té doby jsem slyšel Novosvětskou nescíslněkrát a teď konečně poprvé doma v Americe, v konferenční knihovně emigračního právníka v Louisville, Kentucky, státě koní a bourbon whiskey.

"Za další měsíc, tři nebo šest potom, co dostaneš předvolání ke slyšení které budeš ignorovat, ti pošlou obsílku k soudu. Tu ignorovat nesmíš. Dej mi okamžitě vědět, protože k soudu se musíme dostavit. Jenomže," usmál se David, "k tomu soudu taky nemusí nikdy dojít. Soudu musí předsedat zvláštní emigrační soudce a v Louisville žádný není. Asi dvakrát do roka přijede nějaký ze San Franciska nebo Salt Lake City. Příští sezení je za čtyři měsíce. Program se samozřejmě dělá dopředu a momentálně je už plný. Tvůj případ se na něm projednávat nemůže, třeba přijde na pořad příště. Jenomže taky nemusí. A i když se na pořad objeví, často krát se na poslední dva či tři případy už nedostane, takže se opět odloží. Zvláště v tvém případě, který evidentně není akutní. A když se konečně tvůj případ na pořad dostane a soud-

ce rozhodne, že musíš okamžitě opustit území USA, máš podle zákona právo na odvolání k Vyššímu soudu. Než se spisy dostanou od nižšího soudu k vyššímu, uplyne samozřejmě nějaký čas, a další čas uplyne, než u Vyššího soudu někdo tvůj případ dostane přidělen a než si prošetří aspoň některá fakta. Vyšší soud je ale podobnými případy zavalen, takže řeší nejdříve ty naléhavé, kde byl navíc spáchán nějaký trestný čin, třeba krádež či vražda a případ proto vyžaduje okamžitou akci. Většinou jde o ilegální emigranty z Kuby, Portorika a tak. Mezitím," pravil David, "podáme žádost o pracovní povolení, o jejímž příznivém vyřešení nemám nejmenší pochybnosti. A budeme doufat, že vyřízení přijde dřív, než budou emigrační úřady mít příležitost tě úspěšně deportovat."

Půvabná sekretářka musel vedle v místnosti poslouchat, protože sotva David skončil, majestátně vplula dovnitř s novým podnosem plným kávy. Byl jsem naprosto zmaten. Mohu se spolehnout, že pracovní povolení dostanu dříve, než mě vyvezou? Pokud nedostanu pracovní povolení, nemohu se zaregistrovat na úřadě práce a dostat číslo sociálního pojištění. Bez čísla nemohu platit daně, protože není možné naprogramovat počítač. Neplatit daně je nezákonné. Jako zaměstnavatel mohu strhávat daně zaměstnancům a posílat pod příslušným číslem daňovému úřadu, ale to pro mne neplatí. Takže si na radu podnikového právníka budu vyplácet honorář konsultanta na volné noze, což mohu legálně dělat tři měsíce. Potom si zas budu vyplácet dividendy a podíl ze zisku. Teoreticky pracuji zadarmo, i když v praxi to nemám špatné.

Podíval jsem se na Davida. Upřeně mě pozoroval stejně jako Marek a podnikový advokát. Sekretářka mi podávala šálek kávy a zřejmě se mě už nějakou dobu na něco ptala. Mléko? Cukr? Poděkoval jsem, že ne. Někdo roztáhl záclony, takže bylo vidět z okna. Z ulice k nám nepronikal žádný hluk, troubení klaksonů a všeobecný pouliční ruch, a zdálo se mi, že v protější budově na druhé straně chodníku vidím Úředníka sedět v kanceláři v brokátovém křesle, se spoustou spisů před sebou. Studuje právě ten návrh, ale to není můj. Je na něm napsáno jméno jakéhosi Josefa K.

David mě poplácal po rameni a řekl: "Tož vítěj v Americe! Ještě pořád je to země příležitosti!"

Potráslí jsme si rukama, a vydali se na cestu na střechu, kde jsme měli zaparkované auto. Dostali jsme se tam bez problémů, neboť výtahy v druhé části budovy, jak jsme se dozvěděli od sekretářky, fungovaly.

□

Příběh o zdravotní sestře a totálním básníkovi

Frances Meachamová ve škole neměla ráda literaturu, a pokud jde o poezii, tu prý přímo nenáviděla. A přesto se mělo stát, že jednomu malému národu kdysi pomohla zachránit dvě divadelní hry, a docela nedávno mu otevřela nesmírně bohaté zřídlo poezie, které by bez ní zůstalo navěky zanesené odpadky dnů, lidského neštěstí, zapomnění, zloby a hlouposti.

Říkám-li "jednomu malému národu", vyplývá z toho, že jde o národ, který nemluví anglicky. Čímž se dostáváme k druhému paradoxu: jediný jazyk, který slečna Meachamová brilantně ovládá, je angličtina.

Láska však obvykle žádné velké lingvistické znalosti nepotřebuje. A byla to láska, která mladou zdravotní sestru Frances Meachamovou ve válečné Británii přivedla k zájmu o Československo — nejprve v osobě mladého muže, který zde našel azyl při útěku před Hitlerem. Nedopadlo to dobře, ale zájem o malou zemi uprostřed Evropy ztroskotání osobního vztahu přežil. Byl dokonce tak silný, že Frances se po válce do Československa vypravila a pracovala tam v různých nemocnicích celých osmnáct měsíců.

Osud však jako by se rozhodl, že žádné lásce slečny Meachamové nedovolí naplnění. V únoru 1948 došlo v zemi ke komunistickému puči a o anglickou zdravotní sestru se začala zajímat tajná policie. Její agenti přicházeli brzo ráno a chtěli vědět mnohé: Proč je vlastně v Československu? Není špiónka? A když tvrdí že ne, nechtěla by policii trochu pomoci v její odpovědné práci? Má přece tolik českých přátel — co si s ní povídají o novém režimu? Nechtějí snad, aby jim zprostředkovala styk se Západem?

Slečna Meachamová nehodlala komunistické policii pomáhat ani slovem ani činem, a tak se rozhodla, že se vrátí domů. Ve své kabelce odvezla dvě divadelní hry, které jí svěřila herečka a spisovatelka Olga Scheinpflugová, žena zesnulého velkého spisovatele Karla Čapka. Hry, které by jinak pravděpodobně skončily v kamnech nebo v policejním archivu.

Kromě toho se jí s pomocí jiných podařilo ze země dostat mladého profesora, který stejně jako mnoho jiných Čechů v té době dospěl k názoru, že v komunistickém režimu nemůže žít. Ano, uhodli jste, také tento — v očích nových československých úřadů neodpustitelný — trestný čin spáchala Frances Meachamová z lásky. A dalo by se říct: do třetice všeho zlého — po mladém Čechovi ve válečné Británii a po jeho zemi zklamal Frances i antikomunistický profes-

NA SNÍMKU FRANCIS MEACHAMOVÁ, IVAN BLATNÝ A JOSEF SKVOŘECKÝ
FO TO VA V KYNCL

sor. Ukázalo se, že sice nemá rád komunismus, ale zato miluje fašismus. Slečna Meachamová byla — a dosud je — toho názoru, že mezi oběma — ismy není příliš velký rozdíl, a rozešla se s ním. Z mladé zdravotní sestry se pomalu stávala dnešní "reluctant spinster" — což je autentický termín Frances Meachamové, který svědčí o jejím smyslu pro humor a sebeironii a také o její pozoruhodné životní rovnováze.

Myslím, že každému člověku by popsané životní zkušenosti stačily na to, aby do konce svého života zanevřel na všechno československé. Slečna Meachamová však zřejmě není "každý člověk". "Je to tak krásná země a poznala jsem tam tolik báječných lidí," říká, "že na ni nikdy nemohu zapomenout." Dodnes si s některými ze starých přátel dopisuje, zejména s bývalou pacientkou, která koncem války přivedla v anglické nemocnici za jejího dohledu na svět dítě. Před šesti lety ji v Československu navštívila — za této návštěvy se odehrál jeden rozhovor. Zdánilivě banální, ale jeho důsledky měly vstoupit do dějin československé literatury. A vlastně do dějin evropské literatury.

"Kde v Anglii bydlíte, slečno?", zeptal se tehdy jeden muž Frances Meachamové, a hodlal tím zřejmě zahájit českou odrůdu britské konverzace o počasí.

"Blízko města, které se jmenuje Ipswich," odpověděla slečna Meachamová.

"Ipswich?" zpozorněl muž. "Tam mám jednoho dávného blízkého přítele. V nemocnici."

Ted' zase zpozorněla slečna Meachamová: "Já v ipswichské nemocnici pracuju."

"Jenže můj přítel není v obyčejné nemocnici. Je v ústavu pro duševně choré. Už skoro třicet let."

"V St. Clement's Hospital?"

"Ano, tam. Je to český básník. Jmenuje se Ivan Blatný."

Nenávidět poezii — nebo se o ni aspoň nestarat — je jedna věc. Tragický osud člověka je věc druhá. Slečna Frances Meachamová s dojetím vyslechla curriculum vitae středoevropského dítěte naší doby:

Ivan Blatný se narodil rok po první světové válce, jako mladý muž prožil nacistickou okupaci své země a druhou světovou válku, pak se nadechl k životu — a musel zadržet dech, neboť v Československu došlo ke komunistickému puči. Náhodou byl v té době s delegací československých spisovatelů v Británii a rozhodl se zde zůstat. Ve vysílání BBC to odůvodnil takto: kultura v Československu upadá, básníci jsou nuceni psát jenom optimistické verše, strana zasahuje do uměleckého života i tvorby. Byla to pravda, i když jenom částečná. V následujících třiceti letech se mělo ukázat, že zásahy do umělecké tvorby jsou jenom okrajovou činností komunistické strany: její kladivo dopadlo tak nebo onak doslova na každého z patnácti miliónů občanů země a její srp požal životy a existence nepřehledných zástupů. I kdyby to však Ivan Blatný počátkem roku 1948 mohl tušit, pravděpodobně by přesto své rozhodnutí emigrovat odůvodnil stejně: stranickým atentátem na literaturu. Neboť jediným cílem jeho života byla poezie; bez ní tak jako tak nemohl existovat. Další šestatřicet let, tedy až do dnešních dnů, existuje vlastně jenom prostřednictvím poezie... ale k tomu se dostaneme, nebudeme předbíhat.

Ve své druhé básnické sbírce vyjádřil kdysi třiačacetiletý Blatný svůj existenciální pocit v těchto verších:

*Živote plný malých nepřijemných
příhod
Ztracených klíčů hádek jednání
s úřady
Deštivý životě s průvodem listonošů
nesoucích předvolání*

***

To bylo uprostřed největší války světových dějin. Když skončila, ovládl i básníka nádherný pocit uvolnění a nových nedohledných obzorů, nad nimiž se klenula duha. Jeho čtvrtá sbírka (nepočítáme-li dvě knížky pro děti), kterou vydal roku 1947 jako osmdvacetiletý, je nadepsána "Hledání přítomného času". Nenašel jej; přítomný čas si místo toho našel Ivan Blatný.

V Československu, kde lidé více než kdekoli jinde hledají národní identitu v literatuře, byl slaven jako nesporný kandidát na jedno z nejpřednějších míst na poetickém vrcholu. Když se však rozhodl zůstat v Británii, rozpoutal se nejprve zběsilý pokřik dovedně organizovaný novou "vedoucí silou" země, komunistickou stranou. "Blatného čin se jeví jako nízkost politická, básnická a lidská... jako dokonalá sebevražda někomu, komu jsme donedávna říkali český básník," napsali ve svém prohlášení pražští spisovatelé. "Ivan Blatný od svého vstupu na cizí půdu navždy zemřel pro českou literaturu." Straničtí novináři psali a říkali totéž, jenom poněkud méně gramotně: "zrádce", "nízký člověk", "Jidáš", "odrodilce", "sketa". V řevu sdělovacích prostředků se jaksí vytratilo, že "zločin" básníka Blatného spočíval ve zcela nevinné skutečnosti: v tom, že se odmítl vrátit do země, kde s dobrým svědomím nemohl žít.

Po hluku následovalo mrtvé ticho. Orwellův román "1984" vyšel teprve krátce předtím a vědělo o něm jen málo lidí, ale řada jeho "nonpersons" ovšem už mnoho let žila v Sovětském svazu. Ivan Blatný se stal jednou z prvních "nonpersons" v Československu. Z veřejných knihoven zmizely jeho knihy, z dějin literatury a ze stránek časopisů bylo vymazáno jeho jméno, přestalo se o něm mluvit. Přestal existovat.

Na první pohled jakoby starozákonní kletby, jež za ním byly zpočátku vysílány, měly na Blatného další osud zřetelný vliv. Jakoby šlo o jakési komunistické woodoo. Zbaven kořenů, poplíván a zatracen se nedokázal přizpůsobit životním poměrům v cizí zemi. A navíc — začalo se mu zdát, že ticho, jež se na něho sneslo po nadávkách, signalizuje cosi zlověstného. Snad únos zpět do Prahy, uvěznění, smrt. Citlivost a fantazie, tyto nepostradatelné vlastnosti básníka, se postavily proti němu a nenašel se nikdo, kdo by se o tohoto bezbranného člověka postaral. Za necelé dva roky pobytu v Británii se musel uchýlit do ústavu pro duševně choré.

Nad básníkem i člověkem Ivanem Blatným se zavřela voda.

***

Frances Meachamová vyslechla tento příběh s dojetím, ale nespokojila se s povzděchem a vlhkýma očima. Jedna z jejích prvních cest po návratu domů vedla do Ipswichské St. Clement's Hospital. Požádala tam o rozhovor s pacientem Blatným.

Umožnili jí ho, ale netajili se svou skepsí: "Nebude s vámi mluvit. Nekomunikuje skoro s nikým, jenom sedí a dívá se do prázdna. Nebo na obrazovku vypnutého televizoru."

Zdálo se skutečně, že Ivan Blatný je pro tento svět už zcela ztracen. Nejenže nechtěl s nikým hovořit, ale neočekávaná návštěva, tento rušivý prvek v šedivé rutině dní, probudila v jeho podvědomí hrůzy, jež ho před lety zahnal do zdí ústavu pro duševně choré. Život je neustálý monotónní koloběh nocí a dnů, pití čaje, polykání léků a nejasných vzpomínek; vše, co se vymyká tomuto koloběhu je hrozivé, nebezpečné, zkázonosné...

Jenže Frances Meachamová měla kromě soucitu také léta praxe zdravotní sestry. a tedy trpělivost a něhu, bez kterých se při jednání s nemocnými neobejdete. Po několika návštěvách se z pacienta Blatného začal pomalu stávat člověk Blatný, ochotný uvěřit, že první osoba, která o něho projevuje za ta dlouhá léta zájem, to s ním myslí dobře. Ano, kdysi dávno v ústavu psal, svěřil se nakonec slečně Meachamové. I teď si ještě někdy něco napíše potají na záchodě, když v ústavní ložnici zhasnou světlo a ostatní pacienti už spí. Ale ošetřovatelé jeho verše obvykle druhý den vyhodí. Co také s nimi?

Docela na dně zásuvky, která obsahuje všechny jeho pozemský majetek, ležela složka popsaných papírů, jež nějak unikly hygienickým zákrokům ošetřovatelů: Ano, dá je do úschovy slečně Meachamové. Proč by nedal?

Frances Meachamová odnesla Blatného rukopisy, uložila je doma do krabice a při další návštěvě přinesla Blatnému čisté papíry. "Ten člověk byl slavný básník," řekla správě nemocnice. "Nevyhazujte to, co napíše. A nemohl by dostat psací stroj?" Z rukopisů dala udělat fotokopie, které poslala českému exilovému nakladatelství v Torontu, které vedou manželé Škvorecký. Také oni jsou dnes pro Československo "nonpersons" a účinnost orwellovské "memory hole" se projevila i u nich. "Myslel jsem, že Ivan Blatný je už dávno mrtvý," odepsal Josef Škvorecký slečně Meachamové. "Básně, které jste mi poslala, jsou nádherné. Prosím, pošlete všechno, co napsal."

A tak se stalo, že po jednatřiceti letech od vydání Blatného "Hledání přítomného času" vyšla v Kanadě jeho další básnická sbírka, "Stará bydlíště". Vůbec ne jako kuriozita: jako

zralá poezie nesmírné vnitřní síly, která patří k nejlepšímu, co bylo napsáno v Evropě druhé poloviny našeho století. Velice náročný kritik označil tuto sbírku za "jednu z nejlepších v celé moderní české lyrice, za fascinující zjevení, ne-li zázrak".

Z hlubin nepaměti se vynořil velký básník — nebo lépe řečeno "byl vynořen" zásluhou anglické zdravotní sestry, která nenáviděla ve škole poezii.

***

Z chodby St. Clement's Hospital v Ipswichi přišel malý přihrbený člověk, který se k této příležitosti evidentně oblékl do toho nejlepšího, co má. V ruce držel svazek snad padesátí popsaných listů papírů, které odevdal Frances Meachamové. Ta je dá doma do igelitových sáčků, aby nezvlhly, a uloží je k ostatním tisícům stránek Blatného rukopisů do své garáže. Garáž slečny Meachamové je rozhodně nejpoetičtějším zařízením tohoto druhu v Británii.

Listují Blatného produkcí posledních čtrnácti dnů: je to jakýsi deník básníka surrealisty, poetický záznam či komentář denních událostí, založený na apollinairovském volném pohybu myšlenky, na asociacích, na hubbě slov, na útržcích rozhovorů a zvuků světa za oknem. Většina veršů je česká — a je to krystalicky čistá čeština, což je samo o sobě takřka nepochopitelné, když si člověk uvědomí, jak básník prožívá už více než polovinu svého života. Někdy se však v básni objeví slovo, věta nebo i verš v angličtině, francouzštině či němčině. Paradoxně i to je vlastně v nejlepší české básnické tradici: ve středověku byla v Čechách ve velké oblibě tak zvaná makaronská poezie — texty latinsko-české či česko-německé.

Ukazovacek Blatného pravé ruky je žlutý nikotínem až do černa. Kartón cigaret není pravděpodobně tím nejsprávnějším dárkem básníkovi, ale Ivan Blatný z něho má očividnou radost. Kapesné není největší a kouření a fandění fotbalovému klubu Ipswich Town jsou vlastně jediné životní pošetilosti, které mu nejsou odepřeny. "A někdy taky líbám dámám ruce, ale dál se nedostanu," usmívá se, jako by to byl výborný vtíp. Je to vtíp, při kterém běhá mráz po zádech.

Téměř pětadesátiletý básník, který pětatřicet let života prožil v ústavu pro duševně choré, se pak utká se slečnou Meachamovou v pokorném boji o to, kolik cigaret si vezme na svůj pokoj. Šedesát, dohodnou se nakonec. Zbytek mu Frances uloží a bude mu je dávat postupně.

"Oni tu někteří pacienti kradou," vysvětluje Ivan Blatný. "Hlavně cigarety a cukroví. A také je tu jeden, kterého fascinují bílé nepopsané papíry,

stejně jako mne. Jak může, vezme mi je a začne po nich čmárat. Stejně jako já."

Úsměv: byl to další šibeniční vtip. "A co ošetřovatelé? Vyhazují vám teď ještě někdy vaše rukopisy?"

"Jenom málokdy. Ale to nevadí, já zase napíšu jiné verše... O tom se snad vůbec nezmiňujte, vypadalo by to, že si stěžuju, a já si namouduši vůbec nestěžuju. Já jsem tady šťastný."

"A nebyl byste ještě šťastnější jinde? Třeba někde, kde byste měl z okna výhled na moře?"

Poděšený pohled: "Ne, ne, to rozhodné ne! Oni někdy říkají, že sem do St. Clement's Hospital nepatřím a že mě převezou do Clacton on Sea. Ale to by bylo hrozné... Tady jsou vysoké stromy, park, prostor..."

Prostor "lunatic asylum", jak zní hrubě označení instituce, v níž Blatný strávil převážnou část svého života, se mu stal skutečným "azylem" bez onoho derogativního adjektiva. Ale právě jenom *tento* azyl, v Ipswichské St. Clement's. Každá změna je zlověstná, hrozná.

"Dosud nejsem anglickým občanem," říká Blatný. "Kdyby mě deportovali — myslíte, že bych skončil ve vězení?" Úzkostlivý pohled. Stará noční múra se opět vynořila z podvědomí.

"To je nesmysl. Vás si přece nikdo nemůže dovolit deportovat."

"Doufáme..."

Neřekne, že před několika málo lety to vůbec nebyl nesmysl, ale reálné nebezpečí. Že tehdy někteří nevědomí lidé skutečně uvažovali o odsunu nemocného člověka bez státní příslušnosti do jeho rodné země. Naštěstí od toho šíleného nápadu brzo upustili. Úzkost však přetrvává: "O těch vyhozených verších opravdu nepište. Na těch nezáleží."

"A na čem vlastně záleží?"

"Na poezii. Na životě jako takovém. Na tom, aby člověk byl schopen překonat depresi. Aby člověk nikdy neměl smutek."

"Daří se vám to?"

"Ne vždycky. Dnes ano. To je nádherné, že jste přišli. Dnes jsem v sedmáctém nebi."

"V sedmáctém? Vy je máte očíslované? Které je nejvyšší?"

"Maximum neexistuje," říká Ivan Blatný. "To konverguje k nekonečnu." Zamyslí se a pak dodá: "Já mám rád život." Pauza a potom znovu: "Já mám rád život. A uvědomuju si, že nemohu spáchat sebevraždu. Smrtelná dávka luminalu je dvacet tablet, ale i kdybych se k nim dostal, na mne by to asi nepůsobilo. A skočit z nějaké vysoké budovy? To bych se mohl jenom roztrádit a přežít." Nová pauza. "Já mám rád život. Až ho přestanu mít rád, bylo by dobré, kdybych dostal euthanasii..." Nejdelší pauza ze všech a potom zčistajasna úsměv:

"Zatím se hodlám řídit podle Shawovy hry 'Back to Methusalem': dlouhý, dlouhý život."

Předávám Blatnému obšírnou esej o něm a o jeho poezii, která koluje po jeho rodném Československu v tak zvaných *samizdatech*: neustále dalšími zájemci přepisovaná na psacích strojích. Starý básník je vzrušen: "Tak na mě opravdu nezapomněli... Když to znova a znova přepisují, musí mě mít přece rádi, nikdo je k tomu nenutí... Přechť si to hned dneska večer, až zhasnou světla. Půjdu na záchod, tam je klid." Náhle se zarazí: "Je to vlastně trapné, že z toho mám takovou radost. Vypadá to, jako bych byl megaloman, nemyslíte?"

"Nemyslím."

"Ostatně," usmívá se Ivan Blatný, "křesťané říkají 'Miluj bližního svého jako sebe samého'. To vlastně znamená, že sebeláska je nejvyšší stupeň lásky."

Fotograf k němu napřáhl ruku s expozimetrem, aby změřil intenzitu světla v dosti tmavé místnosti. Blatný se podívá na přístroj a nahlas přečte jeho značku: "Lunasix." A potom řekne:

"Expozimetr Lunasix by se měl používat jen při světle luny..."

Zárodek další básně? In *lunatic asylum*?

Pětašedesátiletý člověk, básník, jemuž se za neuvěřitelnou cenu podařilo stát se totálním básníkem, svrchovaným orgánem poezie, odchází zpět do svého azylu psát další verše své nekonečné životní básně. Pochroumané housle, které neztratily nádherný zvuk.

Jeho tvorba dnes vychází v češtině — v *samizdatech* i v tištěné podobě v exilových nakladatelstvích, něco vyšlo v německém překladu, norská televize uvedla některé jeho věci v norštině. Možná, že Blatného objeví časem i britští čtenáři. Neobjevili, bude to jejich škoda.

V St. Clement's Hospital v Ipswichi tryská poetický pramen, který trochu připomíná vnitřní monolog Jamese Joyce. Také on byl emigrant, člověk mimo vlast. Neměl ovšem (a nepotřeboval) zdravotní sestru Frances Meachamovou, která nemá ráda literaturu. □

Imigrace do Kanady v roce 1982

V roce 1982 imigrovalo do Kanady celkem 121.147 emigrantů. Z toho byl tento počet z východoevropských států:

Polsko	9.259
Rumunsko	1.337
Československo	1.147
Jugoslávie	879
SSSR	868
Maďarsko	613
Bulharsko	63
NDR	50

Román o roku 1968

Milovníkom modernej prózy sa v týchto dňoch dostáva do rúk pôvodný román slovenského spisovateľa Ilju Čičváka, *Vyvolávanie sínka* (Spoločnosť priateľov slovenskej literatúry, 249 strán, 18 dolárov, plus 1,50 dol. poštovné).

Dej románu sa odohráva v Československu na prelome roku 1968 a kreslí obraz pozadia vo vývoji liberálnej politiky, aktívneho zapojenia sa jednotlivca do nej, ako aj konfrontáciu ľudu s politickou mocou.

Nosnou témou románu je starogrécka Platónova téza o ľudskom snení o lepšej spoločnosti a snaha človeka o vlastné šťastie v nej. Napájanie sa domácich udalostí na kopere starogréckej myšlienky, dodáva románu historický charakter.

Námetom románu je príbeh slovenského mládenca (od slovenskej matky a amerického otca), ktorý je presvedčený, že svet je zlý a treba ho prerobiť. Úloha to neľahká pre syna bývalého amerického vojáka, presídleného na Slovensko, ktorého v rokoch "studenej vojny" obvinili zo špionáže a poslali na vyše desaťročie za mreže. Synova snaha o osobné šťastie a šťastie svojej domoviny nenachádza vždy pochopenie ani v ženskom srdci, ani v hlavách politikov, ktorí sú presvedčení, že syn s otcom "čosi snujú". Cena, ktorú za to musí platiť, nie je závideniahodná, a v súčasných podmienkach života nemá obdoby.

Román pravdivo a *slobodne* vykresľuje vládcov i ovládaných, škrtenie cirkvi, morálku dneška, ako aj dvojtvárnosť tých, stojacich jednou nohou vo svetle a druhou v tieni. Román pozoruhodne osvetľuje korupciu komunistickej moci a morálnu skleslosť tých, čo holdujú rozkoši a pritom ju odsudzujú ako "bahno morálneho prežitku".

Niet pochýb o tom, že Čičvákov román vyvolá živý ohlas nielen v slobodnom svete, ale sa aj stane trňom v oke politickej moci doma, kde sloboda literárneho prejavu je naďalej iba snom.

Román vychádza v pribojnej *Spoločnosti priateľov slovenskej literatúry*, ktorá sa podujala na vydávanie pôvodnej modernej slovenskej prózy i poézie autorov žijúcich nielen v slobodnom svete, ale i umlčaných doma.

Román vychádza v obmedzenom náklade vo veľmi vkusnej umeleckej úprave a objednať si ho možno šekom v hodnote 18 dolárov, plus 1,50 poštovné (alebo v protihodnote v cudzej mene) na adrese:

SPSL
Box 3219
Stn. "D"
Ottawa, Ontario K1P 6H7
Canada

Jaroslav Vejvoda

Trhovci a básníci

(Na okraj frankfurtského knižního veletrhu.)

Kyselý déšť, travič lesů a mláďat, padal nad proudícími zástupy na vyholenou hlavu plakátové krasavice s bezbarvýma očima za pastelovými brýlemi, tvarovanými do jména Orwell. Vize budoucí všeobjímající diktatury počítačů a elektronických médií, jak ji z Orwella vyčetli vzácně jednotně zdejší intelektuálové všech politických směrů, se stala symbolem knižního jarmarku 1984. Mladí odpůrci tušené elektronické diktatury protestovali proti diktátorce televizi bucharem. S třeskem dopadala palice předpotopního lisu na obrazovky vysloužilých televizorů, které efektně vybuchovaly, provázeny dýmem a plameny, potleskem mládeže — a samozřejmě kamerami haněné, leč včas pozvané televize. A také litoštivými pohledy zástupců mnohé diktatury, existující nezávisle na Orwellovi a vybavené spíše kádrově než technicky. Povšiml jsem si skupinky albánských soudruhů, z nichž někteří snad i plakali při pohledu na ničení přístrojů, jaké možná nevlastní ani Enver. Pláč ovšem potvrdit nemohu, vždyť mžilo, ale ty plátěné botky na jejich nohou mezi kalužemi měly neomylnou podobu obuvi, jaké jsme v našem mládí říkali kecky. My jsme však v kečkách nebrouzdali frankfurtským deštěm. Padesát albánských strážců deseti Enverových děl na stánku zvící objemnější telefonní budky, to je můj protiargument v diskusích s proroky elektronické diktatury — vždyť přece diktovat lze i v kečkách a bez televize. Už Sofokles však věděl, že v každé tragédii klíčí zárodek budoucí komedie (Švejk by řekl: a naopak). A také tam byl, ten náš národní hrdina, mezi rameny hlídajících Škipetarů jsem zahlédl jako jediné dílo konkurující sebraným spisům albánský titul Shveik, dokonce s usměvnou ladovskou kresbou na obálce.

Do stejné usměvavé tváře jsem hleděl i kousek od Albánců, v prostorách oficiální československé expozice, s jejíž rozlohou a vybavením (technickým) se nemohou měřit nejen chudí Škipetáři, ale ani mnohý střízlivě počítající západní velkonakladatel. Leč ČSSR, jak všichni víme, oplývá přebytkem deviz, a tak nás v několika prostorových odděleních, elegantně dekorovaných sklem a dřevem, omračovaly spisy hlavy strany i státu, jakož i objemné obrazové publikace o bojové síle Čs. lidové armády a Lidových milic, ozbrojené pěti strany (už ne dělnické třídy!). Zřejmě příspěvek na doporu západ-

ních mírových hnutí. Následovala však literatura cestovní a národopisná, na rozdíl od té vojenské ve světových jazycích, též rusky. (Mimo jiné i rozsáhlé fotografické dílo s českým textem o krásách Kremlu.) Potom se však už na nás usmíval dobrý voják, samozřejmě s mnoha komentáři z pera haškologa Radko Pytlíka. Tento pilný vědec, jehož doživotním vědeckým úkolem — či prebendou? — v Akademii věd je Haškovo dílo, stačil jenom v průběhu minulého jubilejního roku drahého nebožtíka prodat nejen knižně (vydal rozsáhlou "Zprávu o Jaroslavu Haškovi", s podtitulem "Toulavé house" — přepracovanou knihu z dřívějších dob, která se jmenovala přesně naopak, t.j. "Toulavé house — zpráva o Jaroslavu Haškovi"), nýbrž i v celoročních komentářích v "Dikobrazu" i jinde, zejména v elektronických médiích. Budoucím generacím bude zachován Hašek v literách, ale Pytlík živě — nazpíval totiž pro rakouskou televizi ve své pražské pracovně svoje vyznání věrnosti trunu "Gott beschütze, Gott erhalte". Nicméně pro exportní přehled "Panorama der tschechischen Literatur" vybral Pytlík příznačnou Ladovu ilustraci — Švejk vyslýčán Brettschneiderem! Mnozí pánové v této vskutku reprezentativní expozici (čímž mním dřevo a sklo) byli takto Ladou trefně uvedeni.

Kapacity albánské — pět mužů na jednu knihu — ovšem ani zde ani jinde na výstavišti dosaženo nebylo. Možná proto se stalo, že jsem v knižce špalíčkového formátu, položené v produkci Odeonu mezi Pluhaře a Kozáky, nalezl po otevření toto krásně tištěné záhloví: Václav Černý, Paměti IV, Sixty-Eight Publishers, Toronto. Sličné dílko jsem ihned uložil zpět a pomyslel jsem si, že takové průniky čpící študáckou recesí, ale i tak, jsou dalším důkazem hranic všech diktatur, i těch nejvybavenějších. Byla to ostatně skutečná radost z nalezení takového díla mezi spisky dam a pánů: Adly, Adlové, Blahynky, Buriánka, Fraise, Francouze, Floriana, Hrzalové, Hájka, Klevis, Kozáka, Nohejla, Pilaře, Příbského, Pytlíka, Šajnera, Řezáče, Řezáčové, jakož i mnoha dalších, zejména jakéhosi Duba, který byl dokonce zastoupen několikrát. Ale dosti těch švejkovských reminiscencí... Chci zde podat všem přátelům české kultury svědectví, že ještě v předvečer události, významující celý český národ, nebylo v mnoha odděleních oficiální československé knižní reprezentace ve Frankfurtu k nalezení jediné z děl tvořících živou páteř české kultury a zejména ani jediná sbírka národního umělce Jaroslava Seiferta, který se vzápětí stal nositelem Nobelovy ceny za literaturu 1984! Ať už v budoucnu zvolí oficiální československá kulturní politika jakoukoliv taktiku k osobě a k dílu národního a světového básní-

ka, budiž zde zaznamenáno, že byl touto politikou ostudně zamlčován ještě v předvečer své pouti.

Ne tak na stánku necenzurované české literatury, kde se mezi jinými dily z produkce Indexu, 68 Publishers a dalších exilových nakladatelství, skvěly i Seifertovy nádherné paměti "Všecky krásy světa" s Kolářovými kolážemi — společná produkce torontských i kolínských — jakož i torontský výbor z jeho veršů "Ruce Venušiny" a útlý svazček mnichovské Poezie mimo domov "Deštník z Picadilly" — o Seiferta byl živý zájem, aniž kdo měl nejmenší tušení...

A ještě několik postřehů k ostatní české tvorbě, té bez cenzury. Úspěchy slavil básník a prozaik Jiří Gruša se svým hrdinou doktorem Kokešem. Nový román je představován německé veřejnosti pod slovánským a poetickým jménem "Janinka". Jen si Gruša odskočil ke stánku Indexu, aby se pozdravil s kamarády, už ho tahali za rukáv pracovníci jeho západoněmeckého nakladatelství — pro podpis do "Janinky" si právě přišel Heinrich Boll. Také Vlasta Třešňák, všeumělec, se všudypřítomně vyskytoval ve Frankfurtu a to ve všech svých podobách — jako malíř, zpěvák i prozaik. Nejvíce se mu vedlo jako malíři; ze své obrazové galerie prominence prodal lehce zkarikovaný portrét pana Brandta — i dalších — jakož i výborný projekt knihy z reprodukcí těchto obrazů s textem Pavla Kohouta. K vidění byla též nová sličná knižka Jiřího Koláře obsahující koláže měst a texty (z produkce, tuším, Arkýře), jakož i pozdrav z Paříže, nový mezinárodní a francouzsky tištěný časopis "Lettre" ("La lettre internationale"), zabývající se světovou, tedy velmi zasvěceně i slovanskou a českou kulturou. Není divu, řediteli listu jsou A. J. Liehm a Paul Noiro. Pro cizojazyčné zájemce byla dále na stánku anglická vydání děl letošního jubilanta Josefa Škvoreckého, jakož i anglické a německé vydání posledního románu Milana Kundery "Nesnesitelná lehkost bytí". Všichni ve Frankfurtu přítomní čeští autoři se nakonec jako každý rok sešli se svými čtenáři v prostorách aktivního exilového knihkupectví Dialog, kde v orwelské diskusi shodně vyjádřili jadrný český názor na mýdlovou bublinu vznikajících elektronických diktatur na Západě — zatímco diktatury skutečné klepou na dveře z jiné strany s prajednoduchým obuškem. V této souvislosti uvedl "zelený" poslanec západoněmeckého sněmu Milan Horáček ofešné zkušenosti z nedávné cesty do Pákistánu a za afghánskými bojovníky za národní svobodu. Snímky z uprchlických táborů — a válečné tance rozvášněných intelektuálů kolem vybuchujících televizorů — to je v kostce celá rozporuplná symbolika knižního jarmarku 1984. A tak si vyber, čtenáři!

Naši vtipákové

Josef Hotmar v článku "Etiopie — deset let proměn" (Tvorba, 12. září 1984) zjišťuje: "Především se podařilo zvýšit životní úroveň venkovských obyvatel."

Nobelova cena pro českou literaturu

Kmen (příloha Tvorby), č. 42, 17. října 1984

...V souvislosti s udělením Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi se objevily ve světě i dohady, že švédskou Královskou akademií věd ve Stockholmu ovlivnily při rozhodování o udělení letošní ceny za literaturu i některé minulé, dobové politické postoje autorovy, protože jeho tvorba je prý na Západě téměř neznámá. To je tvrzení přinejmenším netaktní, které se ve skutečnosti obrací jen proti jeho původcům. Jakkp by mohla být Seifertova poezie na Západě dostatečně známá, když tamní nakladatelé a manipulátoři kulturně politického ovzduší učinili vše, co bylo v jejich silách, pro bojkt současné české a slovenské literatury? Ale nač se tím dále zabývat.

...Redakce Tvorby a Kmene přeje národnímu umělci Jaroslavu Seifertovi brzké uzdravení a věří, že náhlý zájem, který o Seifertovo dílo projevila mnohá světová nakladatelství po udělení Nobelovy ceny za literaturu pro rok 1984, povede i ke zvýšenému zájmu o další hodnoty současné české a slovenské literatury.

Jaroslav Čejka

Hlas Ameriky - zbrojení v éteru

Rudé právo, 13. září 1984

WASHINGTON 12. září (ČTK) — Hlas Ameriky, nejznámější ze štvavých amerických propagandistických rozhlasových stanic, zahájí několikaletý modernizační program, který má podstatně zvýšit dosah i rozsah jeho vysílání. Přestavba má trvat pět až šest let a zahrnuje mimo jiné vybudování nových vysílacích středisek v Asii, Střední Americe a Africe.

Jen v prvním roce bude na rozšíření působnosti stanice vydáno 85 milionů dolarů. V nejbližší době budou postaveny nové krátkovlnné vysílače v Kostarice, Sri Lance, Maroku a Thajsku, a ještě jětos budou otevřeny nové pobočky Hlasu Ameriky v Ženevě, Římě, Hongkongu, San José a Islámábádu. Další jsou plánovány v Bonnu a Lisabonu nebo Madridu.

HAMBURK — K modernizaci štvavé rozhlasové stanice Hlas Ameriky napsal v posledním čísle západoněmecký časopis Stern, že je pro Reagana zbrojením v éteru.

Pozn. redakce:
Gratulujeme Hlasu Ameriky k modernizačnímu programu.

Proč lidé opouštějí Československo

Hned po příjezdu do italského uprchlického tábora jsme si přečetli několik čísel, později v Kanadě jsme dostali všechna minulá, díky! Mohu jen opakovat to, co vám piší ostatní čerství vystěhovalci — čist po tolika letech zase český časopis je opravdu radost.

Chtěla bych napsat několik slov o tom, proč se v posledních letech tolik rodin s dětmi odhodlalo vše opustit a odejít z Československa. Důvodů je mnoho a nerada bych dlouze opakovala to, co již jiní tolikrát napsali, úplně zhnusení československou skutečností, způsobem života, celková beznadějí, hlavně beznadějná budoucnost další generace, tedy ono "kvůli dětem", to vše je známé. V poslední době navíc můžeme od uprchlíků stále častěji slyšet další důvod: jsou to obavy z ekologické katastrofy, ke které Československo směřuje. Věci, o kterých je třeba psát, československý oficiální tisk samozřejmě ignoruje, znečištění životního prostředí prezentuje jen jako náhodnou nedbalost jednotlivých lidí, někdy dokonce vše bagatelizuje hesly typu neodhazujte odpadky v lese. To je ovšem výsměch lidem, uvážíme-li důsledky bezohledné gigantické těžby uranu, uhlí, znečišťování chemickými továrnami, tepelnými elektrárnami a vůbec samotný způsob velkovýroby potravin; každý v Československu ví, že potraviny obsahují hrozná množství škodlivin.

Lhostejnost Čechů a Slováků i v tomto směru může být naší zemi osudná. Neznám zdravotní statistiky, dnešní vedení je přísně utajuje, mám však obavy, že už dnes počet nejtěžších onemocnění, nejruznějších abnormalit, prudce vzrostl. Kolik lidského utrpení a bolesti tato čísla skrývají je asi zbytečně psát, vždyť strach z neléčitelné nemoci u svých nejbližších, dokonce i u dětí, je další životní pocit současného člověka v Československu. Nelze neptat se, co vlastně čeká děti teprve dnes či zítra narozené, nelze neptat se, jak bude Československo vypadat za deset, dvačet let.

Otázek je mnoho a ta, zda současné československé vedení je schopné a vůbec ochotné blížit se katastrofu odvrátit, je spíše řečnická. Jiná otázka je, zda česká a slovenská emigrace může něčím pomoci, nevíme.

Marta Kolářová, Kanada

Varovná statistika

Ne často proniknou čs. tiskem pravdivé statistické údaje a zvláště, poukazují-li na nedostatky v řízení státu.

Dopisy

Takovéto negativní statistické údaje se objevily loni v březnovém čísle časopisu "Zdravotní technika a vyzduchotechnika" (roč. 27) na str. 186-87. Název článku zní "Problémy krajiny z hlediska životního prostředí" a je to výtah z referátů přednesených na stejnojmenné konferenci, kterou uspořádal Český ústřední výbor a Krajský výbor komitétu pro životní prostředí ČSVTS. Protože fakta, která se na konferenci objevila, jsou natolik šokující, využil jsem této příležitosti, abych se o ně podělil s ostatními čtenáři Západu. Cituji některé části článku:

"Doc. Ing. Otomar Kvěch, CSc. z Vysoké školy zemědělské v Praze ukázal, jak necitlivý je k půdě blokovaný osev. Vic jak polovina půd (v ČSSR) trpí vodní a větrnou erozí a na 1000 vagónů nejméněji humusní půdy denně odnášeji naše řeky do moří."

Pro vysvětlení snad bude dobré dodat, že blokovaný osev jsou ty slavné lány, které negativně postihly celý ekosystém krajiny, a že 20 cm vrstva ornice se tvoří 2000-7000 let. Dále cituji:

"O významu čistoty ovzduší promluvil prof. Ing. František Jonáš, DrSc. z Vysoké školy zemědělské v Praze. Poukázal na nárůst energetických zdrojů. V ČSSR je ročně emitováno 3 mil. tun kyslíčnicku siřičitého, což je 1,5 % celosvětové emise. Je to asi 200 kg kyslíčnicku siřičitého na osobu ročně. Sloučeniny síry působí negativně na zdraví člověka, likvidují celé ekosystémy jehličnatých dřevin, snižují zemědělskou produkci, koroďují lesy, budovy a okyselují půdu a vodu."

Pozn. — ČSSR se na celosvětovém počtu obyvatel podílí ale pouze 0,29 procenty.

"MUDr. B. Turek za Krajskou hygienickou stanicí Plzeň ukázal na nebezpečí DDT, které při koncentraci 100 mg/kg hmotnosti tuku působí již nervové poruchy a neschopnost se soustředit. Přes zákaz se některé takové sloučeniny používají i nadále v lesnictví."

"RNDr. L. Hůrka ze Západočeského muzea doložil vlivy zprůměrnění na přírodu snížením stavu plectva na Boleveckém rybníku v Plzni, kde je rezervace. ... Od roku 1977 poklesl počet tetřivků o 68%, hrabivých ptáků o 65%, koroptví o 65%, netopýřů o 75%! ... Jak dlouho asi těch zbyvajících cca 30% přežije?!"

Uvážíme-li, že na povrch se dostanou ještě ty nejméně varovné informace, lze jen stěží odhadnout, jak havarijní situace v ČSSR skutečně je.

Oldřich Fencl, USA

Antonín Bartůněk
Colour TV
HI-FI
Sales, Service
144 Kennedy Rd. S.
Brampton, Ont. L6W 3G4
(416) 453-8817

HITACHI

JVC Sales

Audio — Video — Service